

KATEDRA

XXX. ÉVFOLYAM, 10. SZÁM

SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK ÉS SZÜLŐK LAPJA

2023. JÚNIUS

A HÓNAP TÉMÁJA: JÁTÉK(PEDAGÓGIA)

- BEZÁNYI-THURÓCZY FLÓRA: „MINDENT, AMIT HELYETTEM TESZEL, AZT TŐLEM VESZED ELI” BESZÉLGETÉS BESNYI SZABOLCCSAL, A KATALIZÁTOR PEDAGÓGUSKÉPZÉSI KÖZPONT TRÉNERÉVEL AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIÁRÓL ÉS TAPASZTALATI TANULÁSRÓL
- BÁNYAI SÁNDOR: AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGEK SZEREPE A SZOCIÁLIS KOMPETENCIAFEJLESZTÉSBEN
- FEHÉR ÁGOTA: ALKOTÁS – TEHETSÉG – KIBONTAKOZÁS
- BEZÁNYI-THURÓCZY FLÓRA: A MODERN TÁRSASJÁTÉKOK PEZSGÉSÉBEN ÉLÜNK

- SZALMA NIKOLETTA: A KITELJESEDÉS FELÉ VEZETŐ ÚT
- TÓTH BERNADETT: „AZ IGAZI KINCSEM AZ ÓSZINTESÉG ÉS A SZERETETE A VILÁGNAK, AZ ÉLETNEK” – POLCZ ALAINE ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA
- SÖNFFELD MÁTYÁS: A ZENEBATYU ÉLMÉNYPROGRAM AZ ÓVODÁBAN ÉS AZ 1-2. OSZTÁLYBAN (3. RÉSZ)

BRUTOVSZKY GABRIELLA

ZEUSZ KÜSZÖBÉN

Néhány éve a fejembe vettem, hogy minden nyáron igyekszem egy kulturálisan sokrétű, izgalmas helyet felkutatni, melyhez művészeti, mitológiai, nyelvi – s leginkább irodalmi vonzalmam – fűz. Így kerültem el Párizsba, Athénba, Rómába, Toszkánába, Lisszabonba, Krakókba, illetve kerestem fel kisebb, ám kulturálisan igencsak sokszínű városokat, településeket. Közben elkezdtem olaszul tanulni, így Olaszország ismétlődő célpontom lett. Ezeket a kiruccanásokat mindig megelőzi egy kutakodás, mely az adott célterülethez kapcsolódó nevezetességek mellett a helyi kultúrtörténeti, irodalmi, anekdotikus és kulináris hagyományokat is felfejti. Az egyik legmeghatározóbb utam Görögországba vezetett, ahová Szabó Magda *Zeusz küszöbén* című műve kísért el. Szabó Magda a 60-as években járt Athénban és környékén, érdekes volt látni, hogyan változott meg mostanra a sokak által kedvelt úti cél (pl. akkortájt még sokkal több műemlékhelyre be lehetett menni), s mi az, ami állandó és örök (a mitológiai gyönyör, rossz csatornázási rendszer).

Görögország maga egy csoda. Óriási élmény látni a monumentális épületeket, templomokat, érezni azt az erőt, amit például egy Zeusz-oltár nyújt. Athén külvárosi részében található az Aphrodité-forrás, amelyből a mitológia szerint ha iszol, szerelembe esel. Neki is bátorkodtam, és egy igencsak eldugott, jó pár emelkedővel teli úton meg is érkeztem a forráshoz, mely tényleg csodás élmény volt, még a „Don't drink” felirat sem tántorított el, igaz, így csupán kívülről tudott frissíteni a szerelem istennője. Máris kaptam a forrás mellett egy ajánlatot (egy család épp a fiát próbálta „eladni”).

Régi vágyam volt a múzsák lakhelyének, a Parnasszus-hegynak és a közelben lévő szent, ihletadó Kasztáliai-forrásnak a felkutatása, valamint a híres Delphoi-jósda meglátogatása. A forrásban annak idején Püthia fürdött, mielőtt jósolt volna, később sokan ihletforrásként tekintettek a vízre. Így én is arra gondoltam, becsobbanok majd a forrásvízbe és a múzsák csókja örökké velem lesz. A forrást viszont nem volt könnyű megtalálni, azaz dehogynem, csak épp nem ilyennek gondoltuk. Egy csordogáló kút, mely kinézetében semmiben sem különbözik bármelyik hasonló forrástól, úszkálni nem igazán lehetett benne, de bezzeg, ha iszik belőle az ember! Délre haladva Poszeidón oltárát néztük meg a Sounion-foknál, talán ott értettem meg leginkább, hogy az ókoriak miért is építettek ki ekkorra kultuszt az isteneiknek. A víz és a szél ereje azt a hitet keltette bennem, hogy én is egy lehetek a felkínált áldozatok közül Poszeidón oltárán. Szerencsére aznap megkegyelmezt nekem a tenger istene.

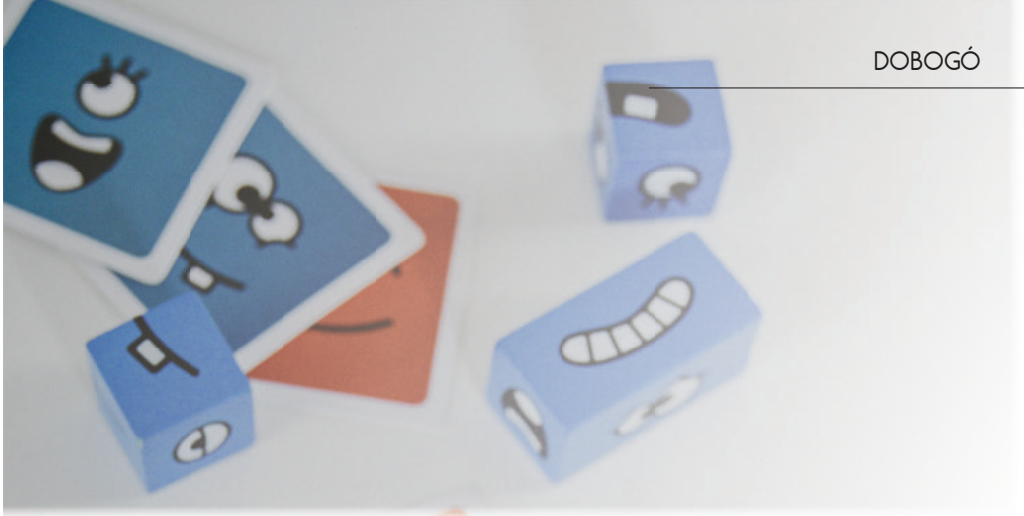
Ha Athénban jársz, nem hagyhatod ki az Akropoliszt, ahol eszedbe juthat az ismert sor a Kispál és a Borz dalából: „Nem mosol bugyit, hogy tiszta/ Legyél az Akropoliszra,/ Felmegyünk, és ott a csikket/ a városra pöccintjük”. Csak arra vigyázz, hogy tilos a dohányzás a műemlékvédelmi területen. Továbbá érdemes jegyet váltani az Akropolisz Múzeum mellett az ókori színházba is, ahol kőpadokon ülve átélheted az ókori dionüszoszi kultuszhoz tartozó színházi játékok atmoszféráját, igaz, a legtöbb darabot már nem maszkban játsszák a színészek, és a későbbi technika vívmánya is jócskán érezteti magát (fény, hang).

Még nem beszéltem a kulináris élvezetekről, amit a helyi éttermek biztosítanak, érdemes egy élőzenés helyre betérni alkonyatkor (tipp: kóstold meg a helyi szuflakit és kérj hozzá egy uozót). Egy következő este semmiképpen se hagyd ki a Lükabéttosz-hegyet, ahonnan csodálatos kilátás nyílik az egész városra. Vigyél magaddal egy üveg helyi bort, olívbogyókat, finom sajtokat, és persze egy jó barátot, akivel az élet nagy dolgairól beszélgettek a város felett. Ha fürödni akarsz a tengerben, akkor elég Athénból felszállnod egy hajóra, és annyit mondani, hogy „To the next beach, please”, s mindjárt egy csodás szigetre kerülsz (Aegina), ahol a helyiekkel együtt élvezheted a festői szépségű kék tenger gyönyörét.

Egy biztos: a színes, mitikus csodavilág, Hellász mindenkit elbűvöl, s bármennyiszer is látogatod meg, mindig tartogat számodra egy felfedezésre váró helyet vagy éppen egy megfejtésre váró titkot.

TARTALOMJEGYZÉK

- 2 BRUTOVSZKY GABRIELLA:
ZEUSZ KÜSZÖBÉN
- 3 PETRES CSIZMADIA GABRIELLA:
MOST JÁTSSZUK AZT, HOGY...
- 4 BEZÁNYI-THURÓCZY FLÓRA:
„MINDENT, AMIT HELYETTEM TESZEL,
AZT TŐLEM VESZED EL!”
BESZÉLGETÉS BESNYI SZABOLCCSAL,
A KATALIZÁTOR PEDAGÓGUSKÉPZÉSI
KÖZPONT TRÉNERÉVEL AZ ÉLMÉNY-
PEDAGÓGIÁRÓL ÉS TAPASZTALATI
TANULÁSRÓL
- 7 BÁNYAI SÁNDOR:
AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGEK
SZEREPE A SZOCIÁLIS KOMPETENCIA-
FEJLESZTÉSBEN
- 10 FEHÉR ÁGOTA:
ALKOTÁS – TEHETSÉG – KIBONTAKOZÁS
- 14 BEZÁNYI-THURÓCZY FLÓRA:
A MODERN TÁRSASJÁTEKOK
PEZSGÉSÉBEN ÉLÜNK!
HÉT TÁRSASJÁTÉK, AMI HAMAR
AZ ISKOLAI SZÜNETEK SZÍNESÍTŐ
ESZKÖZÉVÉ VÁLHAT!
- 17 TÓTH BERNADETT:
„AZ IGAZI KINCSEM AZ ŐSZINTESÉG ÉS A
SZERETETE A VILÁGNAK, AZ ÉLETNEK” –
POLCZ ALAINE ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA
- 20 SZALMA NIKOLETTA:
A KITELJESEDÉS FELÉ VEZETŐ ÚT
- 23 SÓNFELD MÁTYÁS:
A ZENEBA TYU ÉLMÉNYPROGRAM
AZ ÓVODÁBAN ÉS AZ 1-2. OSZTÁLYBAN
(3. RÉSZ)
- 25 HORVÁTH ÁDÁMNÉ KAKÓCZ REBEKA –
LEHOCZKY MÁRIA MAGDOLNA:
A PROJEKTMÓDSZER MINT
A TEREMTÉSVÉDELEM INTEGRÁCIÓJÁNAK
EGYIK LEHETŐSÉGES ESZKÖZE
ÁLTALÁNOS ISKOLA 3. OSZTÁLYBAN
- 28 TÓTH TAR ÉVA:
AZ EMBER ÉS A TERMÉSZET – VAGYIS
A TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRGYAK
TÖMBÖSÍTETT OKTATÁSA – 2. RÉSZ
- 32 CSICSAY ALAJOS:
ZÁRÓ FEJEZET
- 36 HORVÁTH GÉZA:
TUDÓSÍTÁS A KATEDRA
MATEMATIKAVERSENYRŐL
- 37 ISKOLAHÍREK

PETRES CSIZMADIA GABRIELLA

MOST JÁTSSZUK AZT, HOGY...

Ismerik a „szóra szó” asszociációs játékot? A körbe rendeződött játékosok közül valaki – akár a játékvezető – választ egy hívószót, amire a mellette elhelyezkedő résztvevőnek azonnal reagálva, gondolkodás nélkül ki kell mondania az első gondolatát, asszociációját. Az elhangzott asszociációt egy másik asszociáció követi, amit a sorban következő, tehát harmadik játékos mond ki, és így tovább. Rendkívül szórakoztató, számos meglepetést tartogató és pszichológiai szempontból is meglehetősen érdekes játékról van szó.

A XXX. évfolyamát záró Katedra szerkesztősége is egy ilyen játékba vágott bele: a tanévzárást előkészítő, a gyerekeket középpontba állító, a nyár érkezését ünneplő júniusi hónap fókuszába a játékot, a játékpedagógiát állította. A játékba szólító és játékoság meg-/újraélésére csalogató lapszám a nyári felüdülés előkészítését kívánja szolgálni, hiszen a modern oktatási gyakorlatot átjáró, élményszerzésre összpontosító, ugyanakkor komolyan vett játék-játékoság a hosszú tanév végére elemi szükséglete, kieresztő szelepe lehet tanárnak, diáknak és az oktatási kérdések iránt érdeklődő olvasónak egyaránt.

Szerkesztőtársaimmal együtt a fent ismertetett játék szabályait követve igyekeztünk minél többféle asszociációt – értelmezési megközelítést – társítani a kiemelt témánkhoz, hogy a lehető legtöbb szempontból felkeltsük az olvasók érdeklődését, játékba hozzuk őket. A Négyszemközt rovatban a Katalizátor Élménypedagógiai Központ trénerével, Besnyi Szabolccsal beszélgettünk a játék élmény- és kalandpedagógiai funkciójáról, valamint a tapasztalati tanulás játék-alapúságáról. Az interjúalany szavait támasztják alá Bányai Sándor gondolatai, aki a szociális kompetencia fejlesztésének elengedhetetlen összetevőjeként járja körül a tanulási környezetben alkalmazott didaktikai játék fogalmát. Fehér Ágota a játékot mint közös alkotási folyamatot közelíti meg, és a rajzolás, bábozás eszközein keresztül szemlélteti a játék kreativitásfejlesztő hatását. És ha szóba kerülnek a szemléltetőeszközök, akkor nem maradhatnak ki a társasjátékok sem, melyeknek iskolai és tanításon kívüli edukációs helyzetben történő alkalmazására tesz néhány kreatív javaslatot Bezányi-Thuróczy Flóra.

Az asszociációs sort bizonyára nagyon sok szempontból még folytatni lehetne. Most játsszuk azt, hogy mindenki a saját kedvenc játékára gondol. Sőt: (léleken Kosztolányival társulva) keressen hozzá társakat. Játsszon, amennyire csak teheti, önfeledten. Nem gondolva a tanév során felhalmozódott nehézségekre, az év elején kitűzött célok esetleges fél-eredményeire, az újra és újra ránk zúduló közéleti problémákra, a magánéletbeli döccenőkre, a sok aggodás-forrásra, ami megakadályoz bennünket a pillanatnyi örömek átélésére, a játékos-önfeledt lelkiállapot fenntartására. Játsszunk el a gondolattal, hogy a vállrogyasztó nehézségek elengedhetők. Kívánom, hogy mindannyiunkra tetet-lelket felüdítő, flow-élményben gazdag, sok játékot tartogató nyári szünet várjon! Kellemes olvasást a júniusi lapszámhoz!

BEZÁNYI-THURÓCZY FLÓRA

„MINDENT, AMIT HELYETTEM TESZEL, AZT TŐLEM VESZED EL!”

BESZÉLGETÉS BESNYI SZABOLCCSAL, A KATALIZÁTOR PEDAGÓGUSKÉPZÉSI KÖZPONT TRÉNERÉVEL
AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIÁRÓL ÉS TAPASZTALATI TANULÁSRÓL

Szabolccsal régebben együtt dolgoztunk, így nagy öröm volt vele ismét az egyik fő érdeklődési területünkről beszélgetni, mégpedig az élménypedagógiáról. Szabolcs egyrészt online képzéseket – pl. Játékra fel! – tart trénerként. Másrészt a Tanulási Zóna kezdeményezésén belül megálmodott egy online élménypedagógia alapképzést – ami mellé jár egy klubtagság is –, melynek segítségével közel 800 szakmai anyag érhető el pedagógusok számára. Ezek főként élménypedagógiai gyakorlatok, játékok és módszertani anyagok, illetve forgatókönyvek kirándulásszervezéshez. Ezen felül, az élménypedagógia iránt érdeklődők elsősorban Magyarországon, Szerbiában és Romániában tudnak részt venni az általa szervezett offline tréningeken. Idén tavasszal pedig Szlovákiában is megrendezésre került egy pedagógusok számára szervezett élménypedagógiai konferencia.

■ Számodra mit jelent az élménypedagógia? Mi az esszenciája?

■ Úgy közelíteném meg, hogy mi a különbség, illetve a hasonlóság a játékpedagógia és az élménypedagógia között. Azt gondolom, hogy mindkét helyzetből lehet tanulni, miközben önmagunkat tudjuk adni és nem szükséges eljátszani egy másik szerepet. A megélt érzelmek teljesen valóságok az adott helyzetben. Ha egy játékban kiközösítenek, akkor amiatt előfordulhat, hogy rosszkedvű leszek vagy sírok. Ha valamit nem tudok egy játékban, akkor ingerült lehetek. Ha valamit meg tudok csinálni, akkor katartikus sikerélményem lehet. Személy szerint mindkét módszert nagyon jónak gondolom, hiszen remekül mintázza az életet, de nincs plusz következménye. Ha a családomnak itthon vacsorát főzök és odaégetem, akkor lehet, hogy ugyanúgy rossz hangulatom lesz, mintha kiközösítenének egy játékban, de ebben az esetben nem lesz mit ennie a családnak. Így van egy plusz következmény. Ez egy kézzelfogható különbség a való világ, illetve a játékpedagógia és élménypedagógia között. A játék és élmény között – hogyha valami nagyon egyszerű definíciót kellene keresnem – az egyik fontos tényező az, ahogyan én – mint a foglalkozás működtetője – jelen vagyok. A játékpedagógia esetében játékvezetői szerepkörben vagyok, tehát elmondom a résztvevőknek, hogy mikor, mit és hogyan csináljanak. Amikor egy élménypedagógiai helyzetről beszélünk, akkor az élménypedagógiai gyakorlatot nem vezetem, hanem facilitálom. Ebben az esetben nem mondom meg a résztvevőknek, hogyan kell a gyakorlatot megoldani. Rájuk bízom a felfedezést, így sokkal inkább egy keretet adok a szabályokkal. Összefoglalva, a játékpedagógia esetében tudom, hogy mit és hogyan kell csinálni, míg az élménypedagógiában olyan szabályok vannak, amik a keretnél fogva nagyon sokféle lehetőséget biztosítanak a résztvevőknek.

■ ...és mi a helyzet a tapasztalati tanulással? Hiszen az egésznek a célja az, hogy a tapasztalatainkat át tudjuk ültetni a hétköznapiakba. Hova teszed azt ebben a körben?

■ A tapasztalati tanulás nekem egy sokkal tágabb halmaz, aminek része az élménypedagógia is. Egy táncpedagógiai vagy drámapedagógiai foglalkozás is lehet tapasztalati tanulás. Nagyon sokféle lehetőség van a tapasztalati tanulásban, és azon belül az egyik ilyen terület az élménypedagógia.

■ Azt mind tapasztaljuk a mindennapokban, hogy az érzékszervi élmények sokkal jobban megmaradnak, mint a tankönyvi szövegek. Számomra ilyen a fizikaórán a kocsik ütköztetése és a földrajzórai bolygómakettek. Van olyan élményed az iskolás éveidből, ami nagyon intenzíven megmaradt és sosem fogod elfelejteni?

■ Azt hiszem, hogy amikor a pi fogalmát bevezették nekünk matematikaórán. Kaptunk különféle méretű hengereket, és le kellett mérnünk cérnával a kerületét. A számolgatások után végül mindenkinek kijött nagyjából a 3,14 érték. Kiderült, hogy ez az állandó mindenkinél ugyanaz lett, és rögtön értettem is a miértjét. Nagyon tetszett, ahogy a matematikatanárunk ezt a gyakorlatot bevezette. Ez egy remek példa a tapasztalati tanulásra is. Megy szívfájdalmam egyébként, hogy gyerekként nincs élményem az élménypedagógiáról, csupán egy-egy tanáromnak volt olyan remek gyakorlati ötlete, amire mai fejjel vissza tudok emlékezni.

■ Hogyan és mikor kezdted el az élménypedagógiával foglalkozni?

■ Kiskamaszként, miközben én magam nem is tudtam, hogy azzal foglalkozom. Teljesen véletlenül csöppentem oda egy nyári táborba, ahol egy animátornak segítettem gyerekprogramokat szervezni. Később rájöttem, hogy amit akkor csináltam, valójában élménypedagógia volt. Onnantól kezdve táborról táborig számoltam az évet, és rengeteget készültem arra,

hogy minél jobb játékvezető lehessenek. Akkoriban még azt gondoltam, hogy csak játékot vezetek, viszont igazából már facilitátorként is jelen voltam. Majd kezdtem kevésnek érezni, hogy csak nyaranta tartok gyerekeknek foglalkozásokat, ezért elkezdtem civil szervezetekben aktívan tevékenykedni. A civil szférán keresztül nagyon sok foglalkozást tartottam, közben pedig folyamatosan képeztem magam. Végül 2007-ben döntöttem úgy, hogy felhagyok az akkori munkámmal, és főállásban trénerként kezdek el dolgozni. Jelenleg pedig azt tanítom, amit szeretek, immár 16 éve.

■ **Miért született meg a vállalkozásod? Mi volt a motiváció a pedagógusképzések mögött?**

■ Eredetileg gyerekcsoportokkal foglalkoztam. Később teljesen véletlenül részt vettem egy pedagógus-továbbképzésen segédtrénerként, ami nagy hatással volt rám. Már előtte is kacérkodtam a gondolattal, hogy sokkal több gyerekcsoport van, akikhez nem tudok eljutni, mint akikhez igen. Rájöttem, hogy sokkal inkább az az én utam, hogy átadom a tudást olyan embereknek, akik mindennap gyerekekkel foglalkoznak. Első körben a civil szférát, animátorokat és tábor szervezőket kerestem meg, majd a pedagógus-továbbképzési programnak köszönhetően jött a gondolat, hogy akár pedagógusokkal is szívesen foglalkoznék. Az első hónapok visszajelzései alapján kiderült, hogy a pedagógusok részéről nagy az igény az élménypedagógia adta élményszerzésre, és ez találkozott a facilitatori törekvéseimmel.

■ **Mára már regionális szinten jelen van az élménypedagógiával foglalkozó vállalkozásod. Miképp vállhatott elérhető több országban is?**

■ Szerb születésű vagyok, majd Magyarországra költöztem, így egyértelmű volt számomra, hogy mindkét országban tevékenykedni szeretnék. Majd később az erdélyi ismerőseim körében is felmerült az igény arra, hogy tartsunk képzéseket, illetve konferenciákat. Ezután próbáltam törekedni arra, hogy évente legalább egyszer Erdélyben is tartsak egy nagyobb rendezvényt. A pandémia alatt különösen felmerült erre az igény. Érdekes volt a felismerés számomra, hogy egy ilyen élménypedagógiai foglalkozást – amiről azt gondoltam előtte, hogy csak személyesen lehet megtartani – az online térben is hatékonyan lehet vezetni. Ezzel hatalmas segítséget tudunk adni a pedagógusoknak a vírushelyzet alatt, a visszajelzések is ezt mutatták.

■ **Magyarországon már több élménypedagógiai konferenciát szerveztél, ami idén Szlovákiában is megrendezésre kerül. Mikor fogalmazódott meg az igény egy ilyen kezdeményezésre Szlovákiában is?**

■ 2012-ben felkértek, hogy tartsak Érsekújváron egy képzést. A foglalkozás nagyon jól sikerült, a visszajelzések is ezt mutatták. Majd úgy hozta a sors, hogy 2022 nyarán egy nyári akadémián voltam Romániában, ahol találkoztam Szlovákiából érkező pedagógusokkal. Hamar kiderült, hogy az egyik résztvevő szervezte a tíz évvel ezelőtti érsekújvári képzést, így elkezdtünk egyeztetni arról, miképp lehetne egy konferenciát szervezni pedagógusok számára, és az egyeztetések sikeresek voltak.

■ **A *Játék nem játék* című, háromkötetes játékgyűjtemény egyik megálmodója és szerzője vagy. Felmerül bennem a kérdés, hogy szerinted mitől jó a játék?**

■ Azt gondolom, hogy elsődlegesen az élmény miatt. Ez alatt pedig több mindent értek. Értem például azt, hogy jól érzi magát a résztvevő, miközben felismer magában valami fontosat. Hiszen előfordulhat, hogy nem annyira jó élmény egy-egy játék, viszont a résztvevő úgy tudja felismerni és beépíteni a dolgokat, hogy annak különösebb következménye nincs. Emiatt nagy hozzáadékkal bír. Élmény lehet az is, hogy egy kihívást kínál a játék, ami megmutathatja azt, hogy képes vagyok valamire

és felül tudok kerekedni egy kihíváson. Ugyanakkor megadhatja annak az élményét is, hogy elég fontos vagyok a többiek számára, és képesek vagyunk együttműködni. A játék több mindenre használható, akár tudatosan. Kezdve a szórakozástól, a szociális kompetenciák fejlesztéséig. Fontosnak tartom, hogy a résztvevők tudjanak együttműködni, toleránsak és önértékesítőek tudjanak lenni, ami – tapasztalatom szerint – a játékokkal hatékonyan fejleszthető. A játék segít, hogy jobban megismerjük egymást, ezáltal hatékonyabban tud dolgozni akár egy cég, tantestület vagy akár egy gyerekcsoport. A játék sokrétűen használható, ha tudjuk vele a célunkat.

■ **Melyik kompetenciának a fejlesztése az, amit a pedagógusok a leginkább igényelnek mostanában a képzéseken? Mi a tapasztalat ezzel kapcsolatban?**

■ A képzéseim első napja főleg az ismerkedésről, a biztonságos közeg megteremtéséről szól, és már kipróbálunk több olyan játékot is, amit a pedagógusok hazavihetnek és rögtön tovább használhatnak. A második napon kezdünk el mélyebben foglalkozni az élménypedagógiával, amikor már megfogalmazódnak igények saját magukkal és a munkájukkal kapcsolatban is. Ha ki kellene emelni kompetenciát, akkor az együttműködés, az egymásra figyelés, a tolerancia fejlesztésének igénye nagyon erősen jelen van a képzéseken. Esetenként az osztályba érkező új tanuló intergrációja, illetve a versenyhelyzetek kihívásai foglalkoztatják még a pedagógusokat.

■ **A tréningjeidet a csoportokra szabva állítod össze. Melyik a kedvenc gyakorlatod, amit betesz a táskádba minden tréning előtt, és minden pedagóguscsoporttal játszol?**

■ Rendszeresen változik, hogy mi a kedvencem, viszont a tréningeim elején az első gyakorlatok mindig páros együttműködésen alapuló gyakorlatok. Azért van ez így, mert – ha még nem dolgoztak együtt a résztvevők – nagyon nehéz lehet elsőre együtt dolgozni egy teljes csoportnak. Gyerekekkel is érdemes így kezdeni egy foglalkozást, ha nem ismerjük teljes egészében a csoportot. Amivel látszólag a legnagyobb kudarcom és egyben a legnagyobb sikerem is volt, az a kockatoronyépítés gyakorlat volt. Azt gondolom, hogy a legnagyobb áttörést – pl. gyerekcsoport felismerte az alap működésük jellegét, miszerint mindenki hangos – ezzel a nagyon egyszerű játékkal értem el a csoportoknál.

■ **Ennyi év távlatából, mi az, amit Te magad tanultál az élménypedagógia által mint tréner?**

■ Minden egyes tréningen van valami kisebb felismerés, mind magamról, mind az élménypedagógiáról. Van egy mondas, miszerint „*minden, amit helyettem teszel, azt tőlem veszed el!*”. Régebben annyira akartam, hogy a másíknak jól sikerüljön valami, hogy megoldottam helyette a helyzeteket. Hajlamos voltam erre mind a magánéletemben, mind a tréningeim során is. Azt gondolom, hogy mára már sokat fejlődtem e téren, és sokkal nagyobb élményt és tanulást tudok így nyújtani a körülöttem lévőknek. Ott tudok lenni segítőként, amikor arra a résztvevőknek vagy a családomnak igénye van. Ám személy szerint annyit segítek csupán, amennyi tényleg szükséges ahhoz, hogy megtalálják a saját megoldásaikat, saját kihívásaikat. És ebben igyekszem megtalálni a határt.

■ **Köszönöm szépen a beszélgetést!**

BÁNYAI SÁNDOR

AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGEK SZEREPE A SZOCIÁLIS KOMPETENCIAFEJLESZTÉSBEN

EGY EGYSZERŰ ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI GYAKORLAT: „ÉPÍTÜNK TORNYOT!”

A játék négy fő fölött már játszható, nagyobb létszám esetén 3-5 fős csoportokra osztjuk a gyerekeket. Hat éves kortól bátran ajánlható mindenkinek. Szükséges kellékek: fa építőkockák minél nagyobb mennyiségben, szembekötőkendők vagy sálak.

Az első feladat látszólag nagyon könnyű, egyszerű: „*Építsetek egy minél magasabb tornyot! Ennek megtervezésére kaptok 5 percet, kivitelezésére 8 percet.*”

Az első végrehajtást követően előre tervezett hívókérdések alapján dolgozzuk fel, hogy a résztvevők mit éltek meg ebben a rövid időben. A pozitív és negatív élmények kifejtésének egyaránt helyt adunk. Célunk, hogy fogalmazzák meg az első kivitelezés tanulságait.

Ezt követően megnöveljük a kihívást! „*Most építsetek egy minél több szintből álló tornyot! Új szabály, hogy ne egy ember építse a tornyot, hanem a csoport minden egyes tagja, kockánként más-más ember.*” Most azonban ehhez előbb a terem egyik pontjából a másikba kell elvinni az építőanyagot úgy, hogy a csapat egyik tagjának be van kötve a szeme, egy másik pedig csak utasításokkal irányíthatja, nem érhet hozzá! Az irányító és irányított szerepnek folyamatosan cserélődni kell, nem lehet kétszer egymás után ugyanaz a játékos ugyanabban a szerepben, és a csoport minden tagjának részt kell vennie a játékban.

A második kört is reflexió követi: „*hogyan éreztél magad, milyen volt Neked az egyes szerepekben, mit csináltál jól, miben kell fejlődnöd, mit tanultál?*” A megfogalmazott tapasztalatokból igyekszünk olyan tanulságokat levonni, amelyek a játékon kívüli helyzetekben, a mindennapokban is érvényes üzenetet hordoznak.

ÉLMÉNYPEDAGÓGIA, A GYERMEKEK SAJÁT ÉLMÉNYEN ALAPULÓ SZOCIÁLIS FEJLESZTÉSÉNEK ESZKÖZE

A fentebb leírt egyszerű, de tipikus élménypedagógiai játék a szociális fejlesztések egész tárházát biztosítja. Mára már közhely, hogy a nevelés sokkal hatékonyabb olyan módszerek alkalmazásával, amelyek során a gyermek saját tevékenységein keresztül, valamint a másokkal való együttműködés által jut új ismeretek birtokába, és így sajátítja el a különböző készségeket és képességeket.

A mai generációk megváltozott igényei az interaktivitást, a sokszínűséget és a modern eszközök használatát várják el az iskolákban. Az élménypedagógia lényege, hogy nem kell szépen ülni a padban, a játékok során a gyerekek mozoghatnak, a foglalkozás állandó kommunikációra, együttműködésre, újratervezésre épül, lehetőség nyílik a résztvevők aktív ismeretszerzésére, változatos helyzetekben történő rögtönzésre. A szokatlan problémamegoldási helyzetek során felszínre kerülhetnek rejtett képességeik, növekszik önbizalmuk, játszva oldják meg a feladatokat.

Oly módon kell alakítanunk a játékokat, feladatokat, hogy azok a lehető legtöbb aktivitást biztosítsák a tanulók számára, és a tanulók sok olyan nyitott problémahelyzettel találkozzanak, amelyben saját maguknak kell megtalálniuk a megoldást, hiszen az életben szükséges komplex cselekvőképesség csak az életszerű helyzetekben történő tényleges cselekvés során fejlődhet.

A tevékenységközpontúság azon gyerekek számára is lehetővé teszi, hogy sikerélménnyel gazdagodjanak, akiknek egyébként nem a legjobb a memóriájuk, nem tudnak szóban jól felelni, izgulnak, kicsi a szókincsük, vagy nem tudják jól leírni a gondolataikat.

A GYERMEK SZÜKSÉGLETEI

A gyermeknek életkoránál fogva szüksége van arra is, hogy játékos helyzetekben társaival együtt megéljen addig ismeretlen helyzeteket, kialakítsa saját reakcióit, és legyen lehetősége visszajelzést kapni azokra, hogy pozitív megerősítések, vagy megfontolásra alkalmas kritikai visszajelzések formájában érvényesüljön a külső kontroll. Fontos olyanfajta magatartásmódok kialakítása, amelyek által megerősítéseket kapnak arról, hogy jó helyen vannak, jó úton járnak, helyesen gondolkodnak a világ dolgairól.

Az élménypedagógia módszereivel lelki szabadságra, felszabadult, de felelősségteljes gondolkodásra igyekszünk nevelni a gyerekeket. Nem egymás legyőzésére buzdítunk, hanem csapatmunkára, egymásra figyelésre, együttműködésre, az alapvető emberi értékek megtapasztalására, megélésére. Érdekes ezeket az alapértékeket játékos formában megismerni, feldolgozni, beszélni jelentőségükről, kialakítani az ezekhez fűződő saját személyes viszonyt minden gyermeknek, és nem csupán a katedrálról hallani tanári tényközlés formájában. A gyerekekre sokkal inkább az gyakorol mély hatást, amit saját maga megtapasztal.

A módszer elsősorban a személyes élményen keresztül hat. A résztvevőknek meg kell tapasztalniuk, miként tudnak hozzájárulni a társaik sikeréhez vagy milyen következményekkel jár a csoportra nézve, ha nem működik együtt mindenki. Ha ügyesek vagyunk, akkor a siker felszabadító érzését is meg fogják tapasztalni, nem a társaik, hanem saját maguk legyőzésének élményét is. Ehhez nagy türelem és elkötelezettség szükséges a pedagógus részéről. Szándékunk szerint úgy segítünk nekik, hogy tapasztalatokat, motivációt, eszközöket és módszereket adunk fejlődésükhöz. Nem lesznek gyors eredményeink, nem fogjuk tudni máról holnapra megváltoztatni a gyerekeket.

Mivel csoportba, közösségbe helyezve fogják megtapasztalni magukat, saját tevékenységükről másoknak kell reakciókat adniuk, másoktól kell visszajelzéseket kapniuk. Az újabb és újabb végiggondolást segíthetjük ezekkel a módszerekkel, így kicsi, belátható, teljesíthető fejlesztési célokat kitűzve léphetnek előre. Így módon felelősségvállalásra, önkritikára, reális önértékelésre képes embereket tudunk nevelni. A fejlődés természetesen következetes, aprólékos munka eredményeképp jelentkezik. Az élménypedagógia nem csodaszer, hatása nem egyik pillanatról a másikra, „varázsütésre” jelentkezik, hanem játékról játékra, mindig egy picit előre lépve, mindig kiemelve a pozitívumokat.

MIKÉNT FOGADJÁK A GYEREKEK AZ ÉLMÉNYSZERŰSÉGRE ALAPOZOTT NEVELÉST?

Az aktív, cselekvő bekapcsolódás együtt jár a komfortzóna elhagyásával. Az élményszerzés mellett ez a másik kulcsa az eredményes élménypedagógiai foglalkozásoknak. A résztvevők olyan kihívást jelentő feladatokban vesznek részt, amelyek (akár fizikai, érzelmi vagy szociális értelemben) újfajta megközelítést, gondolkodásmódot és képességeket követelnek meg tőlük. Mindezzel pedig átlépnek a komfortzónából a tanulási zónába, ahol mindenki a saját határait feszegetheti, újabb és újabb felfedezni való találva ebben a zónában.

Tapasztalataink alapján kijelenthetjük, hogy a gyerekek jól fogadják, de az ilyen jellegű „szocializációjukhoz” időre van szükségük. Ha óvodáskorukban, elsős korukban, ötödikben, hatodikban, hetedikben nem találkoznak például azzal, hogy a csoport maga dönt, és maga viseli döntésének felelősségét, nyolcadikban már nem fognak tudni reagálni, a tanártól, a játékvezetőtől várják majd a döntést, vagy kétségbeesetten, rosszul döntenek.

Amikor a csoport tagjai ráébrednek, hogy nekik is van felelősségük a közös sikerben, rájönnek, hogy a folyamatban aktívan kell részt venni, nem elég passzívan elszünni, hanem fel kell állni, jelen kell lenni, segíteni kell a társakat, akkor jól fogják fogadni ezeket a módszereket. Minél kisebb korban kezdik el ilyen módon nevelni a gyerekeket, annál jobban reagálnak majd rá.

Ha nem így történik, nem biztos, hogy a várt reakció érkezik, mert inkább maradni szeretnének a jól belakott, biztonságos padjaikban, ahol jól el tudtak bújni sok éven keresztül a tolltartó és a tankönyv mögé. Ha mi nem mozdítjuk ki őket ebből a kényelmes helyzetből, iszonyatos kudarcokkal fognak találkozni a társadalomban, ha ott szembesülnek először a kimozdulás következményeivel. Ott nem lesz hová elbújni...

AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGEK SZAKASZAI

Az alapszempont lényege a résztvevő által megtapasztalt élmény, majd annak feldolgozása a pedagógus segítségével. A megszerzett és tudatosított tapasztalatok alapján következik a megoldás újratervezése, majd újbóli kivitelezése, de már magasabb kihívással, nehezebb körülmények között. Ezután ismét visszajelzéseket adunk egymásnak mindaddig, amíg a feladattól elvonatkoztatott tanulást általánosítva más problémák és helyzetek megoldásához is felhasználható tudásra teszünk szert. Így járul hozzá az élménypedagógia új képességek, készségek és viselkedésformák elsajátításához.

I. Tervezés (A probléma megoldásának megtervezése)

A vezető a tervezési fázis során támogassa a csoportot anélkül, hogy a saját megoldását erőltetné rájuk! Ne avatkozzon be a tervezés folyamatába, biztosítsuk a csoport számára a lehető legteljesebb önállóságot a megoldás kiválasztásában!

A mesterségesen létrehozott és kontrollált problémamegoldó szituációkban a problémákat akkor lehet eredményesen megoldani, ha a csoport tagjai felkészülnek arra, hogy igénybe vegyék mentális, érzelmi és fizikai lehetőségeiket.

II. Végrehajtás (Tapasztalatszerzés)

A sikeres megoldás az eredményesség érzetéhez, a sikeresség, az önérték és az önbizalom növeléséhez vezet, fejleszti a problémamegoldási készséget.

Készítsük fel őket arra is, hogy az első végrehajtás, az első kísérlet nem lesz feltétlenül eredményes. Fontos, hogy az első néhány próbálkozást tapasztalatszerzési lehetőségként és esélyként, a fejlődés nélkülözhetetlen alapjaként éljék meg, ne pedig elkedvetlenítő kudarcként!

Ügyeljünk rá, hogy az esetleges hibázás ne vezessen bűnbakkereséséhez, nagyon fontos megérteni és megtanulni, hogy a látszólagos kudarcok értékes tapasztalatokhoz vezethetnek, a későbbi sikereket alapozhatják meg, a feladat sikeres végrehajtásánál, a létrehozott produktumnál, az eredmény elérésénél fontosabb maga a tanulási folyamat!

III. Feldolgozás (élménymegosztás, visszajelzés és újratervezés)

A gyerekek tapasztalatokat szereztek a tevékenység során, és most már valószínűleg készek arra, hogy megosszák élményeiket. Az első végrehajtást feltétlenül összegzés, feldolgozás kövesse, teljesen függetlenül attól, hogy a végrehajtás sikeres volt-e, vagy csak részben, vagy esetleg teljesen sikertelen maradt! Nem a végeredmény, hanem a végeredmény létrehozásig vezető folyamat és annak feldolgozása a tanulás valódi terepe.

A feldolgozás célja, hogy a csoport ismerje meg minden tagjának tapasztalatát. Ebben a szakaszban meg kell tudni, hogy mi történt a csoporttal és az egyénnel a tevékenység folyamán – kognitív és affektív szinten, valamint a viselkedés szintjén. A résztvevőknek lehetőséget kell adnunk a feldolgozásra, arra, hogy reflektáljanak tapasztalataikra.

Fontos, hogy a résztvevők maguk mondják ki a tanulságokat, maguk ítélik meg, hogy mi az, ami jól működött, mi az, ami hátráltatta a csapatot. Se a kudarc, se a siker ne kendőzze el, hogy mindkét kimenet esetén mindkét irányba ható tényezőknek jelen kellett lenniük! Érdemes megtalálni a hátráltató motívumokat, akkor is, ha eredményesen, sikeresen hajtottuk végre a gyakorlatot, és viszont – a kudarcban is kellett lennie legalább néhány olyan motívumnak, amely magában hordozza a későbbi jó eredmény lehetőségét.

Sok gyerek szívesebben beszél egy jelképet ábrázoló kártyáról vagy tárgyról, mint saját magáról: ezen eszközök révén olyan gondolatok is kifejezést nyernek, amelyek egyébként kimondatlanul maradnának. A kellékekkel vagy jelképekkel való munka különösen hasznos, ha a csoport introvertált tagjait kell szóra bírni. Ezek a módszerek konkrét fogódzót nyújtanak a résztvevők számára, amelyekhez gondolataikat hozzákapszcsolhatják, ezáltal a gondolatok tartalmát és formát kapnak, sokkal mélyrehatóbban, mint egy szokványos beszélgetőkör keretében.

A tapasztalati tanulás körének bejárása érdekében két végrehajtás között növelhetjük a kihívást, nehezíthetjük a gyakorlatot. Ebben az esetben nagyon fontos, hogy a nehezítésről, annak szükségességéről, a kihívás szerepéről és fontosságáról győzzük meg a csoportot, teremtsünk olyan hangulatot, hogy a résztvevők azonosulni tudjanak az új célkitűzésekkel, elfogadják a keményebb feltételeket.

IV. Alkalmazás (Általánosítás és a tapasztalatok felhasználása)

A tapasztalaton alapuló tanulás körfolyamatának utolsó szakasza az alkalmazás.

A zárófeldolgozás célja, hogy olyan tapasztalatokat fogalmazzanak meg, melyek már nem tervek egy következő, sikerebb végrehajtásra, hanem túlmutatnak a konkrét feladaton, és lehetővé teszik olyan gondolatok rögzítését, melyek valós élethelyzetekben, a mindennapok során segítenek valós problémák megoldásában.

Ahhoz, hogy a tapasztalatok belsővé váljanak, az első pillanattól elvárás a gyerekekkel szemben, hogy figyeljék és értékeljék önmaguk teljesítményét, tudatos és felelős részvétellel legyenek jelen az egyszerűbb, játékosabb feladatokban is. A feldolgozás segíti a résztvevőket abban, hogy összekapcsolják tanulási tapasztalataikat a valódi élethelyzetekkel, segít felismerni képességeiket és erősségeiket azáltal, hogy megnevezi azokat, így tudatosulnak bennük önnön erőforrásaik, amelyeket a jövőbeni élethelyzetekben majd felhasználhatnak.

Ezek megfogalmazása egy élménypedagógiai foglalkozás valódi célja és lehetséges hozama!

A megtapasztalt ismeretek elmélyítéséhez, a tanultaknak a mindennapi élethelyzetekre való általánosításához a legfontosabb megfogalmazni az érzéseket a gyermeknek, a benne lezajló változásokról, folyamatokról. Ezért fontos megfelelő időt és figyelmet fordítani arra, hogy megértsék, feldolgozzák, hogy a folyamat során mi is történt velük, és utána megkeressék a kapcsolódási pontokat, a saját mindennapi életükkel.

Fontos a valódi élet és az élménypedagógiai foglalkozások közötti szoros kapcsolat megteremtése, hogy amit a gyerek a foglalkozáson belül megtapasztalt és megtanult, az átvihető legyen a mindennapi gyakorlatra, hiszen az alkalmazás maga az a kitűzött cél, amelyért az egész tapasztalatszerzést megtervezik. A foglalkozásvezető segít a résztvevőknek abban, hogy az általánosításokat az éppen aktuális szituációkban alkalmazzák, sort kerítsenek a tanulságok levonására, a más területeken is alkalmazható készségek és képességek felismerésére, tudatosítására, a mindennapi gyakorlatba valóban átvihető, domináns minták állítására.

Ahhoz, hogy a szociális kompetenciák fejlődjenek, ahhoz, hogy hatékony magatartásbeli változások következzenek be, döntő fontosságú, hogy figyelmet fordítsunk a tapasztalatszerzés során szerzett tudás adaptációjára, felhasználásának megtervezésére, akár egyénre, akár csoportra szabottan.

A VEZETŐ SZEREPE

Az igazán fontos dolgokra emlékezni tudunk, élmény köt hozzá. Az élménypedagógia is ezen az elven alapszik: a résztvevők személyes élményen keresztül, tapasztalat által szerzik a tudást, nem készen kapják, nem a tanár, a tréner, az óvónő, a tanító, az előadó tudását kell a folyamatban részt vevőnek, diáknak, gyerekeknek, hallgatónak elfogadnia vagy megtanulnia.

A vezetők legyenek képesek felismerni bizonyos emberi-pedagógiai alapértékeket, és ezek mentén az adott célcsoportnak céltudatosan, adekvát módon megtervezni, lebonyolítani és értékelni egy élménypedagógiai foglalkozást, legyenek képesek kérdezni, és nem ítéletet mondani, segíteni, és nem osztályozni.

Ehhez a pedagógusoknak rendelkezniük kell azzal a szabadsággal, hogy azt teszik, amit tenni szeretnének, hiszen ekkor tudják teljes lelkesedéssel és meglegedettséggel végezni munkájukat. A lehetőségek száma végtelen, az alkalmazott módszerek elsősorban a nevelő pedagógiai stílusán, személyiségén és elsajátított tudásán, módszertani gazdagságán múlnak.

A foglalkozás ideje alatt a vezető többféle szerepet is betölt: levezeti a játékot, a tevékenység során mindvégig támogatja a résztvevőket a tapasztalatok megélésében, majd a feldolgozás során moderálja a beszélgetést, megfelelő útbaigazításokkal segíti a tanulási folyamatot. A vezető szerepe, személyisége, egész habitusa befolyásolja ugyan a játékot, ezzel együtt a tanulási folyamatot, de ne álljon a csoport élére, ne uralja azt!

Úgy kell vezetnie a csoportot, hogy a résztvevők azt érezzék, a sikerhez, a megoldáshoz való utat maguk járják be, segítség nélkül. Ez szárnyakat adhat, hiszen nem utasításokat követve jutnak el a megoldásig, a sikerig, hanem sokszor hosszú tervezés, nézőpontok egyeztetése után, lemondások árán megküzdzenek érte. Mindez folyamatosan fejleszti a csoportot, és hatással van a résztvevők személyiségére is. Így tanulnak kommunikációról, együttműködésről, siker és kudarc kezeléséről, egyszerűval mindarról, amit sajnos hosszú évek alatt sem mindig sikerül az iskolában elsajátítani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Born Boglárka: *A tanulás csodája – élménypedagógia az iskolában I. – II.* Url: <https://mindsetpszichologia.hu/a-tanulas-csodaja-elmanypedagogia-az-iskolaban> (Letöltés ideje: 2023. február 17.)
- Carl Rogers (1984): *Reflections on his life.* Url: <https://psycnet.apa.org/record/2014-08708-003> (Letöltés ideje: 2023. február 17.)
- Szabó Gábor KÉTTÉ Alapítvány. Url: <http://tapasztalati-tanulas-kepzes.hu/tapasztalati-tanulas/> (Letöltés ideje: 2023. február 17.)

FEHÉR ÁGOTA

ALKOTÁS – TEHETSÉG – KIBONTAKOZÁS¹

Mindazok, akik gyermekeket nevelnek, azt a különleges rezdülését is érzik és követik a világnak, amelyet mások talán csak gyermekkorukban hordoztak magukban, ám a felnővekedésük során eltávolodhattak ettől a szemlélettől. Pedig a gyermekek rácsodálkozása olyan felfedezésekhez segítheti őket, amelyek közelebb hozzák akár a kis értékek észrevételének fontosságát, örömet, megbecsülését, akár az azokból formálható további értékek kibontakoztatását. A gyermekeknek nagy szükségük van olyan nevelőkre, akik valóban értik és megértik az ő világukat, s a szüleiken túl is gondoskodással és értékes iránymutatással kísérik őket.

Kodály Zoltán már a 20. század elején közelről ismerte a gyermeki lelkiületet: „Senki se túlságosan nagy arra, hogy kicsinyeknek írjon, sőt, igyekeznie kell, hogy elég nagy legyen rá” (Kodály, 1929). A gyermeki látásmódhoz közelebb érkezhünk, ha akár a zene által, akár annak világán túl alkotunk, s mindez lelki töltekezést, belső békét is nyújt az alkotó számára. Az inspiráció megélése, a kreatív kibontakozás kifejezése bármely csatornán további lelkesítő erőforrásokhoz segíthet, s olyan készségeket is megtapasztalhatóvá tehet, amelyek az egyén bármely életkorában teljesebbé tehetik a gyermekek nevelését, valamint akár szerényebb, szűkebb keretek között is észrevehetővé tehetik az új megoldásokat.

Jelen tanulmányban a kreatív kibontakozás hátterében meghatározó, ahhoz segítséget nyújtó lelki élményeket tekintjük át annak reményében, hogy ezek támogatását is tudatosabbá tehetjük. Ezt követően a rajzok, valamint a bábok eszköztárára mentén mutatunk lehetőséget a gyermeki alkotások és kibontakozások támogatására, egyúttal a gyermeki játékosság megerősítésére.

ALKOTÁS ÉS KREATIVITÁS

A latin *creo* (*creare, creave, creatus*) igének többféle jelentése van: létrehoz, csinál, terem, alkot; *creator* a teremtő, alkotó, szülő (anya), alapító, a *creatura* pedig a teremtmény. A magyar „kreál” kifejezés az eredeti értelemhez képest más színezetet kapott, átveddik a hangsúly az alkot, készít, létrehoz, összerak stb. jelentésekre. Mindezzel összefüggésben is kiemelendő a kreativitás vonatkozásában az egyén belső megszólítódása, hiszen ha egy küldetésében kihívást érez, úgy az egyfajta húzóerőként fogja megtartani a figyelmet, lelki erőforrásokat nyújt a kitartáshoz, új összefüggések észrevételét és a legjobb megoldás megtalálását segíti. Így járul hozzá a kreativitás a képességek kibontakoztatásához, s válhat a tehetséggondozásnak is értékes részévé (Szabó, 2019).

Erika Landau a kreativitás fogalomkörében a gondolati pillérek összefüggését állítja középpontba: „az a képesség, hogy korábban elszigetelt tapasztalatok között kapcsolatokat találjunk, amelyek új gondolkodási sémák formájában, új tapasztalatokként, új elképzelésekként vagy produktumként jelennek meg” (Landau, 1974, 19).

Gyarmathy Éva szerint a kreativitás „azt a nehezen megragadható eseményt jelenti, amikor az elmében az addigiaktól eltérően rendeződnek az elemek, és valami új, eredeti jön létre, és azt a viselkedést, amely során a személy ellenáll a megszokottnak, elviseli, sőt keresi a kétértelműt, a bizonytalanságot, a rendezetlenséget, amelyből új rend alakulhat ki” (Gyarmathy, 2007, 73).

Mindezzel összhangban a kreatív személyiség a következőkben mutatkozhat meg többek között (Fodor, 2007):

- szenzitivitás, általános problémaérzékenység: az egyén könnyen meglátja, hamar észreveszi a legkülönbözőbb, gyakran rejtett, nem evidens és esetenként nem egyértelmű problémákat;
- a fluencia (folyékonyság) a gondolatok sokaságára, az ötletek generálásának és az asszociáció-kötések könnyedségére, az eszmék folyamatos és könnyed produkciójára vonatkozik;
- a flexibilitás (rugalmasság) lehetővé teszi, hogy egy probléma megoldásában az egyén változatos, új megközelítési módokat alkalmazzon és nagyon is különböző gondolatokat vagy ötleteket tudjon kitalálni;
- az originalitás (eredetiség) a kreatív gondolkodás központi sajátossága, amely arra vonatkozik, hogy az egyén új, szokatlan, ritka innovatív ötletek révén, mások megoldásaitól eltérő és meglepő válaszokat tud adni a problémákra;
- a szintetizálás segítségével egyre átfogóbb rendszerekbe, fokozatosan nagyobbodó, s mind teljesebb és egységesebb körökbe vagy hálózatokba lehet rendezni a gondolatokat;
- az elaboráció (kidolgozottság) a részletek kitöltésében játszik szerepet, amennyiben adott információk alapján egész struktúrákat, illetve tervezeteket lehet felépíteni;
- az analízis, segítségével szétbonthatóak a különböző struktúrák, új egység létrehozásának céljából;
- az újradefiniálás az egyes tárgyaknak a szokásos módozatoktól eltérő, olykor a hagyományosnak ellentmondó felfogása, egyedi magyarázata vagy új célokból történő felhasználása;
- a komplexitás annak képességére vonatkozik, hogy adott időben sok, illetve sokféle, de egymással összefüggő gondolat születhet meg;
- az értékelés által könnyen meg lehet állapítani az új gondolatok vagy ötletek értékét.

Összességében „okkal mondhatjuk, hogy tulajdonképpen mindazt, amit az emberiség történelmi fejlődése során megcsinált vagy létrehozott, az a kreativitás eredménye. Ennek alapján pedagógiai szemszögből azt állapíthatjuk meg, hogy a krea-

¹ A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Hitéleti képzések és a tehetséggondozás fejlesztése* című pályázata támogatja.

tivitás alapvető humanértéket képvisel, s éppen ezért kialakítása és fejlesztése elsőrendű nevelési-oktatási célkitűzést képez” (Fodor, 2007).

Csikszentmihályi Mihály, a kreativitás- és tehetségkutatás egyik legelismertebb szaktekintélye szerint „kreativitás minden olyan tett, ötlet vagy termék, amely egy létező tartományt vagy megváltoztat, vagy új tartománnyá alakít át” (Csikszentmihályi, 2008, 38). Része a gényusok legfontosabb képességének, az „új világ” teremtésnek, vagyis hogy sajátos, egyéni, csak rájuk jellemző műveket alkotnak, és ezáltal új utakat képesek nyitni a többi ember számára” (Czeizel, 2003, 398). Alapvetően nagy értéket jelent, ha a gyermekek nevelői számára sikerül minél magasabb szinten kibontakoztatni ezt a készségterületet.

ALKOTÁS ÉS KREATIVITÁS – A KIBONTAKOZÁS ESZKÖZEI

A kreativitás leginkább felismerhető tényezője az eredetiség, vagyis a hagyományostól, a konvenciótól való eltávolodás. Lényege, hogy olyan új megoldásokat talál a személy, amelyek a helyzethez hatékonyan és adekvát módon kapcsolódnak.

5. osztályos általános iskolások körében végzett vizsgálatunk során a gyermekek kérdőíves formában oszthatták meg többek között a képességek kibontakoztatásához, a kreatív megmutatkozáshoz kapcsolódó tapasztalataikat. A diákokat ezt követően szabadrajzra kértük gépi program segítségével. A Tóth-féle Kreativitást Becslő Skálának az Eredetiségre vonatkozó állításaiban legkiemelkedőbb válaszokat nyújtó gyermekek rajzain a következő szempontok mentén volt meg-
ragadható újító alkotókészségük:

- a rendelkezésre álló teret teljesen kitöltik;
- gazdag színhasználat jellemzi az alkotásokat;
- meghatározott téma köré építették a képet, a témaválasztás több esetben szokatlan;
- törekedtek a perspektivikus ábrázolásra;
- a témák kivitelezésében volt humor, érzelem.

Néhány példa az alkotásokból:

A jobb széli rajz címe: Sportcsarnok felülnézetből, amelyet alkotója a következő gondolatokkal egészített ki: „Én azért ezt rajzoltam, mert nekünk, kézilabdásoknak van egy mondásunk: Csarnok: az otthonunk! Labda: a szerelmünk! Kézilabda: az életünk. Azért ezt a témát választottam, mert szeretem a smile-kat és a graffiti művészetet, mert nekem is van egy füzetem, amibe graffitit is rajzolok.” A született rajzok tehát olyan egyedi látásmódot is kifejeznek, amely játékosággal is gazdagítja alkotója szemléletét.

Csikszentmihályi Mihály szerint összességében „jó adag kíváncsiság, csodálkozás és a dolgok jellege és működése iránti érdeklődés nélkül nehéz bármilyen érdekes problémát felismerni. A tapasztalatok iránti nyitottság, a környezet eseményeit megállás nélkül feldolgozó, folyamatos figyelem nagy előnyt jelent a lehetséges újszerűségek felfedezésében. A kreatív személyek ezekkel a tulajdonságokkal a bőségesnél is bőségesebben el vannak látva.” (Csikszentmihályi, 2008, 60)

A BÁB – A BÁBOZÁS ALKOTÁST, KIBONTAKOZÁST SEGÍTŐ SZEREPE

A gyermekek körében előfordulhat mégis, hogy bár úgy érezzük, ott rejlik bennük a játékoság, támogatnánk is őket annak kifejezésében, mégis, valamilyen belső akadály megnehezíti mindezt számukra. Ilyenkor nagy segítséget nyújtanak azok az eszközök, amelyek nem a megszokott, hétköznapi módon szólíthatják meg őket, amelyek különleges bevonódási, kapcsolódási, léleken felszabadító hatással is bírhatnak: a bábok.

Abban a csoportban, „ahol a bábok mindig a gyermekek rendelkezésére állnak és az óvónő segítségével rendszeresen báboznak, nemcsak a szerepjáték tartalma gazdagodik, hanem a gyermekek önkifejtése, aktivitása is szabadabbá válik” (Bakkay – Bagi, 1994, 93). „Egy jó bábdarabon keresztül elfojtásokat, vágyakat, indulatokat lehet kiélni; erősnek, hatalmasnak, csodálatosnak, hősnak lehet lenni; büntetni és jutalmazni lehet. S mindezt úgy, hogy a valóságban nincsenek következményei. A negatív indulatok levezetődnek, feloldás, megtisztulás jön létre. Az indulat levezetése után pozitív indítékot és problémamegoldási lehetőségeket nyújthatunk a gyermeknek a bábjátékon keresztül” (Polcz, 1966, 5).

A báb egy modell, egy megelevenedett tárgy, amely egy élőlényt helyettesít, és amelyet mozgatója kelt életre (Petzold, 1996). Ebben a mélyrehatóbb jellemzésben már megjelenik az élettel való megtöltés lélekkel való felruházás. Ez a báb azon jellegzetessége, ami alkalmassá teszi arra, hogy a gyermeki közösségben lélekben építő hatással bírjon, segítséget nyújtson a feszültség oldásában, nevelésben.

Egy élettelen tárgy képes lelket öltetni magára, megelevenedni a gyermek szeme láttára. Élőlényként viselkedik, gondolkodik, cselekszik. A báb által a lehetetlen lehetségessé válik, ezáltal a gyermeki fantáziavilágot kielégíti és érzékelhetővé teszi. Mindezeknek köszönhetően a bábjáték alkalmas az érzelmek sűrítésére, a projekciók támogatására, a közlésvágy megélésére és a pedagógiai célok megvalósításának elősegítésére: fejleszt, gyógyít, nevel (Láposi – Arany, 2013; Kádár, 2012). Bábjátéknak pedig minden olyan játékot tekintetünk, amelyben valamilyen tárgy vagy eszköz (lehet akár a kéz is) a megmozdítás eredményeképpen életre kel, kifejez valamit. Ezt a megelevenedést a bábjáték meghatározó eleme (Székely, 2006). Segítünk akár a szorongó, a közösségbeli helyét kevésbé találó gyermekek számára a bábok különleges megszólító erejével olyan társként, aki a játékoság nyelvén hív kapcsolódásra, s ezzel segíti a megnyílást.

Marionett bábok – Benedek Elek: Az aranytollú madár meséje a Rózsapiros bábcsoport előadásában. Kép forrása: <https://www.jegy.hu/program/benedek-elek-az-aranytollu-madar-babjatek-a-rozsapiros-babcsoporttal-75789>

Részlet a Budapest Bábszínház Nyúl Péter c. előadásából Kép forrása: <https://budapestbabszinhaz.hu/eloadasok/20-nyul-peter>

A KREATÍV KIBONTAKOZÁS ÉRZELMI ÉS TÁRSAS PILLÉREI

„A kreativitás a maximális érzelmi egészség produktuma” (Landau, 1974, 36). A belső megszólítódásnak olyan élményét nyújtja, amely harmónia és békesség egyúttal kapaszkodó forrásává is válik az egyén számára. A kreativitás pedig ekkor egyfajta kommunikációt is jelent: az egyén állandó kapcsolatban van a külső és a belső világgal. A külvilág átélésének nyitottsága teszi lehetővé számára azt, hogy felismerje és átérezze a problémák létezését. Belső világában az ismert és az átélt között asszociációkat hoz létre, melyek elvezetnek egy újfajta megoldáshoz. „Az új felismerést, mely először csak szubjektív, az egyén ezután fordítja le objektív, a külvilág számára is érthető alakra. A külvilággal szemben a kíváncsiság és a tudásvágy teszi nyitottá” (Landau, 1974, 15).

A belső, személyes élményeknek a társak hatásával való összefűzése Erikson (1997, 2002) személyiségfejlődésről szóló elméletében is megmutatkozik. Ennek nyomán a kibontakozásra mint az egyén kezdeményezőkézségére is tekinthetünk, amely a környezetével való belülről megélt kapcsolódásának, egyúttal lelkes újító, egyedi látásmódjának kifejeződése. Ahhoz, hogy előrevívó, jövőbe tekintő módon valósulhasson meg mindez, a tervezés és a „nekigyürkőzés” élménye szükséges, amelyhez pedig nélkülözhetetlen a szabadságot adó, támogató, inspiráló környezet.

Emellett az is szükséges, hogy a személyiség fejlődésének korábbi szakaszaiban is a pozitív élményeket tudja a személy megerősíteni önmagában:

- a bizalom, a remény képességét, amelynek legfőbb forrása egy gondoskodó személy, aki valóban az egyén belső szükségleteire hangoltan törődik vele, aki fogékony az ő belső világára, szemléletére, elfogadni és megérteni igyekszik azt. Ha belső élményeire figyelni segítjük a gyermekeket magát is, ehhez csendes, megnyugtató környezetet nyújtunk az elmélyülés lehetőségével, úgy olyan benyomások, gondolati szálak is megerősödhetnek számára, amelyekre támaszkodva új alkotásokat is formálhat;

- az autonómia élményét, amely a testi funkciók uralásának, irányításának megtapasztalásával gazdagítja a felnövekvő gyermeket, s közvetetten az elengedés és a megtartás szabályozását, ezzel pedig a környezetével való kapcsolódásának irányításának élményét is gyarapítja. Mindeközben az akarat fejlődése, az önkontroll, az önuralom megszerzése, az autonómia élménye pedig egyfajta bátorságot is nyújt a gyermek számára. Értékes szerepe van a közösségének abban is, hogy az önállóság biztatása mellett fokozatosan engedje a gyermeket készségeinek kipróbálására, eközben éreztesse vele, hogy vissza is várja őt a felfedezéseinek megosztásával. Együtt örüljön vele a lelkes bátorságának, s közben védelmet is nyújtson számára. Ezekkel a lépésenkénti inspirációkkal segíthetjük szintén a lélekben való személyes gyarapodást, s ennek örömet, egyúttal az egyediség megélését a játékoság mentén is.

Mindezekkel a kezdeti élményekkel valósulhat meg tehát a kezdeményezőkézségben kifejeződő további fejlődés, amely pedig a későbbi teljesítőkézségnek, majd a serdülőkori önmagunk megtalálásának forrásává is válik. „A kreativitás talán

legalapvetőbb feltétele az, hogy az értékelés forrása és színtere belső legyen. A kreatív személy számára az alkotás értékét nem a kívüljáró értéktétele – dicséret vagy kritika –, hanem a saját belső értéktétele határozza meg... az alkotást annak alapján értékeli, hogy milyen érzéseket vált ki saját magából. Ha azt érzi, hogy „ez az alkotás én magam vagyok” ...akkor ez kielégülést hoz számára” (Rogers, 2003, 440).

A gyermek akkor boldog, ha játszhat, leginkább társaságban. Meg kell ragadni minden lehetőséget arra, hogy a gyermek azt tegye, amit leginkább szeret, és ami a legjobb számára. Ehhez pedig olyan pedagógusra van szükség, aki felismeri a játék mérhetetlenül fontos szerepét, amely akár a leghatékony eszközzé is válhat a nevelési folyamatban. A gyermek természetesen a játékban tükröződik legélesebben. Itt nemcsak egyéni magatartása tárul fel, hanem sokkal inkább beállítottsága, környezetéhez való viszonya (Bagdy, é.n.).

A kreatív kibontakozásnak kedvező (bátorító) nevelők többek között a következőkkel segíthetik ennek megalapozódását: a gyermek gondolkodására koncentrálnak, az önállóságot hangsúlyozza, kíváncsi, aktívan figyel, mindent kivitelezhetőnek gondol, új ötletek kipróbálására biztatja a gyereket, elfogadja a döntéseit, utat enged érdeklődésének, segítség szükség esetén elérhető, nyitott kérdéseket használ, értékeli a kreatív ötleteket, bátorítja a játékosságot, a tévedésekben a tanulást látja, egyenlőként bánik vele, együtt találkat a gyermekkel, részt vállal a kockázatból, valódi érdeklődést tanúsít, nem ítélik gyorsan, az eredményt illetően optimista álláspontot vesz fel.

Ehhez olyan térre van szükség, amely

- variálható elrendezésű legyen, változatos órávezetésre, egyéni, páros, kiscsoportos, csoportos és frontális munkára egyaránt alkalmas;
- a kreatív problémamegoldást, divergens gondolkodást segítő vizuális eszközök, plakátok legyenek szem előtt;
- a kíváncsiságot felkeltő könyvek, folyóiratok, tárgyak legyenek hozzáférhetők benne;
- tegye lehetővé a diákok számára az önálló kutatómunkát, egyéni kérdések megfogalmazását és feltárását, kutatócsoportok szerveződését;
- hangulatát tekintve „varázsolja” el a betérőket, szólítsa meg az egyént és engedje a kapcsolódását;
- hasznos egyfajta „probléma-poszter” és „kutatási ütemterv, eredmény” jellegű falújságot létrehozni, melyeken a diákok/tanárok kutatásra érdemes problémákat adhatnak közre, eredményeket közzétehetnek (Mező – Mező, é.n.).

A gyermekek nevelői az ő különböző életkori sajátosságai irányában értő figyelemmel kell forduljanak, s olyan támogató-lélekítő környezetet biztosítsanak számukra, amelyben legjobb képességeiket kibontakoztathatják. Mindenki más abban, hogy mely csatornán működik érzékenyebben és szorult segítségre, ám az bizonyos, hogy a gyermeki látásmód megőrzése, a játékosság meggazdagíthatja későbbi életrészekben is akár egyedi gondolatok születését, összefüggések észrevételét, mindez pedig a fejlődés forrása.

„Az iskola dolga, hogy megtaníttassa velünk, hogyan kell tanulni, hogy felkeltse a tudás iránti étvágyunkat, hogy tanítson minket a jól végzett munka örömére és izgalmára, hogy megtanítsa szeretni, amit csinálunk, és hogy segítsen megtalálni azt, amit szeretünk csinálni.” (Szent-Györgyi Albert)

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Bagdy Lászlóné (é.n.): *A játék szerepe az 1–2. osztályos gyermek életében*. Debrecen, Tanítóképző Intézet, 69–77., url: http://acta.bibl.u-szeged.hu/26151/1/modszertani_010_002_069-077.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Bakay Tiborné – Bagi Rózsa (1994): *Az óvodai bábjáték*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Csíkszentmihályi Mihály (2008): *Kreativitás: a flow és a felfedezés, avagy a találékonyság pszichológiája*. Budapest, Akadémiai Kiadó, ISBN: 978-963-05-8646-7.
- Czeizel Endre (2003): *Legnagyobb természeti kincsünk: a tehetség*. In: Fizikai Szemle, 11. sz. 398. <https://epa.oszk.hu/00300/00342/00165/czeizel0311.html> (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Erik H. Erikson (2002): *Gyermekek és társadalom*. Budapest, Osiris Kiadó, ISBN: 963-389-308-9.
- Erik H. Erikson (1997): *Az emberi életciklus*. In: Bernáth László – Solymosi Katalin (szerk.): *Fejlesztéslélektani olvasókönyv*. Budapest, Tertia Kiadó, 27–42., ISBN: 963-851-298-9.
- Fodor László (2007): *A kreatív személyiség*. In: Magszter, http://epa.niif.hu/03900/03976/00043/pdf/EPA03976_magiszter_2007_02_03.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Gyarmathy Éva (2007): *A tehetség – háttere és gondozásának gyakorlata*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, ISBN: 978-963-463-908-4.
- Kádár Annamária (2012): *Mesepszichológia – Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Budapest, Kulcslyuk Kiadó, ISBN: 978-963-89419-6-1.
- Kodály Zoltán (1929): *Gyermekek*.
- Landau, Erika (1974): *A kreativitás pszichológiája*. Budapest, Tankönyvkiadó, ISBN: 963-17-0450-5.
- Láposi Terka – Arany Erzsébet (2013): *Módszertani segédlet a bábjáték és a bábkészítés tárgyak tanításához*. In: Kaposi László (szerk.): *Módszertani segédlet a bábjáték és a bábkészítés, valamint a dráma és színjáték tárgyak tanításához*. OFI. http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2013/11/szin_bab_modszertani_segedlet.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Mező Ferenc – Mező Katalin (é.n.): *A kreativitás és fejlesztése*. <https://docplayer.hu/14964297-A-kreativitas-es-fejlesztese.html> (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Nagy Jenőné (1996): *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel. Alternatív program*. Url: http://www.gyakorloovi-suli.hu/docs/nevelési_programok/muveszeti_program.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Petzold, Hilarion G. (1996): *Gyermek-pszichoterápia*. Budapest, Osiris Kiadó, ISBN: 963-379-228-2.
- Polcz Alaine (1966): *Bábjáték és pszichológia*. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda.
- Rogers, R. Carl (2003): *Valakivé válni*. Budapest, Edge 2000 Kft., ISBN: 963-210-401-3.
- Szabó Zsuzsa (2019, szerk.): *A tehetség kézikönyve*. Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, ISBN: 978-615-00-6636-3, url: https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_0.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Székely Andrea (2006): *Bábjáték. A világ befogadásának elérhetősége 3*. Budapest, sulisNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

A játék során az egyik játékos a kis robot szerepét ölti magára, majd egy „bipp” szó kimondását követően fejben elkezd haladni a feladatkártyán feltüntetett útvonalon. A játék megmondja számára – természetesen titokban –, hogy meddig kell fejben eljutnia. Amikor másodjára is elhangzik tőle, hogy „bipp”, akkor fejben meg is érkezett, a többi játékos pedig megpróbálja kitalálni, hogy pontosan hol állt meg. A játékosok célja a lehető legtöbb pont gyűjtése, 11 fordulón keresztül. A játékosok igyekeznek minél hamarabb, egymás sebességére hangolódva pontot szerezni, ami egy olyan hangulatos és empátianövelő játékélményt adhat számukra 15 percben, hogy a játékot szinte minden iskolába ajánlanám. A játék dobozában különböző játékos feladványkártyák vannak, amiken más-más útvonalak találhatók, amik különböző alakzatokat és geometriai formákat ábrázolnak. Ezáltal nem csupán szünetre tökéletes, hanem akár fizika- vagy matematikaóra elejére, amikor szükséges egy kis játékos ráhangolódás a tananyagra. A játék szó szerint közös nevezőre hozza a játékosokat! Kompakt és praktikus kártyajáték, amit akár el lehet vinni osztálykirándulásra is, hiszen elfér egy táska oldalában, és nagy asztalfelület sem kell hozzá. A játék 2020-ban a legjobb gyerekjátékok között végzett, és személy szerint én is nagyon szívesen játszom vele, bármilyen korosztállyal. Pici doboz, kicsi eszközkészlet, kicsi költségvetés, de hatalmas játékélmény! Ezt kevés játék tudja! Bipp!

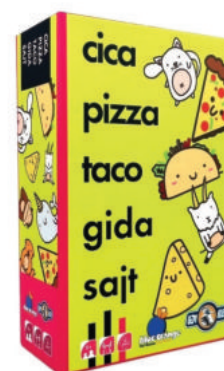
BOLDOG LAZAC: 6 ÉVES KORTÓL, 3-6 JÁTEKOS/JÁTEKDOBOZ

Miképp lehet egy ennyire egyszerű szabályokkal rendelkező játék ilyen borzasztóan könnyed, laza, és annyira vicces, hogy a könny is kicsordul egy-egy parti végére, ami mindössze csak pár perc? A Boldog lazac egy gyorsaságon alapuló kooperatív játék, amit nagyon könnyen lehet tanítani és elengedhetetlen egy pedagógus eszköztárából. A játék során mindenki egyszerre, hangosan felolvassa a legfelső kártyáját, amitől egy káosz hangzavar alakul ki. Amint két játékosnak is megegyezik a kártyája, nagyon örülnek az egymásra találásnak, végrehajtják a vicces feladatot – például egymás alkarjának lazacfarokszerű csapkodása –, majd a kártyát eldobják és keresnek egy új párt, a következő kártyájuknak megfelelően. Így a játékosok interakcióba kerülnek egymással, hiszen egyedül nem tudnak pontot szerezni, találniuk kell hozzá egy társat. Ez adja a játék egyik mélységét, hiszen ezek által a mini kooperációk által fejleszthető a gyerekek együttműködése, miközben jól is érzik magukat együtt. Szimpatikus számomra a játék fejlesztői által beletett néma szabályvariáns, amely fókuszában a hangzavar helyett a mutogatás és koncentráció áll. Egy osztályközösségben ez jobban segítheti a visszahúzódóbb gyerekeknek a bevonódását. Tapasztalatom szerint a játék eléggé fel tudja pörgetni a gyerekeket, így alkalmas lehet jégtörésre vagy akár az osztály felpörgetésére egy álmosabb reggelen, illetve egy rövid szünetben. Vigyázat, a nevetés garantált!

CICA, PIZZA, TACO, GIDA, SAJT: 6 ÉVES KORTÓL, 2-8 JÁTEKOS/JÁTEKDOBOZ

Ahogy a Cica, pizza, taco, gida, sajt című, rendkívül hangos és vicces gyorsasági játékban is elengedhetetlen a nevetés, ahol nem elég a legkifinomultabb reflexszel rendelkezni, muszáj megdolgoztatni a memóriát is! A játék biztosan mindenkit az asztal köré vonz, és pár perc alatt elleshető a szabály is, így tökéletes egy gyors óráközi felfrissüléshez. A játék során az öt szót – cica, pizza, taco, gida, sajt – mondogatjuk egymás után, mégpedig ebben a sorrendben. Minden játékos kap bizonyos mennyiségű kártyát – játékoszámtól függően –, és amint a játékoson van a sor, felfordítja a legfelső lapját, természetesen a többiek felé, és kimondja a következő szót. Amennyiben egyezés van a felfedett lap és a kimondott szó között, akkor gyorsan rá kell csapni a kártyahalomra. A legutoljára rácsapó viszi el a pontokat, a győztes pedig az lesz, aki a leggyorsabban szabadul meg az összes kártyájától. Ennyire egyszerű a játék, vagyis... akad azért benne egy kis csavar! Van a pakliban három extra állatkártya – gorilla, narvál és mormota –, amivel kicsit meg van fűszerezve a játék, ugyanis ezek felfedésekor a játékosoknak extravagánsabb mozdulatokat kell csinálniuk. A játék tökéletesen alkalmas a ritmustartás, koncentráció, gyorsaság és memória gyakorlására, fejlesztésére. Garantált a hangos nevetés, illetve a hibázásokból adódó tartalmas és természetes jókedv. Az olcsóbb játékok közé tartozik, rendkívül kompakt, és minden korosztálynak nagy szórakozást ígér. Osztálykirándulásokra is tökéletes választás! Egy jó tanácsot azért fogadjon meg mindenki, aki játékra adja a fejét: a gyűrűk maradjanak a zsebekben!

DOBBLE: 6 ÉVES KORTÓL, 1-6 JÁTEKOS/JÁTEKDOBOZ

A Dobble személyesen is az egyik kedvenc gyorsasági játékom. Egy kihagyhatatlan játék, aminek szintén ott a helye minden szünetben, osztálykiránduláson vagy akár napköziben. Tapasztalatom szerint a játékban a gyerekek nagyon jók, a tíz perces játékidejében pedig remek koncentrációfejlesztő és szórakoztató társasjáték. A játék során meg kell találni az azo-

nos szimbólumokat a saját lapunk és a másik játékos lapja között. Viszont nemcsak a tekintetnek kell gyorsnak lennie, de az ábrát megnevező szót is időben kell kimondani, különben már meg is előztek a többiek. Az alap játékleírásban ötféle játékmódot találunk, viszont a lehetőségek végtelenek, csak a képzeletünk szabhat határt. Ez a játék remekül fejleszti a gyerekek koncentrációját, gyorsaságát, megfigyelőképességét, formafelismerését. Hatalmas értéket ad hozzá a nyelvfüggetlensége, ami lehetővé teszi, hogy bárki, bárhol és bárkivel játszasson vele, ezáltal ajánlom akár nyelvórákra is, hiszen szuperül tudja támogatni a nyelvtanulást. A szimbólumok segítségével hatékonyan lehet visszajelzéseket is kérni különböző témák mentén, én is gyakran használok egy-egy képzés alkalmával. Szerencsére az évek során sokak számára ismert – és elérhető – lett, ami köszönhető annak is, hogy remek ár-érték arányú játék a piacon. Fémdobozos kiszerelése könnyen bepakolható bármilyen táskába, így kirándulásokra is remek választás. A társasjátékok kötelező olvasmánya!

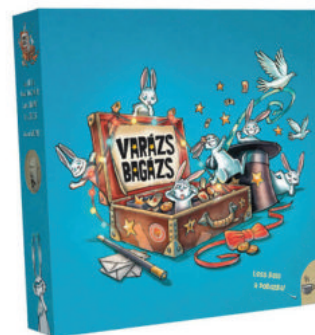

VARÁZS BAGÁZS: 8 ÉVES KORTÓL, 2-4 JÁTÉKOS/JÁTÉKDOBOZ

Nyuszi, galamb, cilinder? Teljes a rendetlenség a bűvész kellékei között? Semmi sem ott van, ahol kellene? Legyen rend villámgyorsan – mindössze 3 perc alatt – ebben a trükkös, kihívásokkal teli kooperatív memóriajátékban! A játék során a játékosok közös célja, hogy rendet tegyenek a nyuszik és cilinderek között. A játékosoknak – bűvészként – mindegyik cilinderbe a megfelelő számú nyuszit kell költöztetni. Ez még semmi! Bizony a galambok is rácsücsülnek ezekre a cilinderekre, mellyel megdolgoztatják a játékosok memóriáját is, így érdemes megjegyezni, melyik cilinderes nyuszit takarták le a galambok. A játék tökéletesen alkalmas iskolákba, hiszen – többek között – segít fejleszteni a gyerekek fókuszáltságát, együttműködését, kommunikációját, stratégikus látásmódját. Teszi ezt úgy, hogy emellett pár perc alatt meg tudja teremteni az osztályban a kiegyensúlyozott hangulatot.

Tekinthetjük ezt kampányszerű játéknak is, hiszen a játék lehetőséget ad arra, hogy újabb és újabb borítékokat lehessen kinyitni, melyekben még több izgalmas kihívást csempészték a készítő. Így az egyszerű szabályrendszer mellé kapunk nehezített, extra feladatokat.

Nem sorolnám a legkönnyebb játékok közé, viszont fantasztikus érzés, amikor sikerül közösen a kihívásokat teljesíteni. Legyetek fókuszáltak, gyorsak, megfontoltak, miközben a kiélezett memória sem árt ebben a szemfényvesztően gyors játékban! Készüljetek, mert ez egy varázslatos, ám de kihívásokkal teli kaland lesz!

SÜTISULI: 8 ÉVES KORTÓL, 2-4 JÁTÉKOS/JÁTÉKDOBOZ

Kókuszos-vajas illatokat lehet érezni a konyhából, csörömpölnek a tányérok, halk neszek állnak össze beszéddé, ám ebben a hangulatos képben a különböző méretű és színű muffinformák már okozhatnak kisebb-nagyobb fejtöréseket! A Sütisuli egy trükkös, vicces és látványos kooperatív, gyorsasági társasjáték, melyben cukrászsegédeként kell meghatározott számú feladatot együtt teljesíteni, csupán 7 perc alatt. Ha az osztályban sokszor felmerül az igény arra, hogy a szünetben egy gyorsat lehessen játszani, akkor ez a játék erre tökéletesen alkalmas! A játék során a játékosok a süti-formákat – melyből mindenkinek öt van, különböző színben s méretben – pakolgatják, miközben közös céljuk a feladatkártyákon látható elosztásban letenni őket a saját területükre. Mindenki egyszerre munkálkodik, szimultán pakolgatják a formákat a közös cél elérése érdekében. Egy idő után a feladatok bonyolódnak, így előfordulhat, hogy előbb-utóbb át kell adni a másik játékosnak bizonyos muffinformákat, ezáltal elkezdik a játékosok egymás cukrászeszközeit is használni. A játék remekül épít a játékosok memóriájára, miközben fejleszti az együttműködést, formafelismerést, gyorsaságot, figyelmet, logikát és finommotorikát is. Azt gondolom, hogy nem csak a szünetekre alkalmas az egyszerű szabályrendszere miatt, de akár a tanórákat is hatékonyan tudja támogatni. Hiszen – akár a homokóra lepergése előtt sikeresen teljesítik a játékosok közösen a feladványokat, akár nem – folyamatosan együtt fejlődnek, miközben jól érzik magukat és közös kihívásokat céloznak meg. Az egyszerű játékmennével 10 perc alatt felejthetetlen játékménnyel tölthetnek fel a gyerekek. Muffinsütés még nem volt ennyire lazán nehéz!

Vigyázat, mind a 7 ajánlott társasjáték próbára fog tenni! Nem csak a gyerekeket!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- JESZTL József – LENCSE Máté (2018): *Társasjáték-pedagógia*. Budapest, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, 32–46.

TÓTH BERNADETT

„AZ IGAZI KINCSEM AZ ŐSZINTESÉG ÉS A SZERETETE A VILÁGNAK, AZ ÉLETNEK” – POLCZ ALAINE ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Polcz Alaine pszichológus, író, a thanatológia (halál és a gyász tana) magyar nagyasszonya. 1922. október 22-én született Kolozsváron, 2007. szeptember 20-án távozott az élők sorából. Anyakönyveztetett neve Ibolya, francia becenevét, Alaine-t az édesapja adta neki. Szakmai munkássága páratlan, életműve szerteágazó, az ő nevéhez fűződik a Világjáték megalkotása, ami a mai napig pszichodiagnosztikai eszközként funkcionál, számos tudományos és irodalmi művet publikált. Törtélen népszerűségét karizmatikus személyiségének is köszönhetette, teltházas előadásokat tartott országszerte. Legismertebb irodalmi műve az *Asszony a fronton*, az egyik legmeggrázóbb második világháborús emlékirat, fájdalmasan lüktető műalkotás, őszinte közlés a megélt traumákról, éhínségről, háborúról, szexuális erőszakról.

Ablonczy Anna, aki a *Magam Világa* című, Polcz Alaine élete előtt tisztelgő mű előszavát írta, ekképpen fogalmazott: „Ha Polcz Alaine életútjára pillantunk, mintha egy hivatás kiteljesedéséhez fel kéne írnia az orvosnak a traumákat, a házassági válságokat, a gyermektelenséget és a szegénységet...” A vele készült interjúkból, életrajzi műveiből megismerhetjük szenvedéssel teli sorsát, melyet végtelen életszeretet kísért, vidámság és derű. Írásaiban reménnyel kínálja az olvasót, felajánlva annak a lehetőségét, hogy a traumákból és veszteségekből épülni és növekedni is lehet, mindezt megismételhetetlen írói stílussal és megrendítő emberi közelségből teszi. Alaine előtt nem volt olyan családi minta, amit követhetett volna, *Gyermekkorom* címet viselő posztumusz megjelent könyvéből kiderül, hogy a szülők házassága rendkívül zilált volt,

| Forrás: Wosinsky Mór Megyei Múzeum

konfliktusokkal teli, nélkülözésben éltek. Öten voltak testvérek, három édestestvére volt, bátyját, Egont sokszor említi, ő volt a legkedvesebb számára, akire mindig számíthatott. A *Kit siratok? Mit siratok* című írásából kiderül, hogy húszéves koráig tizenhét helyen éltek, végül egy szoba-konyhás lakásban, kültéri mosdóval, vödörrel hordták a vizet. *Befejezhetetlen* című 2009-es alkotásában szavakba szorította az édesapja hiányát, aki ritkán aludt otthon és szeretőket tartott, az édesanya keresetéből éltek, nagyon hamar önállósodni kényszerültek a gyermekek, Elaine tizenegy évesen már főzött. Az említett apai mintázat a lány életében is megjelent. Tizennégy évesen ismerkedett meg első szerelmével, Vitányi János újságíróval, akit 1942-ben behívtak katonai szolgálatra, ezt megelőzően eljegyezték egymást. 1943-ban Polcz Elaine leérettségizett és elképesztő tudásvágyát az orvostudományi egyetemen szeretne volna kamatoztatni, de a vőlegénye nem értett egyet az elképzelésével és válaszút elé kényszerítette, döntenie kellett, hogy az esküvőt vagy az egyetemet választja. Jelentkezését elhalasztotta és 1944-ben összeházasodott Jánossal, aki már a nászút során félrelépett, és megfertőzte feleségét szifilisszel.

„Amikor (Jánost) megismertem, vonzott a hallgatagsága, vonzott, hogy nem nagyon udvarolt. Engem a többi fiúk körbeimádtak, a kedvencük voltam. Nagyon ünnepeztünk lányok voltunk Irénkével, mind a ketten. János hallgatag volt, csendes. Sok fiú volt körülöttünk, azt mondták, a Polcz lányoknak külön hadserege van. És vonzott a szürkés-kék szeme, az, hogy ír, verset ír hozzám. Ugye milyen csodálatos? És amikor mindenki udvarolt, bókolt, akkor vonzott ez a visszafogottság. De a nővérem is beleszeretett... János néhány évvel idősebb, érettebb volt. Azonkívül művelt, olvasott és nagyon kulturált... Ez adott egy lökést, ami a bennem rejlő valamilyen belső készséget és vágyat elindította.” (Polcz Elaine, *Befejezhetetlen*, 2009) 1991-es *Asszony a fronton* című művében írt János alkoholbetegségéről, kapcsolatuk nehézségeiről, Jánost „hidegnek és élettelennek” jellemezte, a következő sorok láttatják kapcsolatuk terheltségét: „Mivel Jánost szerettem és fontos volt a véleménye, nagyon könnyen és gyorsan megingatta az önbizalmamat. Ezt még valahogy elviseltem, de szeretetlensége és ridegsége kibíráhatatlan volt. Hiszen szerelmes voltam.”

A háború következtében el kellett hagyniuk Kolozsvárt, Magyarországra menekültek gróf Esterházy Móric családjának hívására. Alain ekkor nővérként dolgozott egy hadikórházban. Erről az időszakról részletesen ír az *Asszony a fronton* című regényében, 2007-ben a *Partitúra* című kötetben, melyet tanítványával, Singer Magdolnával közösen alkottak, így nyilatkozott: „Elviselhetetlen szenvedés volt, éhezés, fázás, rettenetes, sorozatos megerőszakolás az oroszok részéről, az ember azt hinné, túl sem lehet élni. De túléltem, és hihetetlen, de utólag az életnek erre a szakaszára is úgy gondolok, mint egy szükséges tapasztalatra, amely a végső utam megtalálásához kellett... (Partitúra, 2007). Ezen a ponton szükségesnek érzek egy rövid kitérőt, ami esetleges magyarázattal szolgálhat a fentebb idézett mondat tartalmához. Nehéz lehet megérteni, hogy ennyi elszenvetett szörnyűség után hogyan lehet egyáltalán lélegezni, szeretni és szeretve lenni, teljes életet élni. Alain utóbbiakat is „meghaladva” szinte elképzelhetetlen szakmai sikereket ért el mint pszichológus, író és nő. Ennek egyik lehetséges magyarázata a poszttraumás növekedés.

Az elmélet megalkotói Tedeschi és Calhoun, ami a klasszikus definíció szerint „olyan pozitív változás megtapasztalása, amely a nagyfokú kihívást jelentő életválsággal való küzdelem eredményeként alakul ki”, vagyis a „trauma pozitív hozadéka”. Tehát olyanfajta személyiségfejlődésre utal, amely felülmúlja a trauma előtti fejlettségi állapotot, az egyén olyan kognitív újjáépülésen megy keresztül, mely előkészíti az újabb megrázkódtatásokkal szembeni kedvezőbb ellenállást (Tedeschi és Calhoun, 2004). Visszakanyarodva Elaine rendkívüli életéhez, fontosnak tartom a következő sorok ismertetését, melyet *Befejezhetetlen* című alkotásában publikált, 2009-ben: „Én csalódtam a szerelemben és Istenben is. Ha azt, ami a háborúban volt, amit átéltem másokkal együtt, ha azt megengedte, akkor nincs Isten. Aztán rájöttem, hogy a háborút mi emberek csináltuk, nem kértünk engedélyt hozzá, mert szabadok is vagyunk. Meg aztán Isten nem kívül, hanem belül van. Mindenkinek olyan az istene és a szerelme, amelyet magának teremt.” A háború után másfél évet Kolozsváron töltöttek, testi megbetegedések győztörtek, kórházban kezelték. Az újrainduló kolozsvári egyetemen beiratkozott pszichológia szakra, de röviddel tudományai megkezdése után politikai okokból újra Magyarországra kényszerültek. Elaine felbontotta házasságát Jánossal és Budapesten folytatta pszichológiai tanulmányait. „Hosszú ideig úgy éreztem, hogy három dologról nem tudok beszélni: a háborúról, az első házasságomról és Erdélyről” (Egész lényeddel, 2006).

1947-48 fordulóján ismerkedett meg második férjével, Mészöly Miklóssal. A beszámolók alapján szerelmük lassan bonthatkozott ki, Elaine nehezen engedte bele magát egy új kapcsolatba. Mészöly Miklós a 20. század egyik legkiemelkedőbb írója volt és igen jóképű férfi, Göncz Árpád szerint „Bessenyei óta a legszebb magyar író” (Így szeret egy pszichológus: Polcz Elaine és Mészöly Miklós, *Mindset Pszichológia*, 2022). „Nem tetszett. Túlságosan szép volt. Acélkék szemek, fekete haj, atlétaalkat. Hosszú idő kellett, ameddig fölismertem, elfogadtam, megéreztem, hogy mi van a szépsége mögött” – írta Alain az íróról a naplórészletében. A kapcsolatuk elején Elaine kórházba került, tuberkulózisa nehezen gyógyítható szövödményekkel járt, közel került a halálhoz, rettenetes rosszullétei voltak. Az önéletrajzi naplórészletek szerint ebben a nehéz helyzetben tapasztalhatta meg először Miklós gondoskodó odafordulását, szeretetteljes jelenlétét: „Nem a szerelem éltetett, hanem az éltetett, hogy éltetni akart.” Több mint fél évszázadon át tartó szenvedélyes szerelmük gyümölcse a majd kilencszáz oldalas levélregény, melyet Nagy Boglárka rendezett sajtó alá, *A bilincs a szabadság legyen* címet viseli, 2017-ben adták ki. Nehéz összefoglalni a kapcsolatuk jellegét, erős érzelmek, mély kötődés jellemezte őket, ugyanakkor viharos, hullámvölgyekkel teli volt a viszonyuk. Mint ahogyan édesapja, majd első férje, úgy Mészöly is szeretőket tartott. Alain többször kezdeményezte a válást, de végül mindig visszafogadta a megtért Miklóst. A cím önmagában sugallja kapcsolatuk dinamikájának színezetét: *A bilincs a szabadság legyen*. Minden küzdelmük, párkapcsolati nehézségük ellenére a külvilágtól megannyi pozitív visszajelzést kaptak, Örkény így fogalmazott: „Ilyen szép emberpárt sosem láttam még.” Polcz Alain, *A szeretet szabadsága* című kötetében így nyilatkozott a kapcsolatukat fenntartó tényezőkről: „Így társult Miklós politikai-emberi bátorságához, őszinteségéhez, szókimondásához az én hivatásomból is eredő türelmem. Az, hogy sem szellemi, sem írói, sem fizikai szabadságában őt soha nem korlátoztam. Ekként tudtuk egymást szeretni, kiegészíteni, elviselni, a másikhoz mindig visszatérni” (*A szeretet szabadsága*, 2004). Mindketten nehéz sorsot kaptak, úgy vélem, hogy az együttélésre ebben a formában voltak képesek.

Alaine már az egyetemi évek alatt a Lipóton gyakorolta a szakmát, mentális zavarban szenvedő felnőtteket kísért, grafológiával is foglalkozott, majd a Gyermek-ideggondozóban helyezkedett el, ahol neves mesterei voltak, a legkiválóbb szakemberektől tanult, egész életében (pl. dr. Ballay Judit, Lóránd Blanka pszichiáter, Mérei Ferenc pszichológus, Klinikai Pszichológiai Laboratórium vezetője). „Azt gondolom, hogy az élet árnyékos oldalán jártam, és az élet árnyékos oldalán járva az ember megtanulja az élet szépségeit értékelni és érezni. Azonkívül mások szenvedése, amiben óhatatlanul részt vesz az ember, ha pszichológiai munkát végez, ezek mind beleivódnak az emberbe, s lassan kikerülnek az arcára” (Nap-lórészlet, 2004).

Pszichológusként fél évszázadon át kísért haldokló gyermekeket és hozzátartozóikat, számos tanulmányt írt gyászról és gyászfeldolgozásról, a thanatológia magyarországi nagykövete lett. Ebben a témában is sok publikációja született, egyik legismertebb az *Együtt – a halálban és a gyászban*. Alaine kimondta a kimondthatatlant, ledöntötte a halál köré épített tabukat, és a tőle megszokott őszinteséggel és bátorsággal írt a halál és gyász témaköréről. Dús élményanyaggal rendelkezett az élet a halál kapcsán is, megkérdőjelezhetetlen hitelességgel dolgozta fel a szerzett tapasztalatokat, pszichológusi pályája során az átélt és megdolgozott élményanyagok segítettek a munkájában. Alaine rendkívüli személyisége kellett ahhoz, hogy a súlyos betegségben szenvedő gyermekeket a szülők rendszeresen látogathassák, a korábbi heti egy óra láthatási idő helyett. Neki köszönhetjük a *Világjáték* elnevezésű pszichodiagnosztikai eszközt, valamint az ő nevéhez kötjük a játéktérapiás pszichológiai módszereket, bábjátékkal is foglalkozott. Jelenczki István Polcz Alaine-ről szóló dokumentumfilmjében így nyilatkozott a *Világjáték*ról: „Emberek, fák, állatok, házak, szobaberendezés, kerítés, alagút, minden, ami van a nagyvilágban, itt minden megvan kicsiben. Ez itt a tenger, ez a homok, a tengerből felépítéd homokkal a szárazföldet, és berendezed úgy, ahogy te akarod, ez lesz a te világod. Ez egy nagyon jó diagnosztikai és terápiás játék, mert annyi mindent tud meg az ember a gyerekről, és a diagnózis egyenesen átmegy terápiába.” A hospice mozgalom elindítása idején már nyugdíjas volt, szakmai munkájának betetőzésekként, onkológus-orvos-pszichiáter kollégájával létrehozták a Magyar Hospice Alapítványt is.

Nehéz méltóképpen zárni egy ilyen gazdag és páratlan életműről szóló cikket, bízom abban, hogy az Alaintól idézett sorok meghozzák az olvasók kedvét a teljes életmű megismeréséhez. Fogarassy Miklós a Polcz Alaine-ről szóló interjúbán így fogalmazott: „Valamifajta olyan emberi mintát adott, női bölcselmet az élet nagy kérdéseiről, a női létről, hogy egyáltalán merte ezeket a dolgokat leírni, ahhoz a lélek merészsége és nyitottsága kellett. Nem véletlen, hogy az ő könyvei, interjúi, sokaknak élettanácsot, biztatást, mintát jelentenek az életről és a halálról való gondolkodásban.”

SZALMA NIKOLETTA

A KITELJESEDÉS FELÉ VEZETŐ ÚT

Lehet-e fejleszteni a kreatív gondolkodást? Ez a kérdés mint képzőművészet és esztétika szakos tanárt mindig is foglalkoztatott. Vajon tanulható-e a találerő? Min vagy kin múlik, hogy lehetőségünk legyen kiteljesedni ezen a téren?

Válaszul nem csak általános igazságokat kerestem, hanem arra törekedtem, hogy mindezt a Montessori-módszer alapelvein keresztül próbáljam megérteni. Mivel a legjobb példa a saját példa, ezért kezdetben igyekeztem saját magamat górcső alá venni, és megpróbáltam magyarázatot találni az életemből azokra a hiányosságokra, amik ehhez a területhez kapcsolódnak. Igyekeztem egyfajta következtetést levonni és bizonyítást találni azokra az alappillérekre, amikből a Montessori-módszer épül fel.

FEJLESZTÉS AZ EGYÉNRE ALAPOZVA

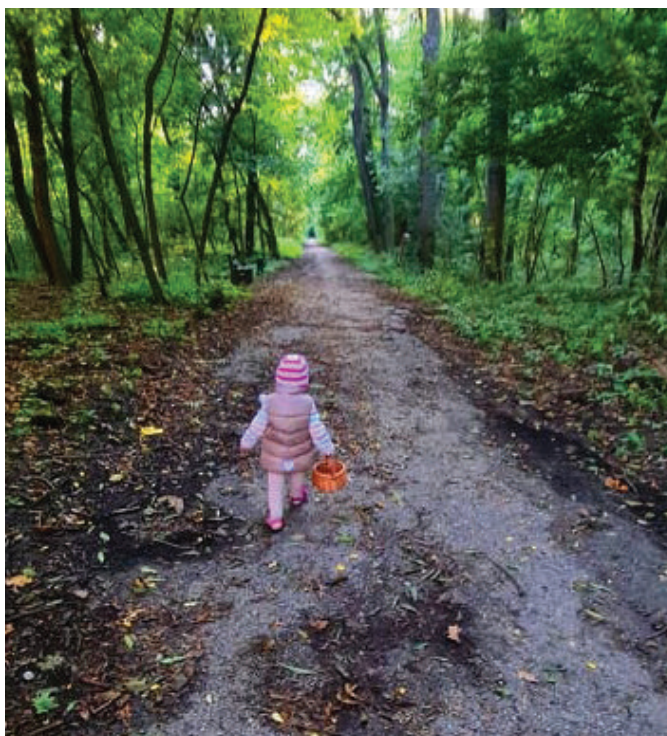
A klasszikus oktatási rendszerben egy egységes tudásátadás zajlik, ahol a tanulókat többnyire két, esetleg három kategóriába soroljuk: vagy jó tanulóról van szó, vagy rosszról, esetleg átlagosról. Az egyén valódi igényeire és aktuális befogadó képességére nem igazán kerül hangsúly, sokkal inkább figyelünk arra, hogy az adott tantárgyon belül elsajátította-e mindazt, amit az egységes tanterv előír, mutatott-e igyekezetet, hogy bebizonyítsa, ő igenis próbálkozott, ill. megnézzük, hogy összehasonlítva a társaival mégis hogyan teljesített.

Nem csak a nevelés kezdeteitől, de már a magzati kortól kezdve a gyermek fejlődését táblázatokon keresztül vizsgáljuk. Ezek arról mesélnek, hogy az adott életszakaszban mi mindenre képes a gyermek, avagy mi az, amit már úgymond tudnia kéne. A szakemberek pedig előszeretettel hívják fel a szülők figyelmét arra, ha néhány hét/ hónap csúszást vélnek felfedezni egy-egy terület fejlődésében, ami akár aggodalomra is adhat okot, de ez nem minden esetben indokolt. Azt is mondhatnánk, hogy emberként robottá vagyunk degradálva, aki akkor képes kielégítő részét képezni a társadalomnak, ha az előírás szerint érkezik meg az egyes fejlődési stádiumokba, ill. ha sikeresen beleerőszakolható az elvárt keretbe.

Időközben pedig elfeledkezünk ránézni az emberre-gyermekre mint individualitásra, aki saját személyiségénél és sajátosságainál fogva egyéni tempóban és egyénileg választott területeken igyekszik ösztönszerűen fejleszteni magát. Felnőttként viszont eldöntjük helyette, az adott szakaszban miben kéne jeleskednie és ha ez nem megy a képlet szerint, akkor elkönyveljük ügyetlennek, lassúcskának. A kedvezőtlen előfeltételek korrigálásához megpróbálunk olyan eszközökkel hozzájárulni, amikről az sejlik, segíthetnek elérni a kitűzött célt: a gyermeket járókába tesszük, hogy megtanítsuk járni. A kisbát sírni hagyjuk, hogy megtanítsuk egyedül elaludni.

A fejlődés támogatásával nem lenne gond, ha az tényleges segítséget jelentene a gyermeknek abban, amiben ő aktuálisan fejlődni próbál. Ha abból indulunk ki, hogy mindenki egy saját egyéniség, aki korlátozott képességekkel rendelkezik, hiába akarunk stimulálni ilyen vagy olyan eszközökkel egy-egy területet, ha az iránt még a gyermekben nem érett meg az érdeklődés. Nem lehet kikényszeríteni, kipróbálni a tudást és érdeklődést olyasvalakiból, aki jelenleg még teljesen máshol tart.

A Montessori-módszerben szenzitív periódusoknak nevezzük azokat az életszakaszokat, amikor a gyermek érdeklődést mutat valamilyen terület fejlesztése iránt. Ezek olyan időszakok, amikor a gyermek mindenféle külső motiváció nélkül elkezd a testét és az őt körülvevő világot felhasználni arra, hogy az adott készséget a lehető legjobban kifinomítsa. Megpróbálja felhúzni magát álló helyzetbe. Megkóstol mindent, ami a keze ügyébe kerül. Megpróbál betűket vagy számokat írni. Nagyon szemfülesnek kell lennünk, mert ezek az időszakok bizony nagyon is végesek. Ez azt jelenti, hogy ha elszalasztunk egy ilyen periódust, bezárul egy képzeletbeli kapu, ami mindaddig, míg nyitva áll, ömleszt az információt a szivacsagy felé. Zárás után az adott területen pedig sokkal kevésbé lesz már fogékony a tanulásra, memorizálásra, fejlesztésre.

Fotók: a szerző archívuma

Mint mindenhez, természetesen ehhez is találunk táblázatot, ami nagyjából megmutatja, mikor kezdenek érdeklődést mutatni a gyerekek az egyes területek iránt. Ennek azonban nincs követelmény-jellege és nagy tévedésben van az, aki azt hiszi, hogy ez alapján már jól tudja fejleszteni a gyermekét, hiszen elég kiolvasni a táblázatból az információkat és kizárólag azokra támaszkodva neki-lendülni a különböző foglalkozásoknak. A kulcs mindig maga az egyén, az individualitás, ebből adódóan pedig maga a megfigyelés az, ami egyértelművé teszi a számunkra, aktuálisan mi foglalkoztatja a gyermekünket.

A MEGFIGYELÉS

A megfigyelés a Montessori-módszer egyik alapköve, a jó Montessori-szülő/nevelő egyik alapfeltétele. A megfigyelés egy olyan technika, amivel lehetőségünk nyílik reális képet kapni arról, mi az, ami a gyermekünket az adott időszakban foglalkoztatja és csak akkor tudunk jól reagálni az igényeire, ha ezeket alaposan kiismertük. Táblázatok ide vagy oda, ha alábecsüljük mindezt, nem tudunk jól támogatni, jól vezetni.

A megfigyelés alatt tényleg csak annyit értünk, amennyit a szó mondat magáról. Figyelemmel kísérjük a gyermeket, miközben önállóan tevékenykedik. A háttérben maradunk és nézzük, mik azok az elfoglaltságok, amikkel szívesen mulatja az időt. A folyamatba nem szólunk bele, és nem lépünk semmilyen más interakcióba sem, mindössze csendben tanulmányozunk. Ezt a munkát időnként megismétljük és ennek köszönhetően egy reális képet kapunk arról, hol tart a gyermekünk és melyik területet próbálja a saját ösztöneiből fakadóan fejleszteni. Ezután leszünk képesek effektíven megtámogatni a fejlődésben, hiszen képesek leszünk az egyéni igényeire egy olyan eszköztárral reagálni, ami ki tudja elégíteni az aktuális tudásvágyát.

TAPASZTALATSZERZÉS

Ennek a lehető legjobb módja, ha minél több lehetőséget nyújtunk magára a tapasztalatszerzésre. A fejlesztő játékok hasznos kiegészítői a tudásszerzésnek, de mindazok mellett sokkal nagyobb hangsúlyt érdemes fektetni az olyan tevékenységekre, amik a mindennapi élet részét képezik. Gyakorlatból lehet a legmélyrehatóbb és leggazdagabb tudásélményt szerezni, amelyek aztán közvetett módon fejlesztik az egyes területeket. A mandarin megpucolása egy intenzív érzékszervi élmény, de a finommotorikát, a szem-kéz koordinációt is fejleszti, nem beszélve a lelki gazdagodásról, hiszen az a gyermek, aki lehetőséget kap az önellátás gyakorlására, sokkal magabiztosabb lesz és kompetensebb a mindennapi teendőkkel kapcsolatban.

A gyerekek nem tesznek különbséget a játékokkal való játszás és a hétköznapi teendők elvégzése közt. Számukra minden tevékenység egy rendkívül érdekesítő folyamat, amit maga a tudásszerzés lehetősége tesz élvezetessé. A mindennapos feladatok elsősorban az életről tanítanak, ami egy kisgyermek számára ismeretlen világ. Mindenekelőtt az a valóság érdekli őket, amibe beleszületettek, így teljesen természetes, hogy szívesen kapcsolódnak be a főzésbe, kertészkedésbe, hiszen ezt látják tőlünk, felnőttektől.

Mindemellett fontos, hogy a játékok és könyvek megválasztása mögött legyen egyfajta tudatosság, hogy ezek is a tapasztalatszerzésre, valóságghűsége épüljenek. A Montessori-eszközök esetében ez egy lényeges alapelv, de az önállóság támogatása is fontos, amit a zárt végű játékok esetében az önellenőrzés lehetősége biztosít. Ez a tulajdonság abban támogatja a gyermeket, hogy segítség nélkül is el tudja háritani az esetleges hibákat, például a torony építése közben látja, ha felcserélte a kisebb kockát a nagyobbbal. Az eszközök iránti stabil érdeklődést a csererendszer táplálja. Játékot elsősorban akkor cserélhetünk, ha azt a gyermek már napok óta nem vette le a polcra. Ilyenkor érdemes az üresedést a megfigyelésünkre alapozva olyannal pótolni, ami az aktuális érdeklődését támogatja.

Csecsemőkorban a játék a tudásszerzés forrása. Maga a játék tanulás, ami természetes igényünk, a fejlődésünk alapfeltétele. A tanulás egy szerethető tevékenység, ha abban van lehetőségünk fejlődni, amiben azt a saját belső hangunk diktálja. A sikerélmény akkor érkezik meg, ha ezt a döntést az egyénre hagyjuk és megengedjük az önmegvalósítást. A kreatív gondolkodás pedig akkor kezdődik, ha van módunk lelkesedni és önállósodni.

ÖNÁLLÓSÁG

Attól kezdve, hogy megszületünk, önállóságra törekszünk. A magatehetetlen csecsemő pár hónap elteltével megpróbálkozik a kúszással és egészen addig feszíti a húrt, míg egyéves kor körül képessé válik a szülői segítség nélkül önállóan el-

indulni. Ezeket a látványos fejlődési ugrásokat csodálattal szemléljük és büszkeség tölt el, amikor azt tapasztaljuk, hogy a gyermekünk mi mindenre képes már. Vannak viszont olyan területek, amelyek kiaknázatlanok maradnak. A féltés és bizalomhiány miatt nem merünk lehetőséget nyújtani a gyakorlásukra. Klasszikus üvegpohár helyett műanyagba töltünk vizet, azon aggódva, hogy az üveget leejti és eltöri. Nem adunk a kezébe ollót, nehogy kiszúrja a szemét, vagy elvágja vele magát. A Montessori-módszerben az önállóság támogatása egy alapvető gondolat. A gyermek lehetőséget kap a korához mérten, biztonságos eszközökkel az önállóságot és az önellátást gyakorolni. Számos olyan segédeszköz létezik már, ami ezt lehetővé teszi. Ha élünk velük, elképesztő eredményeket fogunk tapasztalni, ugyanis a legtöbb esetben a gyermek sokkal többre is képes, mint azt valaha gondolnánk. Ha elfogadjuk a tényt, hogy az önállóságra való törekvés egy teljesen természetes, megállíthatatlan folyamat és amellet még segítjük is a kiteljesedését, egyfajta függetlenségre, cselekvési szabadságra adunk lehetőséget, aminek viszont az egészséges határait mi állítjuk fel.

Az önálló döntéshozatal legalább olyan fontos, mint az önálló cselekvésre való lehetőség, hiszen azt szeretnénk, hogy a gyermek ki merje fejezni az érzéseit és ezzel a későbbi időszakokban se legyen nehézsége. Mindez a kezdetekben abban merül ki, hogy választási lehetőséget adunk: A piros nadrágot szeretnéd felvenni, vagy a zöldet? Autóval vagy biciklivel menjünk az óvodába? Kalácsot vagy kiflit kérsz reggelire? Inkább pusztit adsz vagy integetsz a nagyinak? Nem túl szerencsés, ha a gyermektől mindössze annyit várunk, hogy egy passzív résztvevő legyen a saját életében és csak kövesse az utasításainkat. Az általunk megszabott határok és szabályok nem inognak meg attól, hogy a gyermek választási lehetőséget kap, milyen módon lenne számára komfortos beteljesíteni ezeket. Felvázolunk egy helyzetet, ami mindenképp bekövetkezik majd, viszont abban ő dönthet, hogy mindez hogy, milyen körülmények között valósuljon meg.

Ha az eddig említetteket a kezdetektől beépítjük a mindennapokba, valójában nem teszünk mást, mint amikor előkészítjük a talajt a tavaszi magvetésre. Megteremtjük a minőséges előfeltételeket arra, hogy amikor elérkezik az idő, a gyermek elindulhasson a saját útján. A találékonyság, a kreatív gondolkodás nem fejleszthető célzott tanulással. Az ingerekben gazdag háttér, a lehetőség a tapasztalatgyűjtésre és az egyén igényeinek központba helyezése viszont segíti az önálló gondolatok, ötletek létrejöttét. Minél több lehetőséget nyújtunk az egyén kiteljesedésére, annál nagyobb eséllyel tud majd szárnyalni a képzelete és annál könnyebb lesz a számára megfoghatóvá tenni mindazt, ami odabenn megfog.

A ZENEBATYU ÉLMÉNYPROGRAM AZ ÓVODÁBAN ÉS AZ 1-2. OSZTÁLYBAN (3. RÉSZ)

BEVEZETÉS

Az előző két részben egy dallamjátészó húros (ukulele), valamint egy hangutánzó (esőbot) hangszerrel ismerkedtünk meg. A következőkben egy ritmushangszert veszünk görcső alá, az egyetlen olyan hangszert, ami másodállásban egy bútor darabként is funkcionál. (A Zenebatyu Élményprogram háttérét a cikksorozat első része mutatja be.)

PROGRAMPONTOK

Ismétlés

Az előző két hangszerünkről szerzett tudás segítségünkre lesz a mostani alkalommal, a hangszerversek, kísérletek, szívószálduda-verziók átismétlésén túl érdemes kitérni arra, mitől lett magasabb az ukulele hangja, valamint arra is, mitől szólal meg az esőbot.

Szívószáhangszer

Már tudjuk, hogyan készül a szívószálduda, sőt azt is, ha hosszabb a test, mélyebb a hangja (lásd korábbi cikkek). Most megfordítjuk a kísérletet: miközben fújuk, egyre rövidebbre vágjuk a szívószáldudát. Vajon a hangmagassága is fordítottan változik, azaz magasabb lesz? Igen! Ahogy egyre rövidebb lesz a rezgő test, egyre magasabb a duda hangja! Hol is tapasztaltuk már ezt az összefüggést? Az ukulele és a gitár húrjánál! Ahogy lefoglunk, rövidebb lesz a rezgő rész, magasabb a hang! Amikor a szívószálból már csak kb. 1 cm marad, ismerős hangot hallhatunk: hasonlít egy gumikacsa sípolására. Ez nem véletlen, ugyanis mind a sípoló kutyajátékok, mind az említett rugalmas testű réce tartalmaz egy hasonló apró műanyag nyelvecskét, ami fújásra (vagy egy zárt rugalmas testben prézelésre) megrezdül, és mivel rövid, már jól tudjuk, hogy magas hangon szól.

Autentikus hangszer

Rengeteg különleges hangszert ismerünk, és a megszólaltatási módjuk is különböző: állva, ülve, ujjat, kart mozgatva, ütővel, vonóval, egy vagy két kézzel szólalnak meg. Van azonban egy különleges hangszer, az egyetlen a világon, amin a zenész úgy játszik, hogy ráül (itt jegyezném meg, hogy a hangszék nem tartozik ebbe a kategóriába, azt ugyanis a zenész kívülről szólaltatják meg, és a hallgató ül bele): a cajon (ejtsd: káhon, jelentése spanyolul: nagy doboz). Ez egy egyre közkedveltebb és elterjedtebb hangszer, hiszen az a kis doboz képes – majdhogynem – kiváltani egy dob felszerelést, de legalábbis ritmuskísérletet biztosítani. A cajon afroperui eredetű, és 2001-ben Peruban Nemzeti Kulturális Örökséggé nyilvánították. A zenész (cajonero) a hangszeren ül terpeszülésben, és tenyerével üti az elülső lapot. Az ingyencek ma már kaphatnak cajont beépített csörgődobbal, lábdobbal, sőt, már könnyen beszerezhető a hajtogatható, kartonból készült cajon is, mely hasonló hangzást ad, mint az eredeti, és hasonlóképpen székként is funkcionál.

Hangszervers

Vizsgáljuk meg a hangszert – ha eredeti nincs, képeken, videókon. Egy fadobozt látunk, melynek egyik oldalán lyuk tártong. Aki nem jártas a hangszerek világában, könnyen madáretetőnek nézheti! Erről is szól a versikénk: *Olyan, mint egy madáretető* (madárszárnnyal csapkodunk a levegőben), *Doboz, amely ütögethető* (doboz alakot rajzolunk a levegőbe), *Üsd a ritmust, hangos nagyon* (combunkat ütjük), *Ez itt nem más, mint a CAJON!* (tapsolunk). Azoknak, akik az óvodában/iskolában közösen tanulnak angolul, a harmadik sor felcserélhető: *Üsd a ritmust, gyerünk, come on.* (A cajon kiejtése ugyanis rövid á-hang, az angol „come”-hoz hasonlóan). A korábbiakhoz hasonlóan ezúttal is soronként tanuljuk a versikét, együtt mondván a gyerekekkel, míg végül az utolsó szót már csak ők mondják.

Zenebatyu Élményprogram	Katedra 3. cikk, cajon
Állandó elemek: Az előző program átismétlése A zenebatyuból vett első hangszer megjegyzése Aznapi alkalom összefoglalása	Jelölések: F6 foglalkozási pontok Új fogalmak (milyen jelenséget tapasztaltunk) (melyik készség fejlődik)
SZÍVÓSZÁLHANGSZER	Felvágdosott szívószál – a gumikacsa A szívószáldudát állóval fűrészközben felaprítva megtapasztaljuk: minél rövidebb a test, annál magasabb hangot ad (az 1 centiméteres gumikacsa hangját). (kreativitás, logikai következtetés)
AUTENTIKUS HANGSZER	Gyerék és felnőtt cajon A cajon az egyetlen olyan hangszer, amit a testén üve szólaltatunk meg. A nagyobb test hangereje is nagyobb. (figyelem, tapasztalati tudás)
HANGSZERVERS	Olyan, mint egy madáretető, Doboz, ami ütögethető, Üsd a ritmust, hangos nagyon, Ez itt nem más, mint a CAJON! (ejtsd: Káhon) (figyelem, memória, nagymozgás)
ENERGISER	Nád a házam teleje Részálott a (sárga lábú) cinege /rámászott a (nyálkás-csúszós) giliszta /részálott a (óriás száju) VIZILÓÓÓ! (finommotorika, nagymozgás, memória, felzabaidult játék)
ÖKOHANGSZEREMUTATÓ	Nagy kartondoboz-cajon Egy nagy kartondoboz belső oldalára szétválasztott gémpapírokat ragasztunk, ez kölcsönzi a dob fémes hangját. (kreativitás, logikai összefüggés)
CSINÁLD MAGAD	Cipősdoboz-cajon Hozzávalók: cipősdoboz, gémpapír, cellulux. A doboz fedelét teleragasztjuk a gémpapírokkal és a fedéllel lezárjuk. (tapasztalat, logikai összefüggés)
ZENEKÍSÉRLET	Mi adja a cajon fémes hangját? A sodrony (sok szétválasztott fémrúd)! Egy kartondarab sodrony nélkül csak halkán kopog, de a sodronyt rácszerelve már zörgő, hangos, fémes a hangzása! (kreativitás, ok-okozat)
NYÍLIK A ZENEBATYU	Aki nem lép egyszerre... A lábam táncol... Tempótűzés + szoborjáték cajonnal (kreativitás, koordináció, tempó)
ZÁRUL A ZENEBATYU	Hát, sziasztok, hát, sziasztok... (nagymozgás, levelezés)

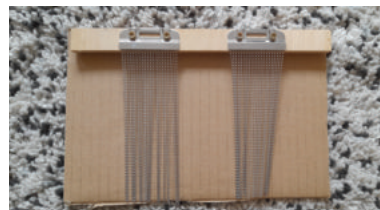

Energiser

A „Nád a házam teteje” című dalt nem kell bemutatni, szövege és a hozzá tartozó mozdulatok közismertek. A dalnak van azonban egy viccesebb verziója: Sár a házam alapja, rámászott a giliszta... ha leszakad, mi lesz vélem, nyálkás-csúszós/mutánsképpű giliszta (a szövegválasztást és a hozzá tartozó mutogatást mindenki saját komfortzónájára bízom). Érdekes még rákeresni a „Műszálás a bicikli kereke...” szócikorra is, de tapasztalatom szerint a legviccesebb, ha a cinege szót nemes egyszerűséggel – egy oktávval mélyebben énekelve – VÍZILÓRA cseréljük (és nagyokat ugrálunk), a refrénben pedig nagyra nyitott szájat imitálunk (óriás szájú víziló, víziló). A feszültség levezetése és az önfeledt nevetés egyaránt garantált!

Zenekísérlet

A Zenebatyuzás során a programpontok szabadon felcserélhetőek (van úgy, hogy eleve energiserrel kell kezdeni, máskor relaxra van igény, arra is csak az alkalom vége felé), a cajonnál ajánlatos a zenekísérletet előre venni, ez világít rá ugyanis a hangszer felépítésére. Érdekes feltenni a kérdést: mitől van a cajon egyik oldalának más hangzása, mint a másiknak? Ha együtt fülelünk, a gyerekek megfejtik: a hangszer előlapjának fémes hangja van! Ha belenézünk a cajon kör alakú hanglyukába, láthatjuk, hogy mintha egy hosszú hullámos fokú fésű simulna a falára. Ez a sodrony, ami a fémes hangzást adja. A kísérletünk a következő: egy kartondarabot megütögetünk, majd ugyanezt tesszük úgy, hogy a felületére egy sodronydarabot fektetünk (lásd a képen). A különbség jól hallható: felcsendül a fémes hangzás. Ez adja a cajon különleges hangját. Az előlap mögött hagyományosan gitárhúr feszült, ma már ezt az említett sodronnyal váltják ki a fémesebb hangzás miatt. Apró párhuzam: az esőbotnál a különleges hangot többek közt az adta, hogy a magok ütődtek fapálcikákhoz, jelen esetben fém ütődik fához.

Ökohangszer-bemutató

A cajon testét jóval egyszerűbb elkészíteni, mint egy öko-esőbotot vagy egy flakolelét. Elég egy nagyobb méretű doboz (pl. nagyméretű játékoknak vagy játékszeteknek), és ha nem is ülünk rá, a combunk közé szorítva stabilizálhatjuk. De mi fogja a fémes hangzást adni? Mi helyettesíthetné a sodronyt? Mi az, ami fémből van, és ha körülnézünk, otthon is találhatunk belőle? Érdekes ezeket a kérdéseket feltenni a gyerekeknek, mert a fantáziájuk határtalan! Mondtak már evőeszközt, fémkupakot, sőt pénzt is, mindig buzdítom őket, hogy próbálják ki mindegyiket! Az én megoldásom: a gémkapocs. A szétnyitott gémkapcsok a doboz előlapjára ragasztva (a mellékelt képen a hangszer hanglyukán át látható) megdöbentően hasonló hangot adnak ki, mint az eredeti hangszer sodronya!

Csináld magad

A legegyszerűbb otthon elkészíthető minicajon-alapanyag a cipősdoboz. Minden háztartásban előfordul, elég kb. 20 szétnyitott gémkapcsot a fedelére ragasztani, majd a dobozhoz erősíteni ragasztóval vagy akár csak pár befőttesgumival. Lehet lyukat is vágni rá, ami „cajnosabb” külsőt kölcsönöz, de nem szükségszerű, így ezt inkább az iskolásoknak ajánlom.

Nyílik a Zenebatyu

A szokásos dalokon túl – aki nem lép egyszerre, a lábam táncol, cserebere-dal – behozhatunk egy cajonos szoborjátékot. Ha nincs saját cajonunk, a célunk egy nagy méretű (pl. porszívós, „lapostévés”) doboz is tökéletesen megfelel! Ajánlott nem csupán ritmust ütni, majd megállni, de pár szoborrá válás után bevezetni a tempóváltást is. Ez nem csupán a gyerekek figyelmére, de az önfegyelmükre is remek hatást gyakorol, miközben eszméletlenül jól szórakoznak!

Zárul a Zenebatyu

Miután összefoglaltuk és átlátszóvá tettük az előző nyolc programpontot, majd válaszoltunk a felmerülő kérdésekre, mi más is lehetne a „Hát, sziasztok dal” legtökéletesebb kísérlete, mint egy csoportnyi/osztálynyi cipősdoboz-cajon! A tökéletes feszültségvezetés mellett itt is hangsúlyt kap a tempóváltás, versszakonként egyre gyorsabban és gyorsabban énekelve – de természetesen érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az önfeledt hangszerpüfölés mellett mindenki vigyázzon a cajnájára.

ÖSSZEGZÉS

Míg az előző alkalommal a Zenebatyu egy-egy programjának felválthatóságát próbáltuk ki (így lett energiserből relax), ezúttal a programpontok felcserélhetősége is terítékre került. Változatlanul ajánlom mind a kilenc programpont kipróbálását egy alkalom során, hogy minél színesebb és élménydúsabb legyen az együtt töltött idő. Remek zenélést, felfedezést, hangszerkészítést kívánok!

A PROJEKTMÓDSZER MINT A TEREMTÉSVÉDELEM INTEGRÁCIÓJÁNAK EGYIK LEHETSÉGES ESZKÖZE ÁLTALÁNOS ISKOLA 3. OSZTÁLYBAN (2. RÉSZ)¹

A májusi Katedrában áttekintettük, hogy *teremtésvédelemről* beszélünk akkor, amikor környezettudatosságra neveljük a tanulókat, s azt, hogy ez biblikusan miért megalapozott, valamint megvizsgáltuk, hogy a tantárgyi integráció ebben miért lehet hasznos pedagógiai módszer a kezünkben, láthattuk, hogy a projektmódszer hogyan lehet kiemelten hatékony megvalósítása ennek. Megvizsgáltuk a projektmódszer alapjait, összetevőit, s hogy mik azok a kardinális pontok, melyek meghatározzák a módszer hatékonyságát s alkalmazásának lehetőségét.

A következőkben egy lehetséges projekthét tervét vizsgáljuk meg, mely a 3-4. osztályban alkalmazható. Saly Erikával egyetértve igazodunk a kerettantervekhez, hiszen ha tanórán kívüli vagy tanóra helyetti tevékenység a projekt, akkor a diákoknak és a pedagógusnak is plusz feladat, melyre sokan nem szívesen vállalkoznak attól tartva, hogy nem tudják átvenni a kötelező tananyagot is (Saly, 2018). Így arra törekszünk, hogy egy olyan projekthét javaslatával éljünk, mely a kerettantervhez igazodva, némi rugalmassággal kezelve azt, a tanórák keretein belül is megvalósítható legyen.

Mivel a jelenleg érvényben lévő kerettantervek a témaköröket, elsajátítandó kompetenciákat ennél a két évfolyamnál együtt tárgyalja, a továbbiakban elegendőnek látszott az egyik évfolyamra szabva tervezni, így a projekthét 3. évfolyamon alkalmazható javaslatként jelenik meg. Fontos megjegyezni, hogy jelenleg az 1-2. osztályban nincs környezetismeret óra, 3-4. osztályban azonban már igen, s mint hogy a *teremtésvédelem* egy természettudományos integráció, valamint a 2020-as NAT alapján a környezetvédelem és az embernek a környezetre gyakorolt hatása ebben a tantárgyban megfogalmazott tevékenységként jelenik meg, így elengedhetetlen, hogy ezt követve foglalkozzunk a *teremtésvédelem integrációjával* (NAT, 2020, Környezetismeret).

További fontos szempont, hogy a tanulók ne csupán elméleti ismereteket kapjanak, hanem a megszerzett tudásukat a hétköznapiakban, a mindennapokban is alkalmazni tudják. A projekthét nagyszerű lehetőségeket rejt magában ennek biztosítására. Továbbá kiemelten fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek minél előbb elsajátítsák a teremtésvédelem alapjait, amit ők maguk is be tudnak építeni a hétköznapijaikba, az otthoni, valamint iskolai szokásaikba. A megfelelő hulladékgyűjtés, a hulladékcsökkentés az első apró, ám igen fontos lépés, amit a gyermekek megtehetnek maguk is a teremtett világ védelméért. Lényeges, hogy lássák és értsék a különböző hulladékok környezetre gyakorolt negatív hatásait, valamint, hogy egy-egy anyagot vagy kidobásra ítélt dolgot hogyan tudnak újra felhasználni, akár új funkcióval ellátni, mielőtt valóban a szemétkerébe kerülne. Mindezeket figyelembe véve szeretnénk bátorítást adni arra nézve, egy projekthét keretein belül tervezéssel, tudatossággal a keresztyén pedagógus hogyan tudja képviselni hitét, Istentől rendelt sáfári feladatát végezve, miközben ellátja az alapvető feladatait is, hiszen tantervi kapcsolódásra is lehetőség van.

A PROJEKT IDŐKERETE ÉS TÉMÁJA

A projekt időtartama egy hét, melynek során kb. tíz tanóra kapcsolható be ezen tevékenységbe. Az érintett tantárgyak: környezetismeret, matematika, technika és tervezés, vizuális kultúra, magyar nyelv- és irodalom, digitális kultúra. Az általános iskola 3. évfolyamán a környezetismeret tantárgy célkitűzése a környezettudatos magatartás fejlesztése, valamint az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatása, figyelemfelhívás a teremtésvédelemre. Ehhez kapcsolódva a szelektív hulladékgyűjtés, az anyagok takarékos felhasználása is megjelenik.

Téma: hulladékcsökkentés a teremtett világ védelmében 3. osztályban. A fő kérdés, melyre választ keresünk a projekt során: *hogyan lehet hatással egy általános iskolai osztály a hulladékcsökkentésre, s ezáltal a teremtésvédelemre?*

CÉLOK

A fő cél a környezettudatos magatartás, a teremtett világért való felelős életvitel formálása. Továbbá a tanulók:

- környezeti erkölcsének, társadalmi-természeti felelősségének megalapozása; alakuló érték tudatának, együttműködési képességének, életviteli szokásainak, a személyes és a közös felelősségtudat alapjainak kialakítása;
- közösségének formálása;

¹ A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Hitéleti képzések és a tehetséggondozás fejlesztése* című pályázata támogatja, továbbá a Nemzeti Tehetség Program NTP-INNOV-22-0170 azonosítószámú, *Teremtés és fenntarthatóság* című pályázatához kapcsolódóan (vonatkozó támogatási alprogram: *Innovatív tanulási környezet kialakítása és komplex tehetségsegítő programok megvalósítása*, a pályázati kategória kódja: NTP-INNOV-22), a Nemzeti Tehetség Alapból valósult meg.

- a környezettel való tudatos együttélésének, környezetérzékeny szemléletmódjának segítése;
- ösztönzése a teremtett és ember által létrehozott környezet okos és mértéktartó igénybevételére;
- buzdítása a teremtett világnak mint értéknek a tiszteletére és megőrzésére, annak tudatosítása, hogy a természetnek, a teremtett világnak az ember elválaszthatatlan része.
- rácsodálkoztatás arra, hogy a teremtett világ egy komplex rendszer, melyben mindennek oka van, mely mögött egy gondos tervezés, ill. Tervező, Isten áll.

EREDMÉNYEK

A projekt várható eredményei:

- a projektben kiemelt szerepet kap a környezeti nevelés, azon belül a környezetvédelemre készítés és annak a hétköznapi életben való megélése; a célkitűzésekkel és a hozzájuk rendelt feladatokkal a holisztikus szemlélet közvetítése a diákoknak;
- a projekthét résztvevői megtapasztalhatják, hogy tantárgyaik kapcsolódnak egymáshoz, s miként köthetők a természetvédelemhez;
- fejlesztésre kerülnek a tantervi kompetenciák, többek között azáltal is, hogy a tevékenységek valódi problémák feltárására épülnek, így azok valódi problémamegoldó technikák gyakorlására is alkalmasak;
- törekvünk, hogy a gyermekek ne csupán szemlélői legyenek a történeteknek, hanem aktív résztvevői, formálói is;
- a kutatásban, a hulladékgyűjtők, valamint a plakátok elkészítése során lehetőségük nyílik a tanulóknak arra, hogy kreatívak legyenek, megtapasztalják a munkafolyamatok egymásutánját, a feladatok kiosztását, szervezését és a csapatban munkálkodás lehetőségeit;
- a feljegyzések, a fantáziát megmozgató tevékenységek során azon tanulóknak is sikerélményük lehet, akik a diszciplináris rendszerű oktatásban egyébként nem teljesítenek kiemelkedően.

A PROJEKT RÉSZTVEVŐI

A résztvevők száma és köre: 3. osztály, 25-30 fő. A csoportalkotási stratégia, tanulási környezet kialakítása érdekében állandó 5-6 fős csoportokat szervezünk. „A csoportok meghatározása, illetve feltételeinek áttekintése is ebben a szakaszban történik” (Hunya, 2009, 85). A csoportok összetétele heterogén legyen, azaz vegyes képességű gyerekekből álljon, így elősegítve azt, hogy azoknak is sikerélményük legyen, akik amúgy nehezebben oldják meg a hagyományos tanrend szerinti órák feladatait. Azok a tanulók pedig, akik könnyebben teljesítenek a diszciplináris oktatás keretein belül, lehetőséget kapnak az empátia, a segítőkészség és a tolerancia gyakorlására, hiszen akkor lehet sikeres a közös munka, ha mindannyian részt vesznek benne. Ügyeljünk arra, hogy a lehetőség szerint minden csoportba jusson egy-egy vezető szerepben jól helytálló tanuló, aki majd összefogja, koordinálja a feladatokat, a közös munkát. Érdemes bevonni a diákokat is: határozzák meg tapasztalataik alapján, kik lehetnek jó vezetők, de ebben az életkorban javasolt, hogy a tanító irányítsa és segítse az osztályt az egészséges csoportdinamika kialakításában (Hunya, 2009, 85). Jó közösségekben az önszerveződéssel létrehozott csoportok is jól működhetnek, de az egészséges csoportdinamika kialakulását a nevelőnek figyelnie, segítenie kell. A tanulóknak minden a projekthez tartozó tevékenységnél legyen meg a maga feladata, szerepe, amiért ő felel, s amivel hozzájárul a csoportmunka sikeréhez.

TÉRELRENDEZÉS

Javasolt olyan tér kialakítása, ahol a csoportok tudnak együtt gondolkodni, dolgozni (ideálisan ezt 2-3 pad összetolásával, körbeüléssel lehet megoldani, amennyiben megfelelő méretű az osztályterem). A különböző projektfeladatoknál elérhető a megfelelő eszközök, pl.: olló, ragasztó, kartondoboz, kartonpapír, színespapír-hulladék, műanyag flakon, festék, ecset stb. A digitális eszközök használatánál bizonyosodjon meg a pedagógus arról, hogy elérhető a számítógéppel, táblagéppel, internettel felszerelt könyvtár vagy az informatikaterem.

ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTOK

A projekt értékelési eljárásait tekintve az autentikus értékelésre a hét végén, a kiállításon kerül sor, ahol az osztály csoportjai bemutatják a projekttermékeiket – szelektív hulladékgyűjtők, plakátok –, s az azokhoz kapcsolódan megszerzett tudásukat, tapasztalataikat megosztják. *Fejlesztő értékelésre* a teljes projekthét alatt sor kerül. Ön-, valamint egymás tevékenységének értékelésével is éljenek a tanulók, illetve a tanítói visszacsatolást, értékelését alkalmazza a pedagógus segítve az önreflexiót, a metatudást. *Minősítő értékelésre* a tantárgyak keretében kerül sor – magyar nyelv és irodalomból fogalmazást írnak a tanulóknak a projekt végén, vizuális kultúrából az elkészült plakátok alapján, technika és tervezésből pedig a hulladékgyűjtők alapján kaphatnak jegyet. Digitális kultúrából a megfelelően megválasztott alkalmazás és információgyűjtés alapján kapnak értékelést (melyik anyag mennyi idő alatt bomlik le), matematikából pedig az elvégzett számítások alapján kapnak osztályzatot a diákok.

A PROJEKTHÉTRE JAVASOLT TEVÉKENYSÉGEK MEGVALÓSÍTÁSA

A projekthét megvalósítása a NAT 2020 kerettanterveinek figyelembevételével történik az egyes tantárgyakhoz kötve, akár a szeptemberi teremtés ünnepe (<http://okogyulekezet.hu/>), akár az áprilisi fenntarthatósági témahét (<https://www.fenntarthatosagi.temahet.hu/ismerteto>) keretében.

- *Magyar nyelv és irodalom*: Kapcsolódó tantervi témakör: beszéd és kommunikáció; helyem a világban, mesék, történetek. Fogalmazás írása a projekthéten tanultakról, tapasztalatokról; meseírás a teremtett világ, a lakóhely szépségéről, megőrzéséről.
- *Matematika*: Kapcsolódó tantervi témakörök: számlálás, becslés; mérőeszköz használata – mérési módszerek; írásbeli összeadás-kivonás; írásbeli szorzás-osztás; adatok megfigyelése témakörök; válogatás, halmazok alkotása, vizsgálata; problémamegoldás; szöveges feladatok megoldása. Pl. hány 20 literes szemetes zsáknyi hulladékot termel az osztály egy nap alatt; hány zsáknyi lenne ebből a szelektív hulladék, és mennyi a kommunális hulladék, ha az osztály szelektíven gyűjtené a hulladékot? Először a csoportok becslik, majd számolják ki a fentieket, végül közösen is vizsgáljuk meg, ellenőrizzük az eredményeket! Hány liter kommunális hulladékot termelt az osztály a szelektív hulladékgyűjtés kezdete óta? Mennyivel kevesebb ez, mint a hét elején becsült hulladék-mennyiség?
- *Etika/hit- és erkölctan*: Kapcsolódó tantervi témakör: a természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében. A gyermek megfogalmazza személyes felelősségét a természeti és tárgyi környezet iránt, megoldási javaslatot tesz környezetének megőrzésére, esztétikus fejlesztésére. Felismeri az ökológiai, ökonómiai egyensúly hétköznapi szükségességét. Teremtéstörténetek, gondviselés és gondoskodás, ill. felelősségvállalás összefüggései. Az ember istenképűsége. Bibliai szövegfeldolgozás: az ember teremtése, az ötezer ember megvendéglése. Kapcsolódási pontok keresése a projekthez. Miként kapcsolódik/jelenik meg a hulladékmentesség, a teremtésvédelem a szövegben?
- *Környezetismeret*: Kapcsolódó tantervi témakörök: megfigyelés, mérés; tájékozódás az időben; életközösségek lakóhelyünk környezetében. Pl. mit tud tenni egy 3. osztályos tanuló a teremtett világ védelméért; a helyes szelektív hulladékgyűjtés; fogalmak tisztázása: újrahasznosítás, szelektív hulladékgyűjtés, kommunális hulladék. Célok megfogalmazása, melyeket a csoportok, s melyet az osztály együtt kíván elérni, a szelektív hulladékgyűjtéshez hasonlóan, a hulladékcsoökkentésre való törekvéssel szeretnénk a felére csökkenteni az osztály szemetének mennyiségét.
- *Ének-zene*: Kapcsolódó tantervi témakör: zeneművek, énekes anyag, zenehallgatás. A teremtett világ szépségeire rácsodálkoztató zeneművek megismertetése, hallgatása.
- *Vizuális kultúra*: Kapcsolódó tantervi témakör: természetes és mesterséges környezet, közvetlen környezetünk; vizuális információ – vizuális jelek a környezetünkben. Plakátkészítés csoportokban a szelektíven gyűjtött hulladékokból. Elkészült plakátok kiállítása az aulában. Elkészült munkák értékelése, a hét kiértékelése a diákokkal. A szelektív hulladékgyűjtés menete, hulladékmentesség (zero waste). „Műveld és őrizd!” a teremtett világot mottóra plakátkészítés, kiállítás.
- *Technika és tervezés*: Kapcsolódó tantervi témakör: anyagok a környezetünkben; tárgykészítés különböző anyagokból. Anyagvizsgálat, anyagok felhasználásának lehetőségei; szelektív hulladékgyűjtés; anyagok takarékos felhasználása; csoportos tervezés és alkotás: szelektív hulladékgyűjtők készítése az osztályterembe hulladékból, kartondoboz, műanyag flakon stb. felhasználásával. Szervezési feladatként legyen, aki nyír, aki vág, aki ragaszt, aki dekorál.
- *Digitális kultúra*: Kapcsolódó tantervi témakörök: digitális eszközök használata és információszerzés az e-Világban témakörökhöz kapcsolódva, kutatómunka csoportokban a digitális eszközök segítségével, számítógéppel, táblagéppel, internettel felszerelt teremben, iskolai könyvtárban. Kisiskolások számára készült portálok látogatása és applikációk használata a témában. Mennyi idő alatt bomlanak le a különböző, már újra nem hasznosítható hulladékok? Hogyan hatnak a különböző anyagok a teremtett világra (vizek szennyezése, élőhelyek, állatok pusztulása stb.)?
- *Testnevelés*: Kapcsolódó tantervi témakör: testnevelési és népi játékok, foglalkozások alternatív környezetben.

Mivel minden osztályközösség egyedi, így a fenti projekthétre tett javaslat szabadon értelmezhető, kivitelezhető az osztály sajátosságait, valamint a csoportdinamikát figyelembe véve. Akkor nevezhető a projekt sikeresnek, ha a hét során megfogalmazott igazságok, levont következtetések, a teremtett világ, lakóhelyük őrzése és a hulladékcsoökkentés iránt való elköteleződésük a diákoknak a projekthét után is folytatódik, beépül az osztály hétköznapijaiba, a gyermekek személyiségébe. Szemléletükben, gondolkodásmódjukban tapasztalt pozitív változások várhatóan megerősítik azt, hogy a közös munka, az értékátadásra való törekvéseink idővel beérnek.

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hunya Márta (2009): *Projektmódszer a 21. században* In: Új Pedagógiai Szemle, 59. évf. 11.sz. 75-96. https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2009_11_08.pdf (Letöltés ideje: 2023. FEBRUÁR 10.)
- Saly Erika (2018): *Tanórákon innen és túl – a komplex tanulásszervezési eljárásokban rejlő lehetőségek* In: Bibliai integráció a természet-tudományos oktatásban, Miskolc, Református Pedagógiai Intézet, Református Tananyagtár <https://www.facebook.com/677803452591013/videos/347613496025232> 33:26–1:02:52 (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Nemzeti Alaptanterv (2020): *Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára* https://www.oktatas.hu/koznevel/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf/ (Letöltés ideje: 2023. február 10.)

AZ EMBER ÉS A TERMÉSZET – VAGYIS A TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRGYAK TÖMBÖSÍTETT OKTATÁSA (2. RÉSZ)

„Az emberek egyetértenek abban, hogy aki sakkozni tanul,
az csak a sakkban lesz jobb, mégsem hiszik el,
hogy a tantermi oktatás (szinte) csak
a tantermekben használható képességeket javítja.”
(Nassim Nicholas Taleb)

Már az ókori oktatási intézményekben is megismertették a tanulókat a korabeli természettudományos eredmények legfontosabbjaival, a klasszikus „hét szabad művészet” témáival, például a grammatikával, dialektikával, retorikával és zenével, melyek mellett ott szerepelt az aritmetika, a geometria és az asztrológia is, tehát a mai értelemben vett iskolai természettudományos oktatás előzményeivel. Nyugat-Európában a természettudományos oktatás mintegy kétszáz évre nyúlik vissza, Amerikában ez az időszak valamivel rövidebb volt, ugyanis 1856-ban alakították ki oktatási célra az első kémiai laboratóriumot. A természettudományos ismeretek kezdetben elsősorban a felsőoktatásban kaptak helyet, majd fokozatosan kerültek be a közép és az elemi szintű iskolák tananyagába is. Az európai kontinens országai láthatóan még mindig az elméleti oktatást helyezik előtérbe, és kevesebb teret adnak a felfedezésnek, kísérletezésnek. Problémát okoz az is, hogy nincs elég pedagógus, aki a szaktantárgyakat oktassa, és nincs rendelkezésre álló tananyag sem, amivel a praktikus oktatást kivitelezni lehetne.

Abban sincs igazán egyetértés, hogy mely életkorban kellene elkezdni a természettudományos ismeretek oktatását. Az utóbbi időben ugyan a legtöbb országban már az alapfokon, a kötelező iskoláztatás első szakaszában megkezdik valamilyen szinten a természettudomány megismertetését, viszont vannak országok (Belgium, Chile, Új-Zéland), ahol csak tízéves kor után veszik föl a tananyagba. A legfejlettebb nyugat-európai országok (Nagy-Britannia, Franciaország, Svédország) iskoláiban viszont a középfokú tanulmányok felsőbb szakaszában, a tanulók 15-16 éves kora körül a természettudományos képzés már rendkívül határozott specializáció keretében folyik.

Ahhoz, hogy a gyermekek később specializálódni tudjanak és a természettudományos képzésben érvényesüljenek, biztos alapokra kell szert tenniük, melyeket csak a gyakorlati oktatásban tudnak elsajátítani az alap- és középiskolás időszakban. A következő feladatok a biológia, kémia és fizika tömbösített oktatásában használhatóak és az állatvilághoz kapcsolódnak.

EGYENLŐ NYOMÁS

A kísérlet célja: Bemutatni, hogyan reagálnak a halsejtek a friss, sós vízre (tehát mi történne, ha egy édesvízi halat sós vízbe helyeznénk).

Hozzávalók: só, mérőkanál (5 ml-s teáskanál), 2 lapos tál, 1 kicsi uborka, ragasztószalag, alkoholos filctoll

Munkamenet:

- Töltsük meg a tálkákat félig vízzel!
- Az egyik tálba keverjünk 1 kanál sót, rögzítsünk egy címkét az oldalára, és írjuk rá, „sós”!
- Vágjuk fel az uborkát vékony, kerek szeletekre!
- Tegyük 3 szeletet mindegyik tálba!
- Várjunk 30 percet!
- Távolítsuk el a szeleteket, és ellenőrizzük a rugalmasságukat úgy, hogy az ujjainkkal ide-oda hajlítgatjuk!
- Cseréljük ki a szeleteket, az előzőleg sós vízben lévő szeleteket tegyük a tiszta vízbe, a tiszta vízben lévő szeleteket pedig a sósba!
- Várjunk 30 percet, és ismét nézzük meg a szeletek rugalmasságát!
- Dokumentáljuk fotókkal a látottakat, és magyarázzuk meg az eseményeket!

Eredmény: Az uborkaszeletek a sós vízben való ázás után puhák, a tiszta vízben való ázás után keményebbek.

Magyarázat: A víz az élő sejtek membránjain keresztül kifelé és befelé közlekedik. Ez a mozgás az ozmózis. A víz a membránon keresztül mindig abba az irányba mozog, ahol több oldott anyag van a vízben. A víz eltávozik a sós vízzel körülvett sejtekből, mert a tálban lévő vízben több só részecske van, mint a sejt belsejében. A víz eltávozása a dehidratáció (vízelvonás). A sós vízben lévő halak hajlamosak lennének dehidratálódni, ezért ezt kompenzálniuk kell (akár nagyobb mennyiségű tengervíz nyelésével). A kopoltyújukból sót választanak ki, veséjük nagyon kevés vizet választ ki a szervezetükből. Az édesvízi halak ezzel szemben feldagadnának, mert velük az ellentétes folyamat történik. Az ő sejteik megkötik a vizet, a környezetük kevés sót tartalmaz, ezért veséjükön keresztül sok vizet választanak ki.

Didaktikai megjegyzés: Az ozmózis jelenségének leírása a kémia és a biológia témakörei között is megjelenik. Lehet akár más példákkal is illusztrálni az ozmózis folyamatát, pl. burgonyával vagy mazsolával, melyet vízbe áztatunk.

FELEMELKEDÉS

A kísérlet célja: Annak megállapítása, hogy miért fontos a madárszárny alakja a repülésben.

Hozzávalók: olló, füzetlap, vonalzó

Munkamenet:

- Vágjunk ki egy 2,5 cm széles csíkot keresztben a füzetlapból!
- Szorítsuk a papír egyik végét az állunkhoz, közvetlenül az alsó ajak alatt (1. ábra)!
- Fújunk ki a levegőt a papír fölé!
- Hol mozgott leggyorsabban a levegő, a papír alatt vagy fölé? Milyen hatással volt ez a papírra?
- Milyen hatással lehet a madárszárny alakja a körülötte mozgó levegő sebességére?
- Írjuk le észrevételeinket a gyakorlattal kapcsolatosan!

Eredmény: A levegő gyorsan áramlott a papírcsík fölé. A papír felemelkedett a légáramlás irányába, ameddig fújunk.

Magyarázat: Minél gyorsabban mozog a levegő, annál kisebb nyomást gyakorol az alatta és felette levő tárgyakra. A papír alatt lévő levegő minden irányban ugyanakkora nyomást fejt ki, ezért a papírra ható, felfelé irányuló nyomás nagyobb, mint a mozgó levegő által a papírra lefelé ható nyomás. A repülőgépek és a madarak szárnyának alakja olyan, hogy a szárny fölötti levegő gyorsabb mozgását segítse elő. Ez felfelé irányuló húzást, felhajtóerőt eredményez.

Didaktikai megjegyzés: Ennél a gyakorlatnál a fizika törvényszerűségeit is el tudjuk magyarázni, légáramlásokat, földrajzi jelenségeket, mely által érthetőbbé válnak ezek az ismeretek is.

TAPADÁS

A kísérlet célja: Bemutatjuk, hogyan rögzítik magukat egyes tengeri szervezetek, pl. a tengeri rózsák a sziklákhöz.

Hozzávalók: tapadókorong (háztartási üzletekben kapható, törölközőakasztóként is használatos szokott lenni), nagyobb kavics

Munkamenet:

- Nedvesítsük meg a tapadókorongot, és nyomjuk a kavicshoz!
- Emeljük fel a kavicsot a tapadókorongnál fogva!

Eredmény: A tapadókoronghoz olyan erősen rögzül a kavics, hogy fel tudjuk emelni, akár át is helyezhetjük.

Magyarázat: A tapadókorong odanyomásakor kiszorítjuk belőle a levegőt. A víz körülzárja a peremet, és megakadályozza, hogy a levegő visszatérjen a korongba. A szobában lévő levegő olyan erővel nyomja a korong külsejét, hogy szorosan tapad a kavicshoz. A tengeri rózsákon levő tapadókorongok ugyanezen az elven működnek. A víz alatt az élőlények tapadókorongjait a víz nyomása erősen odaszorítja a sziklákhöz.

Didaktikai megjegyzés: A kísérlet során a fizikai jelenségeket is össze tudjuk kötni a biológiai jelentőséggel, akár a tengeri rózsák jellemzését, akár a tapadókorong rögzülését vesszük alapul.

VÁNDORLÓK

A kísérlet célja: Meghatározzuk, miért jönnek esős időben a felszínre a giliszták.

Hozzávalók: talaj és földigilisztákat tartalmazó edény (otthon, eső után, vagy horgászboltból...), fél csésze (125 ml) akvárium kavics (díszállat-kereskedésből, vagy apró szemű kavics a kertből)

Munkamenet:

- Öntsünk vizet a kavicsot tartalmazó csészébe, míg a víz teljesen el nem fedi a kavicsot!
- Magyarázzuk meg, miért vannak buborékok a vízben! Miért távoznak?
- Öntsünk vizet a talajt és gilisztákat tartalmazó edénybe is, míg teljesen el nem fedi!
- A talajból is szállnak fel buborékok? Hogyan reagálnak a giliszták a vízre?

Eredmény: A buborékok rövid ideig keletkeznek, amikor a vizet hozzáadjuk a kavicsokhoz vagy talajhoz. A giliszták feljönnek a nedves talaj tetejére.

Magyarázat: A kavicsok közt levő apró üregekből a víz kiszorította a levegőt, mivel a talajban a levegő által kitöltött üres helyeket víz foglalja el. A giliszták feljöttek az alacsony oxigénszint miatt. Nagyobb esők alkalmával gyakran látni az oxigénhiány miatt a talaj felszínén vándorló, feljött gilisztákat.

Didaktikai megjegyzés: A giliszták testfelépítését, légzőrendszerét, mozgását, szaporodását is át tudjuk ismételni az elméleti részen. A kavicsok és a víz, valamint a talaj tulajdonságait pedig a fizikai jellemzőivel tudjuk körülírni, így a kísérlet két tudományterületet is összekapcsol.

LÉGYFOGÓ

A kísérlet célja: Egy légy/muslica életciklusának megfigyelése.

Hozzávalók: literes üveg, nylonharisnya, befőttes gumi, banán

Munkamenet:

- Hámozzuk meg a banánt, és helyezzük a nyitott üvegbe!
- Hagyjuk az üveget nyitva és háborítatlanul 3-5 napig!
- Vizsgáljuk meg naponta! Amikor 5-10 apró muslica látható az üveg belsejében, fedjük le a tetejét a harisnyával!
- Rögzítsük a harisnyát az üveg szájára a befőttes gumival!
- Hagyjuk őket békén 3 napig, majd mindegyiket engedjük szabadon!

- Takarjuk le az üveget újra!
- Figyeljük az üveget 2 héten keresztül!

Eredmény: Néhány napon belül ide-oda kúszó nyüvek (lárvák) jelennek meg. Később apró bábok váltják fel a lárvákat, majd új legyek/muslicák/imágók bukkannak fel (1. ábra).

Magyarázat: A muslicákat az érett gyümölcs szaga vonzza. A legyek petéket raktak a gyümölcsre, amelyek nyüvekké, később lárvákká fejlődtek. A nyüvek nyugalmi időszakba kerülnek, ez a báb stádium. Az utolsó stádium a kifejlett felnőtt légy, és a körfolyamat újra kezdődik.

Didaktikai megjegyzés: Nagyon érdekes a diákok számára végigkövetni egy rovar egész életciklusát. Ez a téma alkalmas arra is, hogy akár más rovarok életciklusát is szemléltessük bizonyos képeken, és egyáltalán azt is, milyen kifejezéseket használunk ezen rovarok petéjére, lárvájára, bájára, pl. az almamoly lárvája a kukac, a selyemlepke bájja a gubó, a fejtetű petéje a serke, a lepke lárvája a hernyó, a hangyabáb más néven tojás, a kullancs bájja a nimfa, stb.

1. ábra: A légy életciklusának egyes stádiumai (Forrás: Fókusz)

TÜCSÖK HŐMÉRŐ

A kísérlet célja: A hőmérséklet megállapítása a tücsök ciripeléséből.

Hozzávalók: stopperóra, tücsök, befőttesüveg, nylonharisnya, befőttes gumi

Munkamenet: – Fogjunk meg egy tücsköt és tegyük az üvegbe (akár állatkereskedésben is kaphatunk)!

– Mérjük meg, hányat ciripel a tücsök 15 másodperc alatt!

– Adjunk 40-et a megszámlolt ciripeléshez!

– Ismételjük ezt a folyamatot néhányszor, mielőtt a tücsköt elengednénk!

Eredmény: A 15 másodperc alatti ciripelések száma plusz negyven jelenti a hőmérsékletet Fahrenheit fokban. Ezt a számot át tudjuk alakítani Celsius fokokra is, ha az eredményből kivonunk 32-t, megszorozzuk 5-tel és elosztjuk 9-cel. Ha nem szeretnénk számolgatni, táblázatok is elérhetőek a pontos adatokkal.

Magyarázat: A hőmérséklet nagyon sok állat aktivitását meghatározza. A hideg időjárás lomhává teszi őket, míg a melegebb időjárás növeli aktivitásukat. A ciripelések száma nagyobb meleg időben, mint hidegben.

Didaktikai megjegyzés: A kísérlet játékos és érdekes a diákok számára, a hőmérséklet mérése, illetve a mértékegységek átalakítása pedig a fizika témakörét is belecsempészi a feladatba.

SZENTJÁNOSBOGARAK

A kísérlet célja: Meghatározzuk, vajon a szentjánosbogarak fénye ad-e le hőt.

Hozzávalók: szentjánosbogarak, 2 befőttesüveg fedővel, 2 hőmérő (akkora, hogy beférjen az üvegbe)

Munkamenet: – Egy olyan éjszakán, amikor bőségesen vannak szentjánosbogarak, gyűjtsünk össze, amennyit csak tudunk! A legegyszerűbb a kezünkkel megfogni őket, amikor valamire leszálltak.

– Tegyük egy hőmérőt a szentjánosbogaras üvegbe, egy másikat pedig az üres üvegbe!

– Mérjük meg a hőmérsékletet mindkettőben 30 perc elteltével!

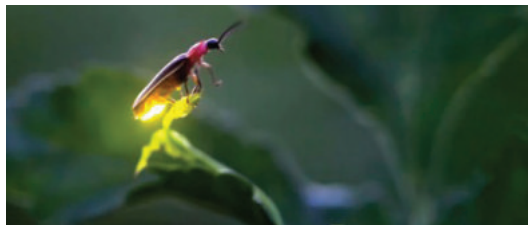
– Különbözik a hőmérséklet a két üvegben?

Eredmény: A szentjánosbogarak számától függően a hőmérséklet kicsit magasabb lehet a bogarakat tartalmazó üvegben.

Magyarázat: A foszforeszkálás vagy hideg fény, amit a szentjánosbogarak képeznek, nem bocsát ki hőt. A lehetséges hőmérsékletnövekedés a rovarok által kibocsátott testhő volt. Az élőlények által kibocsátott fényt biolumineszcenciának nevezik (2. ábra). A fényt a luciferin nevezetű vegyület okozza. Ha ez a vegyület oxigénnel egyesül, fényt bocsát ki. A szín intenzitása és a felvillanások közötti idő hosszúsága a fajoktól függ.

Didaktikai megjegyzés: A szentjánosbogarak rajzása júniusban történik, és általában kb. 10 napon keresztül tart. Az a szentjánosbogár, amelyik nem talál párt, elpusztul, amelyik pedig szaporodott – az is. A párzás után a nőstény három nap alatt 50-100 petét rak le, ezután elpusztul. A petékből 20-35 nap múlva lárvák kelnek ki, amelyek egy-két évig tartó sokszori vedlés után érik el végleges, 25 mm-es hosszukat, majd bebábozódnak. Május, június tájékán kibújnak a kifejlett

bogarak, és minden kezdődik előlről. Ezen tények miatt limitálva vagyunk abban, hogy mikor keressük őket a természetben, így a kísérlet kivitelezését ehhez kell igazítanunk. Elvégezhetjük akár osztálykirándulás, táborozás, erdei iskola keretein belül is.

2. ábra: Szentjánosbogár által kibocsájtott fény – biolumineszcencia (forrás: Sokszínű vidék).

VILLANÁSOK

A kísérlet célja: Megvizsgáljuk, hogy tudunk-e a szentjánosbogarakkal beszélgetni.

Hozzávalók: szentjánosbogarak egy üvegben, elemlámpa

Munkamenet:

- Helyezzük az előző feladatban feltüntetett módon a szentjánosbogarakat az üvegbe! (3. ábra)
- Sötétített szobában tartsuk az elemlámpát közel a bogarakkal teli üveghez!
- Másodpercenként kapcsoljuk fel és le a lámpát! A legkönnyebb mód arra, hogy ellenőrizzük a másodpercenkénti időszakot, ha ezeket a szavakat mondjuk: „egyezeregy”!
- Legalább tízszer villantsuk fel a lámpát!
- Változtassunk az időközöket 2, 3, 4 másodpercre!
- Mindegyik időközre legalább tízszer villantsunk a lámpával!
- Reagálnak a bogarak az időközök valamelyikére?

Eredmény: A szentjánosbogarak reagálnak a felvillanó fényekre. A fajtól függ, hogy milyen időközű villanásokra válaszolnak legszívesebben.

Magyarázat: A szentjánosbogarak a bogarak rendjébe tartoznak, és egy fényképző sejtréteggel rendelkeznek a potrohukon. Ezek a sejtek luciferint tartalmaznak, egy olyan vegyületet, amely oxigénnel egyesülve fényt bocsát ki magából. A nősténynek nincs szárnya, ezért a földön található. Az ő fénye sokkal ragyogóbb, világosabb. Azt feltételezik, hogy a ritmikus villanásokkal vonzzák oda a hímet. Általában 1-4 másodpercig terjedő időközönként villantanak, fajtól függően.

Didaktikai megjegyzés: A foszfereszkáló fénykibocsájtást akár fizikai és kémiai szempontból is elmagyarázhatjuk. Videók segítségével meg tudjuk nézni a szentjánosbogarak rajzását is.

3. ábra: Szentjánosbogarak az üvegben (forrás: Index)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Fókusz, Vajdasági ismeretterjesztő és tudománypopularizáló portál, *Legyek és betegségek*, <http://www.fokusz.info/index.php?cid=1780752785&aid=1466123526> (Letöltés ideje: 2023.2.5.)
- Index, *Világítana szentjánosbogár lámpással?* https://index.hu/mindekozben/poszt/2015/08/25/vilagitana_szentjanosbogar-lampassal/ (Letöltés ideje: 2023.2.6.)
- Janice VanCleave (1995): *Biológia: 101 könnyű és látványos kísérlet a biológia játékos tanulásához*. Budapest, Springer-Verlag, ISBN 963 8455 74 8.
- Mihály Ildikó: *Természettudomány és nevelés*, Pedagógiai folyóiratok, 2001/9, <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/termeszettudomany-es-nevelés> (Letöltés ideje: 2023.2.4.)
- Sokszínű vidék, *Kezdődik a szentjánosbogarak rajzása – mutatjuk a helyszíneket*, <https://sokszinuvidek.24.hu/viragzo-vedekunk/2017/06/15/kezdomdik-a-szentjanosbogarak-rajzasa-mutatjuk-a-helyszineket/> (Letöltés ideje: 2023.2.6.)
- Turista természetjáró magazin, *Közeleg a szentjánosbogár-rajzás, itt lesheted meg a különleges rovarokat*, <https://www.turistamagazin.hu/hir/kozeleg-a-szentjanosbogar-rajzas-itt-lesheted-meg-a-kulonleges-rovarokat> (Letöltés ideje: 2023.2.6.)

ZÁRÓ FEJEZET

A történelem folyamán minél közelebb jutott az emberiség a mához, annál jobban érdekelte, illetve érdekli a múltja, amit ha nem is olyan könnyű megismerni, mint amennyire hiszi, végül kénytelen elfogadni a róla feltárt bizonyítékokat. Mindazonáltal sokkal kíváncsibb arra, hogy milyen lesz a jövője. De ki tudná, illetve merné azt előre megmondani? Ha képes lenne rá valaki, hadd gonoszkodjak egy cseppet, ha ingyen nem adná is, ám biztosan olcsón sem. Kell-e rá meggyőzőbb példa, mint az életeket mentő, nehezen megszerezhető gyógyszerek megfizethetetlenül nagyra szabott ára? Egy másik példa, ami a tömegkatasztrófákkal kapcsolatos. Hírük hallatán rögvést felvillan bennünk, vannak-e ott hozzátartozóink, rokonaink, ismerőseink, nemzettársaink, s ha megbizonyosodunk róla, hogy nincsenek, megkönnyebbülünk; hál' Istennek, nem őket, illetve minket ért a csapás. Mi ezzel a baj? Mondhatnánk, semmi, hiszen ez a természetes. Mert évezredek során így alakult ki a lelkivilágunk. Mégis semmi remény arra, hogy valaha is megtanuljuk és tudatosítsuk, mi, emberek, ma valamennyien egy fajhoz tartozunk. Ugyanis a fajtársainkat már régen kiirtottuk. Az utolsók (a neandervölgyiekkel) pedig genetikailag egybeolvadtunk. Ma mindegy kellene, legyen, ki milyen nyelven beszél, kinek milyen a hitvilága, (világnézete), még ha éppen az ellenkezője is, mint a miénk, el kéne fogadnunk egymást. De nem lehet, mert közben birodalmakba, (nemzet)államokba tömörültünk, s ezek mindegyikének más-más a gazdasági, politikai és „kulturális” érdeke, valamint ezek határain belül élő csoportok, pártok, egyének érdekeltségei is eltérőek. Ugyan hányan emlékeznek még arra az irodalomórán tanult versre, amelyik így kezdődik: „A napnak hanyatlak tündöklő hintaja,/ Nyitva várja a szép enyészet ajtaja.” A közepén ezekkel a figyelmeztető szavakkal vonja kérdőre írója a „Bódult emberi nem”-et: „Mért szabtal hát tartart önfiad között;/ Ládd-é már egymástól mind megkülönbözt.” S a látomását egy mély, dermesztő sóhajjal zárja: „Óh, áldott természet! óh csak te vagy nékem/ Az a tetőled nyert birtokom s vidékem,/ Melynek én örökös földesura lettem,/ Mihelyt téaltalad embernek születtem.” Magyar költő írta, nem csak a magyar embereknek, még akkor, amikor az ország, amelyben élt, Európának a nagyhatalmai közé tartozott. Jóllehet az egész emberiségnek szánta mondandóját, de már azok is elfelejtették, vagy tán sohasem jegyezték meg, akiknek illett volna, azaz illenék rá emlékezniük.

Naivság lenne azt hinni, hogy *Edward T. Hall* (1914–2009) amerikai antropológus vagy *Andrew H. Knoll* (1951–) szintén amerikai paleontológus olvasta volna Csokonai Vitéz Mihály Estve című versét, mégis az általuk feltárt tényekkel azt bizonygatják, amit költőnk immár negyed évezreddel ezelőtt vizionált. *Hall* valahogy így fogalmaz: Nem veszi észre az emberiség, hogy a veszébe rohan? Tőle függetlenül *Knoll A Föld rövid története* című átfogó tanulmánykötetében már nem kérdez, hanem válaszol.

A könyvében feltárt valóságot igencsak megkapó költői képpel vezeti be, miáltal az embernek olyan érzése támad, mint ha nem tudományos munkát tartana a kezében, hanem egy teremtményszt a sok közül. Például a Bibliát. „KEZDET BEN VOLT...izé...hát szóval volt egy pont, egy pötty, egy paca, egyszerre felfoghatatlanul apró és elképzelhetetlenül sűrű. Nem hatalmas üres világegyetemen belül egy pontban összegyűlt anyag. Hanem ez volt maga a világegyetem. Hogy hogyan került oda, senki sem tudja.” Aztán ő is az ősrobbanással hozakodik elő, ami minden eddigi számítások szerint „pontosan” 13,8 milliárd évvel ezelőtt játszódott le hirtelen, aminek során „tömételen mennyiségű anyag és energia áradt ki. Nem olyasfajta kövek és ásványok, amilyenek a mi életünkben mindennaposak, de még csak nem is a követ, levegőt, vizet alkotó atomok. A világegyetem hajnalán az anyag még csak kvarkokból, leptonokból és gluonokból állt, a szubatomi részecskék különleges kasztjából, amelyekből csak később álltak össze az atomok. A világegyetemről és annak történetéről szóló tudásunk nagyrészt a létező legmegfoghatatlanabb forrásból: a fényből ered.” A fény két tulajdonsága közül az egyik a sugárzás, a másik a benne levő legkisebb anyagi alapegység, az energiát hordozó *foton*. Egy harmadik jelenség a gravitáció (tömegvonzás), amit Knoll a világegyetem főépítésének nevez. De vajon milyen anyagokból épít ez az építés? Leegyszerűsítve, az ősrobbanás révén keletkezett legegyszerűbb elemekből, a hidrogénből, héliumból és más atomi részecskéiből. Ma már tudjuk, hogy a világegyetem nem olyan egyszerű, mint amikor az ősrobbanás elméletét *Georges Lemaître* (1894–1966) belga pap 1931-ben kidolgozta. Azonban az elméletével elindított egy nagyon intenzív kutatómunkát. A csillagászok az elektromágneses gravitáció segítségével már a 30-as években kiszámították, mekkora a világegyetem tömege, s aztán pár év múlva rájöttek, hogy amit észlelni lehet, csupán 4,6 %-a a megfigyelhető anyagnak. A többi 95,4 %-ot pedig, ami nem látható, elnevezték sötét anyagnak és energiának. Most azonban maradjunk az úgynevezett közönséges anyagnál. Knoll is feltesz egy újabb kérdést: „Honnan lett a bolygónk összeállításához szükséges vas, szilícium, oxigén? Vagy a testünket felépítő szén, nitrogén, foszfor és más elemek?” Meg is adja rá a választ: „Mindezek, akárcsak az összes többi elem, a csillagok egy következő generációjában jöttek létre, ezekben az atomkohókban jöttek létre az atomok, amelyekből egy szép napon a mi bolygónk is kialakulhatott. (...) Az arcod, amit a tükörbe nézve látsz, néhány évtizedes csupán, alkotóelemei ugyanakkor évmilliárdokkal ezelőtt alakultak ki, az ősi csillagokban.” Elfogadjuk, amit a tudósok megfigyeléseik és bonyolult számításaik alapján az anyag és az energia körforgásáról állítanak. Hogy az általu(n)k ismert világegyetem mikor, miként keletkezett és azóta mi minden játszódik le benne szüntelen. Hogyan alakult ki a galaxisunk és benne a mi naprendszerünk. Már azt is rég kiszámították, mikor fog kihűlni a Nap, vagyis mennyi idő kell ahhoz, hogy az alkotóeleme a hidrogén, hélium atommagokká alakuljon át, és végül az egész naprendszer más formát öltve, beleolvadjon abba a kozmoszba, amelynek egyébként is a része. Mondhatnánk, ezek teljesen rajtunk kívül álló dolgok, miért kellene, hogy érdekeljenek bennünket? Viszont tudnunk, illetve tudatosítanunk kell, hogy a világban lezajló fizikai, kémiai, biológiai folyamatoknak minden pillanatban a kiszolgáltatottjai vagyunk. Hogy mikor mennyire, azt a meteorológusok is képesek, szinte óráról órára, előre jelezni. Azonban hogy milyen időjárás várható az előttünk álló napon, legfeljebb csak arra jó, hogyha kimegyünk a lakásunkból, vigyünk-e magunkkal esernyőt, és melegen vagy lengén öltözzünk-e fel. Meg hogy számítsunk-e fejfájásra, esetleg arra, hogy milyen lesz majd a kedélyünk és a körülöttünk lévő emberek hangulata. Sőt még a kedvenc kutyusaink is. A madarakat fölösleges lenne említenem, mert rájuk már a „kutya se hederít”, pedig még mindig ők a legmegbízhatóbb meteorológusok. Ugyanis az csak látszat, hogy az élő szervezetek, köztük a miénk is, teljesen független a bennünket körülvevő közeli és a mérhetetlenül távoli anyagi makro- és mikrovilágtól, a különféle forrásokból eredő anyagi részecskék és energiák áramlásától, amelyek még éjjel az ágyunkban is kíméletlenül ostromolnak bennünket. Ráadásul el is szökődnek (kiáramlanak?) belőlünk. Gondoljunk a *kvantumbiológiai folyamatokra*. (Megjegyzem, e gyorsan térthódító szakkifejezés az utóbbi pár évben gyarapította a biológiai terminológiát.)

Az emberi testet, illetve az összes élőlény testét felépítő legfontosabb elem közül az első hely mindenképpen a szénat illeti meg. Nélküle biztosan nem jöhetett volna létre az élet. Ezt a szénatom szerkezetéből kiindulva merhetjük állítani. Ugyanis – régebbi atomelmélet szerint – a külső elektronhéján 4 elektron kering, ami lehetővé teszi, hogy számos elem atomjaival, szerves vegyületeket alkosson. Ám a *szén-dioxid* (CO_2) nem tartozik a szerves vegyületek közé, de ha a *víz* (H_2O) molekuláival reakcióba lép, megindulhat egy olyan folyamat, amit fotoszintézisnek nevezünk. Azonban ehhez még két valami kell. Az egyik a növények zöld színanyaga, a másik a Napból érkező fény *fotonjai*, melyeket a (zöld) *klorofill* mint energiát köt le, s e reakció közben *oxigén* (O_2) molekulák szabadulnak fel. Ezt az energiát az élőlények, (köztük a mi szervezetünk is) ATP-ben (adenozin-trifoszfátban), az élőszervezetek „akkumulátorában” raktározzák el, azaz tartalékolnak és adnak át egymásnak. (Lásd a táplálékláncokat!) Ha ezek a komplikált vegyi folyamatok, energiatermelés és átadás, néhány milliárd évvel ezelőtt nem alakult volna ki, akkor ma, mi sem lennénk. Elvileg szén-dioxid és víz akár mennyi lehetne a Földön, egymásra hatva, legfeljebb szódavíz jönne létre belőlük, de működőképes élet semmi esetre sem. Elgondolkodtató, hogy a „szerves” szénvegyületek között nem szerepel egy sem, amelyek vas (Fe) ionokat tartalmazna. Márpedig vas nélkül az emberi szervezet nem tudna létezni, de más élő szervezetek sem. Lássuk, mit ír erről Knoll! „Önök és én is O-t használunk, amikor szerves molekulákat respirálunk, egyes baktériumok azonban más vegyületekkel, például szulfátionokkal (SO_4) vagy oxidált vassal (Fe) is képesek respirálni. Vagyis ugyanúgy, ahogy az állatok a növények által előállított oxigén felhasználásával szerves molekulákat bontanak le újból CO_2 -dá, ezek a baktériumok azokat a molekulákat használják fel, amelyeket a fotoszintetizáló baktériumok kén-hidrogénből, oldott vassból és hasonlókból az elektronok elvonásával állítanak elő. (...) . Lehetséges, hogy a Föld fiatalokora volt az első vaskorszakunk, amelynek szén ciklusa az oxigénszegény folyókban, tavakban és tengerekben szorosan összefonódott a vas biológiai ciklusával.” Azt azonban hadd tegyem hozzá, hogy nagy hiba lenne, ha az akkori földfelszín olyannak képzelnénk el, amilyenek a ma is ismerjük.

A földkéreg széttöredezett lemezei, a kontinensek, kezdettől fogva állandó mozgásban vannak, vagyis vándorolnak. A mi időnk akkor kezdődött el, amikor a dinoszauruszok a krétakor végén eltűntek és megkezdődött az emlősök diverzifikálódása (szétágazódása). Ők Knoll szerint, „a szárazföldi közösségek domináns szereplőivé váltak”. De hol voltunk mi, emberek, még akkor? Tudjuk, hogy a földtörténeti korokat millió években mérik. A miénknek, amit negyedkornak neve-

zett el *Charles Lyell* (1797–1875) skót geológus, mindössze egymillió év jutott. Ma teljesen más szempontok szerint épül fel a földtörténeti időskála, ami szerint a *holocén*nek nevezett jelenkor (az utolsó jégkorszak utáni felmelegedés, *interglaciális*, magyarul, két jégkorszak közötti időszak), mindössze 11 700 évvel ezelőtt kezdődött el. Földünk a „földrajzat és élővilágát tekintve” ekkor nyerte el a mai arculatát, amelyben fontos szerepet játszott az ember. Azonban az úgynevezett modern ember (*cró-magnoni* típus), a *Homo sapiens sapiens* már jóval előbb megjelent. Arról, hogy mikor, állandó vita folyik, mert újabbnál újabb fossziliákra bukkannak a kutatók. Állítólag 32 ezer éves a legrégebb lelet, de hallhattunk már korábbiakról is. A lényeg az, hogy az utolsó jégkorszak (glaciális) visszahúzódása következtében megváltozott, tehát a felmelegedett éghajlat tette lehetővé, hogy az ember az addigi gyűjtögető, vadászó életmódról áttérjen az állatok háziasítására és a növények termelésére. Ami érdekes, hogy az összes kontinensen, pár ezer év eltéréssel szinte egy időben bontakozott ki a mezőgazdaság. Knoll adatai szerint a „termékeny félholdon” (a mai Izrael, Jordánia, Törökország, Irak) 11 000 évvel ezelőtt jött létre. Más adatok szerint az ókori nagy folyók völgyében, Mezopotámiában és onnan kiindulva, félkört leírva haladt egészen Felső-Egyiptomig. Közép-Amerikában 10 000, Kínában 9 000, Andokban 7 000 és Fekete Afrikában 6 500 éve. Nem valószínű, hogy ezeken a helyeken élő emberek egymás dolgairól értesülhettek volna. Még ha ez lehetséges lett volna is, mi hasznuk származik belőle, hiszen a felsorolt területeken más-más növények termesztésére és különböző állatok tenyésztésére volt adott a lehetőség. A lényeg az, hogy a megváltozott életkörülmények biztonságosabbá tették az emberek életét, mert nemcsak annyit lettek képesek termelni, amennyit elfogyasztottak, hanem tartalékokra is szert tudtak tenni. E szempontból két dolog fontos. Megindulhatott köztük a kereskedelem, de szinte vele párhuzamosan a rablás is, aminek szervezett formájává váltak a háborúk. Ezek aztán már nemcsak a megtermelt javak erőszakos eltulajdonításáért folytak, hanem területhódításokért és a bekebelezett területeken élő termelő erők, elsősorban az emberek, de a termelő eszközeik, kezdetben az állataik, a modern korban a gépeik tulajdonba vételéért is. És ez zajlott ezer éveken keresztül, ám mit szépítünk a dolgokat, folyik, egészen a napjainkig.

A mezőgazdaság kibontakozásának kezdeti szakaszában, becslések szerint az emberiség száma az egész Földön 2 és 5 millió közöttire tehető. Annak ellenére, hogy háborúkkal, forradalmakkal egymást pusztították (az előbbiekről a Biblia is tanúságot tesz), különféle betegségek (járványok) tizedelték őket, mégis mintegy 10 ezer év alatt a számuk lassacskán elérte az egymilliárdot. És ekkor az emberi populációban bekövetkezett a „nagy bumm”, vagyis a népességrebbanás, amit a történelemben első ipari forradalomként szokás emlegetni. A víz- és szélenergiát fokozatosan felváltotta a szerves anyagok elégetése folytan nyert energia. Vagyis a gőzgép feltalálása és térhódítása. Úgy tartják, ezáltal nem egész száz év alatt (1769-től 1850-ig) óriási, „forradalmi” változás zajlott le az egész nyugati világban. Nemcsak az ipari termelés, a szárazföldi és tengeri közlekedés, az áruszállítás és általa az államok közötti kereskedelem változott meg látványosan, hanem az élelmiszer, elsősorban a gabonafélék termelésének üteme és feldolgozásának a módja (cséplőgépek, malmok működtetése) és így tovább. De amit nem vagy csak ritkán szoktak emlegetni, az emberiség számának hirtelen történt és egyre gyorsabban történő növekedése is az ipari forradalmaknak lett az eredménye. 150 év alatt 600 millióról a duplájára, mintegy 1 milliárd 200 millióra emelkedett. Ez volt az első hullám. A második alatt, ami 100 évig tartott, ismét megduplázódott e szám. A további megkétszereződésekre már évtizedek is elegendőek voltak. Ráadásul az átlagéletkor is velük párhuzamosan, lényegesen meghosszabbodott. Ma már közel háromszorosa a háromszáz évvel előttinek. Végül az ember lett az egyetlen faj, amelyik képessé vált a Föld minden táját belakni. Igaz, nem egyenlő arányban.

Az első ipari forradalom energiaforrását tehát a víz gőzzé hevítése jelentette. Mialt az erdők irtásával elkezdődött a rohamos természetpusztítás. Ezt követte a százmillió évek alatt konzerválódott, fosszilis energiahordozók korlátlan kitermelése és őrült tempóban zajló elégetése. Senki nem számolt azzal, hogy ez a „fejlődés” hová fog vezetni. Csak akkor kezdtek el nyugtalankodni, amikor a füst, a korom és a felkavart por egyes nagyvárosok levegőjében annyira felgyülemlett, hogy ameddig a szél el nem hordta, még az utcára kimenni is kockázatos volt. Sokáig azt gondolták, hogy az egyre gyakrabban képződő szmog jelenti a legnagyobb veszélyt. Pedig a java akkor még hátra volt.

A levegő szén-dioxid tartalmáról, illetve a levegőszennyezésről csak a 20. század közepétől vannak mindenki által hozzáférhető mérési eredmények. Ezek szerint az elmúlt 60 év során, a CO₂ 110 ppm (milliómod) térfogatrésszel emelkedett. Utoljára évmilliókkal korábban mérhettek volna ekkora értéket. Ám ez csak az egyike a légkörbe kerülő *antropogén* (ember által termelt) üvegházhatású gázoknak, mint például a metán (CH₄), a nitrogén-dioxid (NO₂), ózon (O₃) és egyebek. Kétségtelenné vált, hogy az üvegházhatás (az említett gázok koncentrációjának növekedése) okozza a meggyorsult globális felmelegedést, a hirtelen ránk köszöntő szokatlan klímaváltozásokat. Megint csak azt gondolhatnánk, ez amolyan átmeneti dolog. Időnként egyszer a levegő felhevül, máskor meg lehül. De sajnos nem így van. A legnagyobb baj az, hogy az üvegházhatás az óceánok vizének felső rétegére is kihat. Felmelegedése fokozza a víz párolgását, mialt rendszeressé válnak a felhőszakadások, az őket megelőző vagy a külön is lecsapó, orkászzerű viharok és egyéb pusztítások.

Persze ilyesfélék már akkor is lejátszódtak, amikor még ember nem élt a Földön és ma is vannak olyan természeti jelenségek, mint például a lemeztektonika, a vulkáni kitörések és a velük járó földrengések, hatalmas erdőtüzek, amelyek felborítják mind a klíma, mind a bioszféra egyensúlyát. A megállíthatatlanul szaporodó emberiség pedig már a pusztta létezésével is növeli az ártalmakat. Légzésünkkel mi is szén-dioxidot, anyagcserénkkel pedig metánt és más szennyező anyagokat bocsátunk ki. A többi, technikai dolgaink pedig önmagukról árulkodnak.

Maga a tény, hogy ma már 8 milliárdan vagyunk, az egyszerű embereknek az égvilágon semmit nem mond. Azoknak sem, akik viszonylagos jólétben élnek. Akiknek legfőbb gondjuk, hogy naponta hány centtel kell többet, netán kevesebbet fizetni az alapélelmiszerekért. De ahol háborúk dúlnak, a pusztító természeti csapások, a szokatlan felmelegedés, a víz és élelemhiány miatt elviselhetetlenné válnak az életkörülmények, onnan, akik tehetik, igyekeznek mielőbb elmenekülni. Hova máshová próbálnának eljutni, mint olyan területekre, ahol értesüléseik szerint nem fenyegetik őket olyan veszedelmek, mint a szülőházjukban. Azonban az is természetes, hogy akik a csábosnak tűnő területeken relatív biztonságban érezhetik magukat, szerény megélhetési lehetőségeiket, összekuporgatott javaikat, nem szívesen osztanak meg a messziről

jött ismeretlenekkel. Legfeljebb ideiglenesen, de tartósan semmi esetre sem. Pláne, ha még mielőtt találkoznának velük, előre riogatják is őket a „betolakodók” (vallási és más eltérő szokásaik általi) összeférhetlenségükkel és az arroganciájukkal. Persze nem lehet vitás, hogy az emberi kultúrák között olykor igen nagyok a különbségek, és ahhoz hosszú idő kell, amíg képessé válnak elfogadni egymást. De példák bizonyítják, hogy nem lehetetlen. Be kell vallanunk, mi, nyugat-európaiak e kérdésben régóta patthelyzetben vagyunk. Nem valószínű, hogy hamar ki tudunk maradni ezen áldatlan helyzet egyre bonyolódó és aggasztó forgatagából. Még akkor sem, ha áthatolhatatlannak vélt kerítésekkel zárjuk körül magunkat. Itt most nem az a kérdés, hogy mi az erkölcsös és mi nem, mert óhatatlanul, az ösztönös terület – plusz a jövőféltés munkál az „öshonos” emberek pszichikumában.

A rideg logika szerint egyedüli kiút lenne az összemérés szaporulatának, ha nem is a csökkentése, de legalább a mérséklése. Am melyik állam vezetői reszkíroznák meg, hogy országuk lakosságának női nemét arra buzdítsák, kevesebb gyermeket hozzanak a világra? Hiába is próbálkoznának vele, mert az emberi populáció, ha az állatfajokkal egy biológiai rendszerbe tartozik is, szaporodási szabályai szerint (persze sok más szempontból is) lényegesen eltér mindegyiktől. E tekintetben legszembetűnőbbek a madarak. Ők minden szaporodási ciklusukban csupán annyi utódot vállalnak (nevelnek fel), amennyit el tudnak látni élelemmel. Az embereknek pedig éppen a legágrólszakadtabb rétegei a legeslegnépesebbek. Mert ők, a legnyomorúságosabb viszonyok között élők, ragaszkodnak kitartóan a „gyermekáldáshoz”, illetve gyakorolják korlátlanul az utódnemzést. Még akkor is, ha nincs miből eltartaniuk még magukat sem. Akkor hogy tudnák a gyermekeiket? Nem kell messzire mennünk példakért, van épp elég a mi irodalmunkban is. Nekem legszívhezszólbak Móra Ferenc gyerekekről (az emberi szeretetről) írt elbeszélései. Mégis inkább azt ajánlanám, aki olvasta Jókai Mórnak *Melyiket a kilenc közül?* című novelláját, olvassa el újra, de akár művészi feldolgozásban is megtekintheti az interneten.

Hogy most nagyon elkanyarodtam az eredeti témámtól? Talán nem is annyira. Mert ha a bioszféra történetének korántsem a teljes feldolgozása állt szándékomban, végül az ember(iség)nél kötöttem ki. Annál a szerencsétlen fajnál, mely elitjének az a fixa ideája, hogy ő trónol ott fenn, a felhők feletti magas Olümposzon.

Ég veled, Gaia! Bármennyire megtépzott lett már a ruhád, még így is te vagy Khaos gyermekei közül a legtakarosabb. Nekünk, a Föld rabszolgáinak, mi több páriáinak, te vagy és maradsz a reményekkel teli tünékeny tünemény. Bár esthajnalcsillagként ott kacérkodik a mennybolton „Vénusz, az éteri hetéra...”, akit a Homo sapiens sapiens – a magát duplán értelmes lénynek aposztrofáló fajunk néhány kiválasztottja – mint mérhetetlen nagy profitot ígérő planeták egyikét, már őt is többször körül úrhajózta. Miközben rengeteg űrszemetet hagyva maga után, dölyfösen mondja: „Hadd látom, úgy-mond, mennyit ér ez az égi tartomány...”. * Mintha a földi javakból, még nem jutott volna neki untig elég. Ám magát a szimpla *sapiens*-t mint „megátkozottat” nem annyira a kapzsiság sarkallja, mint a veleszületett, nagymérvű kíváncsiság. Ezért kell neki a végkimerülésig, folyton-folyvást kutakodnia.

*Idézet Csokonai Vitéz Mihály, valamint utalás Tóth Árpád és Arany János egy-egy költeményére.

| Kép: <https://www.freepik.com>

ÖSSZEFOGLALÓ A KATEDRA MATEMATIKVERSENY DÖNTŐJÉRŐL

A Katedra Polgári Társulás május 5-én tartotta a XXVIII. Katedra Matematikaverseny döntőjét a dunaszerdahelyi Szabó Gyula Alapiskolában. A 2022/2023-as tanévben a verseny levelező részében 34 iskola 153 tanulója oldotta a feladatokat. A feladatsorokat a verseny gesztora, *Horváth Géza* (Zselíz) állította össze többnyire saját, részben *Pócsik Béla* (Nyitracséhi) feladataiból. A tanulók négy fordulón át beküldött dolgozatait *Kiss Szilvia* és *Bajcsi Barnabás* javította, értékelte. A levelező fordulók legsikeresebb tanulóinak közül az elődöntő után 31 iskola 95 tanulója nevezhetett be az országos döntőbe. Két iskola visszalépése miatt azonban a május 5-i döntőn 29 iskola 43 felkészítő tanárának 91 tanítványa vett részt. Az országos döntő mindkét fordulójának feladatsorait a versenyszervező állította össze. A tanulók jelígis dolgozatait azok a tanárok javíthatták, akiknek az adott évfolyamban nem volt döntős versenyzőjük: az 5. osztály megoldásait *Simon Márta* (Komárom) és *Szelle Emőke* (Zselíz), a hatodikosokéit *Kocsis János* (Hetény), *Ozsvald Horváth Katalin* (Jóka) és *Lami Zsuzsanna*, a hetedikeseikéit *Kiss Szilvia* (Dunaszerdahely), *Gódor Bea* (Ipolyvás) és *Csölle Teréz* (Dunaszerdahely), a nyolcadikosokéit *Tánczos Csilla* (Diószeg) és *Tankina Tóth Tímea* (Losonc), a kilencedikesekéit pedig *Szlanicska Kornélia* és *Bajcsi Barnabás* értékelte. A tantermi ügyeletet *Miskolczi Melinda* (Naszvad), *Schiller Veronika* (Perbete), *Faragó Gabriella* (Deáki), *Molnár Beáta* (Felsőszeli), *Takács Zsuzsa* (Galánta) és *Lejko Edit* (Kassa) látta el. A döntő gördülékeny lebonyolítását *Petres Csizmadia Gabriella*, a Katedra-versenyek koordinátora és *Gál Andrea*, a társulás ügyintézője segítette. Az eredményhirdetése részt vett *Nagy Árpád*, a Szabó Gyula Alapiskola igazgatója is.

Az oktatásiügyi minisztérium által akkreditált Katedra Matematikaverseny 2022/2023-as döntőjének I. díjasai és helyezettei:

5. osztály: megosztott 1. hely: *Nagy Flóra* (Felsőszeli), *Csápai Adrián* (Lakszakállas), *Vistan Máté* (Kassa); további I. díjasok: *Szajko Nimród* (Komárom, Eötvös Utcai Alapiskola), *Papp Boglárka Petra* (Naszvad), *Bagin Csaba* (Lakszakállas);

6. osztály: I. díj: 1. hely: *Berényi Áron* (Dunaszerdahely, Szabó Gyula Alapiskola), II. díj: 2–3. hely: *Varga Bálint* (Komárom, Marianum), *Urban Rachel* (Komárom, Marianum);

7. osztály: I. díj: 1. hely: *Varga Dominik* (Lakszakállas), 2. hely: *Máté Zsófia* (Rimaszombat), II. díj: 3. hely: *Kemény Csaba* (Jóka);

8. osztály: 1. hely: *Dohányos Gréta* (Kassa), 2. hely: *Szlávik Bence* (Lakszakállas), 3. hely: *Gányi Kata* (Dunaszerdahely, Szabó Gyula Alapiskola);

9. osztály: I. díj: 1. hely: *Farkas Anna* (Rimaszombat), 2. hely: *Gríger Emily Viktória* (Kassa). II. díj: 3. hely: *Raj Tamara* (Zselíz).

Köszönjük az oktatásiügyi minisztérium és a Rákóczi Szövetség támogatását a rendezvény zökkenőmentes lebonyolításához.

–hg–

A JÓ SZÓ IMMÁR 24. ALKALOMMAL A SELYE JÁNOS GIMNÁZIUMBAN

Három év kihagyás után idén is immár hagyományosan irodalmi rendezvény színhelye volt a komáromi Selye János Gimnázium díszterme. 2023. április 25-én és 26-án került megrendezésre a Dobré slovo – Jó Szó elnevezésű szlovák nyelvű vers- és prózamondó verseny kerületi és országos fordulója.

Idén a verseny fővédnöke Zuzana Čaputová köztársasági elnök volt.

A megmérettetésnek immár többéves hagyománya van a komáromi gimnáziumban. A verseny kezdeményezője, megalapítója és a mai napig főszervezője Csémy Marianna, az iskola szlovák szakos tanára. A verseny alap gondolata abból indult ki, hogy a magyar tanítási nyelvű iskolákban a szlovák nyelv és irodalom oktatása kulcsszerepet tölt be. A szlovák nyelv tanulása és tanítása azonban elképzelhetetlen az irodalom, a kultúra ismerete nélkül. Ezért a verseny elsődleges célja az volt, hogy fejlesszük diákjaink szókincsét, nyelvi és kommunikáció készségét, megismertessük velük egy másik nép irodalmát és kultúráját, valamint szereplési lehetőséget adjunk azoknak a tanulóknak, akik szívesen szerepelnek nagyközönség előtt.

A rendezvény 24 éves múlttra tekint vissza, és évek óta komoly szerepet tölt be a szlovák-magyar kapcsolatok ápolásában. A mára nemzetközivé bővült és hagyományokkal rendelkező megmérettetés egy osztályon belüli szavalóversennyel kezdődött 1996-ban. A szlovákiai magyar diákok részére indított komáromi kezdeményezésből több járás iskoláit megmozgató rendezvénné nőtte ki magát.

Az iskolai fordulót követően fokozatosan 1998-tól járási, majd kerületi szintűvé bővült a verseny. A Nyitrai kerület öt járásában működnek magyar tannyelvű iskolák, így a Komáromi, a Nyitrai, a Lévai, Vágsellyei és az Érsekújvári járás legjobbjai már évek óta a Selye János Gimnáziumban mérik össze tudásuk legjavát. A rangos megmérettetésnek az évek során több száz résztvevője volt. A 2012/13-as tanévben első ízben az országos fordulót is sikerült megszervezni.

A Besztercebányai kerület legjobbjai idén is ellátogattak a Selye János Gimnáziumba. Eljöttek a szerepelni vágyó diákok Rimaszombatból és Tornaljáról is.

A szavalóversenybe az alapiskolák felső tagozatosai, valamint a nyolcosztályos gimnáziumok alsó évfolyamainak diákjai kapcsolódhatnak be. Az előadott versek és prózai művek szlovák írók alkotásai, de a diákok gyakran a világirodalomból is választanak műveket.

A rendezvény akkor vált nemzetközivé, amikor a szervezők a 2001/2002-es tanévtől nemcsak a szlovákiai magyar fiataloknak akartak szereplési lehetőséget adni, hanem megszólítottak olyan nemzetiségi iskolákat is Magyarországon, ahol oktatják a szlovák nyelvet. Az elmúlt 22 év alatt több általános iskola kapcsolódott be a megmérettetésbe, köztük budapesti, békéscsabai, nyíregyházi, pilisszentkereszti, tótkomlói, dabasi, szarvasi, pitvarosi, nagycserkeszi, nagybánhegyesi, pilisszántói, piliscsévi, dunaegyházi és bükkzentkereszti résztvevőkkel.

A magyarországi nemzetiségi iskolák tanárai elmondták, hogy szívesen vesznek részt Komáromban a szavalóversenyen, mert kedves fogadtatásban, házas, példaértékű vendéglátásban van részük. A diákok által is nagyon kedvelt a rendezvény, mert új ismerősökre, barátokra tesznek szert, gyarapítják szókincsüket, fejlesztik nyelvtudásukat, beszédkészségüket.

A verseny bővítésének célja a kapcsolatteremtés volt a magyarországi szlovákok és a szlovákiai magyar diákok és pedagógusok között, egymás kultúrájának megismerése, egymás elfogadása. Szeretnénk ezzel hangsúlyt fektetni arra, hogy a fiatalok megértsék a kölcsönös tolerancia és megbecsülés fontosságát, hogy ezúton válhasson a költészet egyfajta kapcsolódási ponttá, amely összeköt minket. Az irodalom segítségével talán a Duna mindkét partján élő nemzetek és nemzetiségek is közelebb kerülhetnek egymáshoz.

A nemzetközivé bővülő eseményt az elmúlt években több neves személy is támogatta. A fővédnökséget vállalók között voltak: Szigeti László, Csáky Pál, Bugár Béla, Bastrnák Tibor, Rudolf Chmel, Dávid Ibolya, Sólyom László, Ivan Gašparovič, Szili Katalin, Pavol Paška, Kövér László, Peter Pellegrini és Andrej Danko.

Az idei versenyt az iskola igazgatója, Andruskó Imre és Csémy Marianna tanárnő, a verseny alapítója és egyben a rendezvény háziasszonya nyitották meg. Presinszky Emma, Száraz Ádám és Grosch Júlia, a Selye János Gimnázium diákjai értékes kultúrműsorral kedveskedtek a résztvevőknek.

A kétnapos versenyzés után ünnepélyes eredményhirdetés következett.

Íme az eredmények:

- A kerületi forduló győztesei:
1. kategória: Senkulič Dézi – Selye János Gimnázium, Komárom
 2. kategória: Veladi Jázmin – Czuczor Gergely Alapiskola, Érsekújvár
 3. kategória: Balogh Laura – Alapiskola Naszvad
 4. kategória: Paló Marko – Alapiskola Nagysalló

Az országos forduló győztesei:

1. kategória:
 1. hely: Senkulič Dézi – Selye János Gimnázium, Komárom
 2. hely: Zsapka Zsófia – Czuczor Gergely Alapiskola, Érsekújvár
 3. hely: Góbis Sára – Tompa Mihály Gimnázium, Rimaszombat
2. kategória:
 1. hely: Molnár Viktória – Alapiskola Gimes
 2. hely: Veladi Jázmin – Czuczor Gergely Alapiskola, Érsekújvár
 3. hely: Miko Lilianna – Kazinczy Ferenc Alapiskola, Tornalja

3. kategória:
1. hely: Balogh Laura – Alapiskola Naszvad
 2. hely: Szusztor Rita – Alapiskola Nagycétény
 3. hely: Klement Kinga Kitty – Kazinczy Ferenc Alapiskola, Tornalja
4. kategória:
1. hely: Paló Marko – Alapiskola Nagysalló
 2. hely: Ibos Eliška – Tompa Mihály Gimnázium, Rimaszombat
 3. hely: Petrovics Natasa – Czuczor Gergely Alapiskola, Érsekújvár

A díjazottaknak szívből gratulálunk!

Csémy Marianna, a verseny főszervezője

SELYÉSEK A MAGYAR ZENE HÁZÁBAN

Ha egy izgalmas zenemű épületté változna, alighanem olyan lenne, mint a budapesti Magyar Zene Háza. Csupa váratlan fordulat, ötlet, energia, összhang. A komáromi Selye János Gimnázium I.C és I.B osztálya ezt testközelből is megtapasztalhatta, ugyanis április 19-én a diákok egy egynapos tanulmányi kiránduláson vehettek részt Budapesten. A teret bámulatos fényhatások uralják, a falombok túlnőnek a házon, a természet részévé válik az épületnek. Olyan az egész, mint egy élő organizmus. Ez az épület lélegzik... Maga a látvány is felér egy műalkotással. Sokan el is gondolkodtunk azon, Fudzsimoto Szószuke építész hatására, hogy a jövőben mi is a zene házához hasonló épületeket tervezzünk Komáromban, pl. az algebráz házát vagy az atomfizika pavilonját.

A csoport azonban nemcsak a csodálatos épületben gyönyörködhetett, hanem az interaktív kiállítást is megtekinthette. Nincs olyan ember, akire ne hatna a zene, hiszen már a szívritmus is, vagy vérkeringés is zeneként képes hatni, nem beszélve a természet hangjairól, melyekbe a csoport is belehallgathatott, de hallottunk népzene, mennyei angyalok, klasszikus zenét, rockot, sőt bizonyos ritmusok megszólaltatását magunk is kipróbálhattuk. A kiállítás célja nyilvánvalóan az volt, hogy ne csak megismerjük a zenét, ne csak élvezzük, hanem mindennapi életünk részévé tegyük.

Akit a zene ritmusa nem pörgetett fel eléggé, azt elragadta a mozgás lendülete tanulmányi kirándulásunk másik helyszínén, a SuperFly trambulinparkban. Adrenalinkelettel felérő trambulinpályán találtuk magunkat, volt, aki ugráló mókusként érezhette itt magát vagy szabadeső fémgolyónak. Óvodás korunk ugrálóparkjai itt felnőtt változatban jelentek meg, úgyhogy bizonyos értelemben egy nosztalgiautazásban is részünk volt. Fantasztikus élménnyel töltött el bennünket, ahogy a sport és kreativitás találkozott. „Most csap össze Nagykeszi és Bogyarét” – hallottam a hátam mögött, és izgatottan nézhettem, ahogy fergeteges párbaj zajlik a szemem előtt. Habszivacs dárdával küzdöttek, és a vesztes lezuhant a szivacsokkal kibélelt szakadékból.

„Tesókám, mi lehet a széles föld felett, szebb dolog a plázánál?” – írta Balassi nyomán Lackfi János, és mi a költő szavaihoz híven fel is kerestük a Westendet. A közel egyórás buszút visszafelé is szinte egy szempillantás alatt eltelt. Köszönjük Tóth Éva és Vlahy Anita tanárnőnek a szervezést és felügyeletet. Reméljük, még sok ilyen tartalmas és felüdítő tanulmányi kirándulásban lesz részünk.

Csehy Flóra, Selye János Gimnázium, I.C

I. NYÁRI TÁRSASJÁTÉK NAPKÖZIS TÁBOR

A FOX JÁTSZANI? MŰHELY SZERVEZÉSÉBEN

TESTVÉRKEDVEZMÉNY
***HA A TESTVÉREIDET IS ELHOZOD MAGADDAL:
KAPTOK 10% KEDVEZMÉNYT A TELJES ÖSSZEGBŐL

A PROGRAMRÓL RÉSZLETESEN
ITT OLVASHATSZ:
[HTTPS://TINYURL.COM/TARSAS2023](https://tinyurl.com/tarsas2023)

TÁBORSZERVEZŐ

BEÁNYI-THURÓCZY FLÓRA

✉ FOXJATSZANI@GMAIL.COM
☎ +421910270500

TÁBORUNK PROGRAMJA ELSŐSORBAN A MODERN TÁRSASJÁTÉKOKRA ÉPÜL, A GYEREKEK A HÉT SORÁN KOROSZTÁLYUKNAK MEGFELELŐEN ISMERKEDNEK MEG IZGALMAS JÁTÉKOKKAL.

A TÁRSASJÁTÉKOZÁSON KÍVÜL PEDIG SZÁMOS MÁS SZABADIDŐS, IZGALMAS PROGRAMMAL KÉSZÜLÜNK!

VÁRJUK A 6-16 ÉV KÖZÖTTI GYEREKEK, TESTVÉREIK ÉS BARÁTAIK JELENTKEZÉSÉT!

JELENTKEZÉSHEZ ÍRJ EGY E-MAILT A FOXJATSZANI@GMAIL.COM CÍMRE!
EZUTÁN KÜLDÜNK EGY INFORMÁCIÓS LEVELET A TOVÁBBI RÉSZLETEKRŐL!

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ: JÚNIUS 25.

SZERZŐINK

BÁNYAI SÁNDOR, címzetes egyetemi docens a Pécsi Tudományegyetemen, vezetőtréner a Kalandok és Álmodások Szakmai Műhelyben, Budapesten él (banyai.sandor@kalandokeshalmok.hu); **BEÁNYI-THURÓCZY FLÓRA**, magyar szakos tanár, Nyitrán él (floraannathuroczy@gmail.com); **BRUTOVSZKY GABRIELLA**, a Katedra folyóirat vezető szerkesztője, szak- és mentortanárnő a Budapest School középiskolában, Budapesten és Rozsnyón él (brutigabi@gmail.com); **CSICSAY ALAJOS**, közíró, nyugalmazott pedagógus, a Katedra Társaság korábbi elnöke, Párkányban él (csicsay.alajos@gmail.com); **FEHÉR ÁGOTA**, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának egyetemi tanársegéde, Budapesten él (feherago@gmail.com); **HORVÁTH ÁDÁMNÉ KAKÓCZ REBEKA**, református hittanoktató, tanító, Budapesten él (kakocz.rebeka@gmail.com); **HORVÁTH GÉZA**, nyugalmazott matematikatanár, a Katedra Matematikaverseny gesztora, karnagy, Zselizén él (horvath.geza@slovanet.sk); **LEHOCZKY MÁRIA MAGDOLNA**, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának oktatója, Nagykőrösön él (lehoczky.maria.magdolna@kre.hu); **PETRES CSIZMADIA GABRIELLA**, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának docense, a Katedra főszerkesztője, Hidaskürtön él (gpetres@ukf.sk, katedra.szerkesztoseg@gmail.com); **SÖNFELD MÁTYÁS**, gyógyterapeuta, zeneterapeuta, a Zenebatyu Élményprogram megalapítója, Budapesten él (sonfeld.matyas@gmail.com); **SZALMA NIKOLETTA**, rajztanár, kézműves, Bátorkezin él (nikoleta.vidova@gmail.com); **TÓTH BERNADETT**, pszichológus a Bokréta lakásotthonoknál, Budapesten él (toth.bernadine@gmail.com); **TÓTH TAR ÉVA**, adjunktus a Selye János Egyetem Tanárképző Karának Biológia Tanszékén, illetve a Szlovák Tudományos Akadémia Orvosbiológiai Központjának kutatója, Somorján él (tothovatarovae@uj.sk, uktvtoth@savba.sk)

BÉLYI ALAPISKOLA

A Bélyi Alapiskola a Bodrogközben található. Színvonalas oktatás és iskolán kívüli tevékenység jellemzi az intézményt, amelyet 174 gyerek látogat. Az iskola épületének arculata megszépült, fel lett újítva, valamint megújult a fizika, a kémia és az angol nyelvi szaktanterem, és új berendezéssel gazdagodott az iskolai műhely. Informatikai szaktanterem és interaktív táblák segítik a modern oktatást. Szakképzett pedagógusok oktatnak, munkájukat pedagógiai asszisztensek és nevelőnők segítik. Az iskolán kívüli tevékenység fontos terület, tanulóink felfedezhetik és fejleszthetik adottságaikat, megmérettetnek versenyeken és a foglalkozásoknak közösségépítő szerepük van. Sikeresen ötvöződnek a hagyományos és új rendezvények: a beíratási program, az alma-nap, a Föld napja, a könyvtári nap, a meseórák, a gálaműsorok, a sport- és tanulmányi versenyek, a játszóházi foglalkozások, a múzeumok éjszakája, az irodalmi és történelmi megemlékezések, a felvidéki művészek előadásai, látogatás a Kassai Thália Színházba, a tanulmányi kirándulások stb. Tanulóink képzőművészeti alkotásai rendszeresen díjazottak, szavalóink bejutnak az országos döntőbe, működik a színjátszó csoport, színvonalas ünnepi műsorok kerülnek megrendezésre, időnként visszahívjuk beszélgetésre iskolánk volt tanítványait. A legfontosabb feladat az oktatás, a magyarságtudat elmélyítése és tanulóink felkészítése a továbbtanulásra. A jövőben folytatjuk a belső terek felújítását és az épület előtti parkosítást. PaedDr. Kalinák Szabolcs igazgató szakszerű és támogató hozzáállásának köszönhetően kreatív, alkotó munka folyik az iskolánkban – szeretetteljes légkörben.

